

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GÜNDEM BELİRLEME BAĞLAMINDA FIRAT KALKANI
OPERASYONUNUN YAZILI BASINDA TEMSİLİ

YENİ MEDYA İLETİŞİM VE HABERCİLİK ANABİLİM DALI
YENİ MEDYA İLETİŞİM VE HABERCİLİK BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Nurhan Aytolon HAŞİMOĞLU

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA

İSTANBUL- 2018

BEYAN

Bu tezin/projenin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin/projenin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez/proje olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nurhan Aytolon
HAŞİMOĞLU

05/05/2018

ÖZET

İletişim, hiç şüphesiz insanlar ve ülkeler için düşünce ve duyguların aktarılmasını sağlayan önemli bir araçtır. İletişim, sözlü olabildiği gibi yazılı ve görsel iletişim kavramlarını da kapsamaktadır.

Medya yaşanan olayların ulusal ve uluslararası alanda duyurulmasında önemli bir araçtır. Medyada yer alan görseller, yazı ve diğer içerikler iletişim aracı olup; toplumdaki bireylerin görüşlerinin oluşmasında, değişmesinde etkin rol oynar. Çalışmada bu kavramın, Fırat Kalkanı Harekatı ile ilgili konumunun belirlenmesi amacıyla basında yer alan köşe yazılarının incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Siyasi iktidarın ideolojisi dikkate alınarak, farklı konumda olan 3 gazete ve bu gazetelerde yer alan köşe yazıları ele alınmıştır.

Çalışma basının gündem belirlemede olan etkisinin belirlenmesi ve gerçekleşen somut olaylar ile basında yansımalarının ortaya konulması amacıyla önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Basın, Çerçeveleme, Medya, Gündem, Fırat Kalkanı Harekatı, Köşe Yazıları, Yazarlar

SUMMARY

Communication is undoubtedly an important means of conveying thoughts and feelings for people and countries. Communication includes verbal, written and visual communication concepts.

The media is an important means of announcing the events that are happening at the national and international level. Images, texts and other content in the media are the means of communication; it plays an active role in changing the opinions of the individuals in society. In the study, the determination of the concept of the Firat Kalkani in relation to the operation and the examination of the corner texts at the beginning were carried out. By taking the symbol of political power, 3 newspapers in different positions and corner prints in these newspapers were handled.

Determination of the agenda of the study press and concrete events that occur and the emergence of reflections on some occasions.

Key Words: Press, Framing, Media, Agenda, Operation of the Euphrates, Corner Articles, Authors

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR LİSTESİ	V
GRAFİKLER LİSTESİ	VI
HARİTALAR LİSTESİ	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ	VIII
TABLolar LİSTESİ	IX
GİRİŞ	1
BÖLÜMLER	
BİRİNCİ BÖLÜM: İLETİŞİM, MEDYA ETKİLERİ VE GÜNDEM BELİRLEME YAKLAŞIMI	
1.1. İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİMİ	4
1.1.1. İletişim Kavramı Üzerine Değerlendirme	4
1.1.2. İletişimin Temel Özellikleri	5
1.1.3. İletişimin İşlevleri	7
1.1.4. Kitle İletişimi Kavramı	8
1.1.4.1. Kitle İletişiminin İşlevleri	9
1.2. MEDYA ETKİ ARAŞTIRMALARI	12
1.2.1. Güçlü Etkiler Dönemi	12
1.2.2. Sınırlı Etkiler Dönemi	14
1.2.3. Güçlü Etkilere Geri Dönüş Dönemi	16
1.3. GÜNDEM BELİRLEME YAKLAŞIMI (MODELİ)	18
1.3.1. Gündem Belirleme Yaklaşımının Tarihçesi	19
1.3.2. Gündem Belirlemenin Boyutları	21
1.3.2.1. Medya Gündemi	22
1.3.2.2. Siyasal (Politika) Gündem	25
1.3.2.3. Kamu gündemi	26
1.3.3. Gündem Belirlemede Algısal Süreçler	28
1.3.3.1. Çerçeveleme (Framing)	29
1.3.3.2. Öne Çıkarma (Priming)	31

İKİNCİ BÖLÜM ORTADOĞU PROJESİ VE TÜRK DIŞ POLİTİKASI	
2.1. BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ VE YANSIMALARI	34
2.1.1. Arap Baharının Nedenleri, Başlaması ve Yayılması	37
2.1.2. Arap Baharı ve Türk Dış Politikası	38
2.1.3. Suriye’de Arap Baharı	40
2.2. SURİYE İÇ SAVAŞI VE TÜRKİYE	41
2.2.1. Suriye İç Savaşının Nedenleri	42
2.2.2. Türkiye’nin Ortadoğu Özelinde Suriye Politikası	45
2.2.2.1. Türkiye ÖSO İşbirliği	48
2.2.2.2. Türkiye’nin YPG Hassasiyeti	50
2.2.2.3. Türkiye’nin DAESH Mücadelesi	52
2.3. TÜRKİYE’NİN SURİYE DIŞ POLİTİKASI ÜZERİNE MEDYANIN ROLÜ	53
2.3.1. Medya’nın Toplumsal Eksende Siyasal ve Yönetmel Etkileri	54
2.3.2. Türkiye’nin Ortadoğu Politikasında Medyanın Rolü	56
2.4. FIRAT KALKANI OPERASYONU	58
2.4.1. Türkiye Cumhuriyetinin Fırat Kalkanı Operasyonuna Bakış Açısı	59
2.4.2. Fırat Kalkanı Operasyonu’nun Stratejik Önemi	60
2.4.3. Basında Suriye’ye Müdahale ve Fırat Kalkanı Operasyonu	61
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: FIRAT KALKANI OPERASYONUNUN GAZETE KÖŞE YAZILARINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	69
SONUÇ	100
KAYNAKLAR	109

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BOP	: Büyük Ortadoğu Projesi
GOKAP	: Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi
ID	: ed- Devlet'ülİslamiyye, İslam Devleti
IŞİD, DAEŞ, DAİŞ,	: ed-Devlet'ülİslâmiyyefi'l Irak ve's Şam
DEAŞ	
KCK	: Koma CivakênKurdistan, Kürdistan Topluluklar Birliği
NATO	:North Atlantic Treaty Organization, Uluslararası Askeri Örgüt
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
PKK	: Partiya Karkerê Kurdistan- Kürdistan İşçi Partisi
PYD	: Partiya Yekîtiya Demokrat
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
YPG	: Yekineyen Parastina Gel, PYD askeri gücü

GRAFİKLER LİSTESİ

SAYFA

Grafik 1: Fırat Kalkanı'nın gelişimi

58

HARİTALAR LİSTESİ

	SAYFA
Harita 1: Fırat Kalkanı Harekat Başlangıcı	59
Harita 2: Fırat Kalkanı Harekatı sonrası görünüm	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

	SAYFA
Şekil 1. Gündem belirmenin aşamaları	22
Şekil 2. Bütünleşik çerçeve kurma modeli	30

TABLolar LİSTESİ

	SAYFA
Tablo 1: Bekir Coşkun 25 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Yüreği yaralı yiğit askerler...”)	69
Tablo 2: Emin Çölaşan 08 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı (“BİZE NE SURİYE'DEN”)	70
Tablo 3: Emin Çölaşan 23 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı (“Suriye olayında ne kazandık”)	72
Tablo 4: Emin Çölaşan 29 Kasım 2016 tarihli köşe yazısı (“Ne işiniz vardı Suriye Bataklığında?”)	74
Tablo 5: Emin Çölaşan 17 Aralık 2016 tarihli köşe yazısı (“Hezimetin hesabını kim verecek?..”)	76
Tablo 6: Yılmaz Özdil 23 Aralık 2016 tarihli köşe yazısı (“Ne işiniz vardı Suriye Bataklığında?”)	78
Tablo 7: Akif Beki 26 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Hedef PYD, IŞİD bahane' cazgırlığı”)	79
Tablo 8: Ertuğrul Özkök 24 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Savaş Planı Yaparken Önüne Düşen Moral Bozucu Fotoğraf”)	81
Tablo 9: Ertuğrul Özkök 30 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Bu fotoğraf gerçekse biri onlara bir şey demeli”)	82
Tablo 10: Ertuğrul Özkök 1 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı (“Ankara'da akıllı biri var mı demiştim, varmış”)	83
Tablo 11: Ertuğrul Özkök 22 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı (“Demiyor muyum size bu adamlarla olmaz diye”)	84
Tablo 12: Ertuğrul Özkök 12 Ekim 2016 tarihli köşe yazısı (“Yani şimdi ciddi ciddi Musul'u ve Kerkük'ü almayı mı düşünüyoruz”)	85
Tablo 13: Taha Akyol 1 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı (“Fırat Kalkanı”)	86
Tablo 14: Ünal Çeviköz 25 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Cerablus hareketinin siyasi hedefi ne olmalı?”)	87
Tablo 15: Murat Yetkin 24 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Cerablus: Perde Arkası”)	88
Tablo 16: Abdulkadir Selvi 25 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Operasyonun Perde Arkası”)	89
Tablo 17: Hasan Öztürk 26 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Yavuz'un torunları iki köprüyü birden açtı”)	90

Tablo 18: Özlem Albayrak 26 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Fırat Kalkanı: Neden şimdi?”)	91
Tablo 19: Yasin Aktay 27 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Türkiye Suriye’de oyunu bozdu, terör örgütlerinin kardeşliği açığa çıktı”)	93
Tablo 20: Hasan Öztürk 30 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Suriyeli Kürtlere değil PYD terörüne karşıyız”)	94
Tablo 21: Yasin Aktay 10 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı (“Türkiye Cerablus’ta çözüm için alan açtı”)	95
Tablo 22: Yasin Aktay 19 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı (“Ortadoğu’da ABD için tehlike çanları”)	96
Tablo 23: Hüseyin Likoğlu 17 Ekim 2016 tarihli köşe yazısı (“ABD yazıyor IŞİD oynuyor”)	97
Tablo 24: Mehmet Acet 26 Aralık 2016 tarihli köşe yazısı (“Yeni operasyon Fırat’ın doğusuna mı?”)	99
Tablo 25: Mehmet Acet 22 Şubat 2017 tarihli köşe yazısı (“Türkiye ağırlığını hissettiriyor”)	100
Tablo 26: Sözcü Gazetesi İncelenen Köşe Yazıları	104
Tablo 27: Hürriyet Gazetesi İncelenen Köşe Yazıları	105
Tablo 28: Yeniş Şafak Gazetesi İncelenen Köşe Yazıları	106
Tablo 29: Gazetelerin Köşe Yazıları Dağılımı	107

GİRİŞ

Demokrasinin tam anlamıyla yaşandığı toplumlarda kamuoyu, ülke yöneticileriyle birlikte birçok konuda karar verme yetkisine sahip iradenin sorumluluklarını denetleme görevini üstlenir. Özellikle yapılacak bir işlem veya alınacak bir kararla ilgili kamuoyunun oluşması yapılacak işlemi tartışmasız hale getirir. Küreselleşen modern dünyamızda olayların meydana gelişi, devamı ve meşrulaştırılması üzerine etkili birçok faktörden bahsedilebilir. Bu faktörlerden en önemlisi kamusal gündem ve bu gündemin istenilen hedefe ulaştırılması için kullanılan görsel ve yazılı basın ile birlikte kitle iletişim kanallarıdır.

Bilim ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgisayar, tablet, telefon gibi teknolojik aletlerle birlikte internetin hayatın vazgeçilmezi haline gelmesi her türlü amaç için kullanılabilecek yeni bir güç alanını oluşturmuştur. Bunun en önemli nedeni, kamuoyunun oluşmasını sağlayan kişi ya da örgütsel grupların sosyal medya iletişim kanallarından özellikle Facebook, Twitter, Instagram, Youtube ve Whatsapp gibi kişisel alanlarını çok aktif kullanmaları, hemen hemen her türlü olayı, haberi, yazılı ve görsel medya gündemlerini paylaşmaları, yorumlar yapmaları, Dünya'nın bir ucunda meydana gelen bir olayın çok kısa sürede bir ülke gündemine oturmasını sağlayabilmeleridir.

Medya ile siyaset birbirlerine karşı sorumlulukları olan, karşılıklı ilişkileri bulunan kurumlardır. Basın yayın organlarının en önemli görevi ülke yönetimini sağlayan siyasiler hakkında vatandaşlara bilgilendirilme yapmaktır. Bu görev sayesinde vatandaşlar siyasileri denetler ve haklarında olumlu ya da olumsuz kanaatlere ulaşırlar. Medyanın bir kontrol mekanizması olarak her zaman devreye girmesi yeni gelişen bir durum değildir. Medya aracılığıyla yapılan eleştiri ya da övücü haberler yönetenleri yönetilenlere karşı daima duyarlı hale getirecektir. Bu nedenle demokratik toplumlarda medyanın sorumluluklarının bilincinde ve duyarlılığında olması beklenir. Ancak özellikle gelişmekte olan toplumlarda siyasi çıkarlar, ikili ilişkiler, şahsi menfaatler medyanın özgür ve tarafsız haber yapmasını önlemektedir. Çoğu zaman siyasi eylemler öncesi eş zamanlı haberlerin yapılması, bazı konuların daha fazla haberleştirilmesi ülke gündemin değiştirilmesine ve yönlendirilmesine neden olacaktır.

Ülke siyasetini şekillendiren siyasetçiler, sivil toplum örgütleri, dini gruplar ve birçok örgütsel güce sahip bireyler, kamuoyunu oluşturan en önemli yapıtaşlarıdır. Kamuoyu gündemi hem önemli bir denge unsuru hem de meşrulaştırıcı bir güçtür. Bu güç aslında vatandaşların hakları için karar vericilere yön vermek için kullanılması gerekir. Ancak, teknolojinin gelişmesiyle birlikte hükümet yöneticileri,

siyasi partiler ve diğ er örgütsel gruplar kamuoyunu kendi fikir ve düşüncelerine göre yönlendirmek, çözüm yollarını meşrulaştırmak, karar sürecini şekillendirmek için çeşitli görsel ve yazılı basınla birlikte kitle iletişim araçlarını da planlı bir şekilde kullanırlar. Özellikle 2010 yılından itibaren Dünyanın birçok bölgesinde ve Ortadoğ u'da meydana gelen siyasi hareketleri ve projeleri gizli bir şekilde yöneten ve yönlendiren devletler ve örgütler, planlı bir şekilde kitle iletişim yollarını kullanarak halk hareketlerinin oluşmasını, diktatör rejimlerin yıkılmasını ve coğ rafi sınırların yeniden şekillenmesini sağlamışlardır.

Kamuoyu gündeminin oluşturulmasını sağlayan önemli gruplardan biri de yazılı basındır. Hem ölkemizde hem Dünya'da basının gündem oluşturma üzerine rolü tartışılmaz bir gerçektir. Bu gücün etkisini çok kısa zaman önce, Ortadoğ u'da başlatılan Arap baharı ve İstanbul'da başlatılan Gezi parkı eylemlerinde şahit olmuşuzdur. 18 Aralık 2010 yılında ilk olarak Tunus'da başlayan ve Arap Baharı olarak adlandırılan küçük ya da büyük çaplı protestolar, mitingler ve gösteriler 20 Şubat 2011 tarihine kadar geçen yaklaşık 2 aylık bir sürede kitle iletişim araçlarının etkisiyle çok sayıda Arap ölkesine hızlı bir şekilde yayılmıştır. 2010 yılı sonunda Tunus'da başlayan bu halk hareketleri sırasıyla Cezayir, Lübnan, Ürdün, Moritanya, Sudan, Umman, Yemen, Suudi Arabistan, Mısır, Suriye, Cubiti, Fas, Irak, Bahreyn, İran, Libya, Kuveyt ve Batı Sahra'da siyasi değışimlere, bazı ölkelerde kısmen özgürlüklere, bazı ölkelerde ise darbelere ve terör örgütlerinin kendilerine alan kazanmalarına neden olmuştur.

2011 yılında Suriye'de meydana gelen halk hareketi sonucunda, rejim güçleri ve muhalif güçler arasında çıkan silahlı çatışmalar, DAESH, PYD, YPG gibi terör örgütlerin de dahil olmasıyla ölkede büyük bir savaşa sebep olmuşlardır. Yaklaşık 7 yıldır devam eden iç savaş, 5 milyon civarındaki mültecinin özellikle komşu ölkelere göçmesinin yanı sıra, Suriye ve Irak'ın toprak bütünlüğünün parçalanmasına neden olacak siyasi ve terör hareketlerine neden olmuştur. Özellikle 2015-2016 yıllarında kendi ölkelerinin siyasi ve ekonomik amaçlarının yanı sıra Suriye ve Irak'a yardımcı olma gayesiyle ABD, Avrupa Ölkeleri, Rusya, İran ve Türkiye gibi ölkeler arasında siyasi ve stratejik mücadeleler askeri müdahalelere yol açmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de, Suriye topraklarında güvenli bölge oluşturmak amacıyla 25 Ağustos 2016 tarihinde Fırat Kalkanı operasyonunu başlatmıştır. Bu operasyona başlamadan aylarca önce, özellikle PYD'nin Suriye'de kantonları birleştirerek otonom bir yapı kurma hedefi ölkemiz yazılı ve görsel medyasında sık sık işlenmiş ve haklı gerekçeler öne sürülerek Türk askeriyle birlikte ulusal ve uluslararası kamuoyu sınır dışı müdahaleye hazır hale getirilmiş ve sonunda Fırat Kalkanı Operasyonu gerçekleştirilmiştir.

Tezin Konusu: Gündem belirleme tezi medyanın gündem maddelerine yer verirken her olayı belirli bir çerçeveye içine aldığı iddia eden bir paradigmadır. Bu tezin konusu Fırat Kalkanı Operasyonu'nun yazılı basında nasıl çerçeve içine alındığını gözlemleyerek medyanın okuyucu kanaatlerini nasıl yönlendirmeye çalıştığını ortaya çıkartmaktır.

Tezin Amacı: Fırat Kalkanı Operasyonunun yazılı basında nasıl çerçeve içine alındığını gözlemek tezin amacını oluşturmaktadır. Buna göre önce medya etkileri ele alınacak bu bağlamda gündem belirleme tezine değinilecektir. Fırat Kalkanı Operasyonunun Türkiye dış politikası içindeki yerine belirlilik kazandırıldıktan sonra bu operasyona tarafgir, yansız ve karşıt tema ile yaklaşan yazılı basın organlarının köşe yazarları tarafından kaleme alınan köşe yazıları örnek olay olarak incelenecektir.

Tezin Önemi: Medyanın okuyucu, dinleyici, izleyici kanaatleri üzerine etkisi, hem medyanın işlevleri hem de medyanın siyasal iktidar alanı dışında kalan bireylerin kanaatlerini inşa etmesi açısından önemlidir. Yazılı medyanın bu işlevine açıklık kazandırmak, medyanın demokratik denge ve denetim fonksiyonu açısından da değerlendirme fırsatı yaratacağından tezin önemli olduğu düşünülmektedir.

Tezin Yöntemi: Tezde gündem kurma paradigması ile Türk dış politikasının bir parametresi olan Fırat Kalkanı Operasyonu ele alınmaktadır. Buna göre gündem kurma paradigmasının çerçeveleme kavramı tezde anahtar kavram olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda, medyada yer alan Fırat Kalkanı Operasyonuna ilişkin köşe yazılarındaki içerik bağımsız değişken, okuyucu kanaati ise bağımlı değişken olarak tasarlanmıştır. Buna göre tezin hipotezi; yazılı basın belirli bir olayla ilgili olarak tarafgir, yansız ve karşıt yayın yaparak okuyucu kanaatlerini yönlendirmektedir yargısıdır.

Tezin birinci bölümünde iletişim ve kitle iletişim araçları hakkında literatür bilgileri verilecektir. Bu bölümün sonunda özellikle basının kamuoyu gündemi üzerine etkileri incelenecektir.

İkinci bölümde Ortadoğu'da meydana gelen halk hareketleri, ABD, İran, Rusya ve Avrupa ülkelerinin Suriye ile ilgili stratejileri kısa bir şekilde anlatıldıktan sonra Türkiye - Suriye dış ilişkileri ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde ise Türkiye'nin 25 Ağustos 2016 tarihinde başlattığı Fırat Kalkanı Operasyonu üzerine taraftar gazete Yeni Şafak, karşıt gazete Sözcü ve tarafsız gazete olarak da Hürriyet Gazetesinde 25 Ağustos 2017 ve 22 Şubat 2018 tarihleri (yaklaşık 6 ay) arasında yapmış oldukları yayınlar, içerik çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİM, MEDYA ETKİLERİ VE GÜNDEM BELİRLEME YAKLAŞIMI

1.1. İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİMİ

1.1.1. İletişim Kavramı Üzerine Değerlendirme

Latince (communicare) kökenli bir kelime olan iletişim ifadesi açığa vurmak, iştirak etmek, paylaşmak anlamlarına gelen iletişim, İngilizce de “communication” Türkçe de ise “komünikasyon”, haberleşme veya bildirişim olarak ifade edilir¹. İletişim ifadesinin daha çok kavramsal yönden tanımı yapılsa da teknolojik gelişmelerin hızla gelişmesi iletişimin de tanımını sürekli değiştirmiştir. Yapılan araştırmalarda 4500’den fazla alanda kullanılmakta ve en az 15 farklı tanımlama ile karşılaşılmaktadır².

İletişim ifadesi ile ilgili ilk tanımlama 1948 yılında Amerikalı siyaset bilimci Harrold D. Laswell tarafından “tek yönlü iletişim süreci” kavramı ileri sürülmüş ve “iletişimi mesajın bir kaynaktan bir alıcıya gönderilmesi” olarak tarif etmiştir³. İletişimi, günlük konuşmada herhangi bir konuda kişi ya da kitlelerde farkındalığı sağlamak, bilgi vermek, kendi fikrimizi dayatmak veya ikna etmek için yapılan karşılıklı bilgi aktarımı⁴, bir kişi veya araçlardan yararlanarak bir başka ortama ya da kişilere bilginin gönderilmesi⁵, kaynak ile alıcı arasında ilişki kurularak, duygu, düşünce, tutum ve davranış biçimlerinin bazı kanallar aracılığıyla aktarılması⁶, toplumu oluşturan bireylerin nesnelere, olaylar ve davranışlardaki değişiklikleri birbirine haber vermek, duygularını anlatmak, yargı ve tutumunun bildirilmesi⁷ olarak tarif edilmiştir.

¹ Hasan Tutar ve Cumhuriyet Erdönmez, *Genel ve Teknik İletişim*, Seçkin Yayınevi, İstanbul, 2005, s.13-17.

² Ünsal Oskay, *XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri*, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilimler Fakültesi, Basın ve Yayın Y.O. Yayınları, No:495, Ankara, 1982, s. 309

³Nurdoğan Rigel, *İleti Tasarımında Haber*, Der Yayınları, İstanbul, 2000, s.147-149.

⁴ Orhan Gökçe, *İletişim ve Kitle İletişim Bilimlerine Giriş*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005, s.4.

⁵ Aysel Aziz, *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı Giriş*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 7-9.

⁶ Feyyaz Bodur, *Yerel Basında Yönetim ve Örgüt Yapısı*, Eskişehir, 1997, s.16.

⁷ Halil Can, *Organizasyon ve Yönetim*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2002, s.270.

İletişimi kısaca tarif etmek gerekirse özelliği, amacı, şekli ne olursa olsun iki sistem veya kişi arasındaki bilgi alışverişidir. Burada dikkat edilmesi gereken şey bilgi alışverişinin çift yönlü olmasıdır. Aksi takdirde tek yönlü bilgi akışı sadece haber vermek anlamına gelen “enformasyon”dan başka bir şey değildir⁸. Bu nedenle insanoğlu yaratılışından günümüze kadar geçen süreçte bilgi alışverişini gerçekleştirmek amacıyla çeşitli araçlar kullanmıştır. Bu araçlar ortama, teknolojiye anlatılmak istenen duyguya göre değişebilmektedir.

İlk çağlarda ateşle, mağaralara resimler ve figürler çizerek yapılan iletişim, çok kısa zaman önce özellikle mektup, kablolu telefon, telgraf ile yapılmıştır. Son yıllarda ise teknolojik gelişmelerin baş döndürücü hızı iletişim aracı olarak özellikle dijital aletlerin kullanılmasına neden olmuştur. Özellikle cep telefonları ve internetin yaygınlaşması bireylerin duygu ve düşüncelerini sosyal medyada paylaşmasına yol açmıştır. Bu paylaşımlar ve yapılan yorumlar kişiler arasında yeni iletişim şeklini oluşturmuştur.

1.1.2. İletişimin Temel Özellikleri

İletişimin temel özelliklerini genellikle bir birliktelik, bir süreç, bir paylaşma, bir amaç, bir sembol, bir dinamik olgu ve belirli bir etki oluşturma şeklinde sayabiliriz. Bu temel özelliklere sahip bir iletişimin gerçekleşebilmesi için “kaynak, hedef, mesaj, kodlama, kod açma, kanal, araç ve geri besleme (feedback)” olarak isimlendirilen iletişim öğelerine ihtiyaç vardır⁹.

‘Kaynak’ iletişimi başlatan, görsel, yazılı ya da sözel mesajları gönderen bir kişi, grup ya da kurum; ‘hedef’ kaynaktan gelen bu mesajları alan, çeşitli süzgeçlerden geçirdikten sonra yorumlayıp tepkiler veren¹⁰; ‘mesaj (ileti)’ ise kaynaktan hedefe belirli amaçlar doğrultusunda gönderilen bildirimlerdir. Bu bildirimlerin yapılabilmesi için duygu ve düşünceye bir anlam katılarak iletmeye hazır hale gelmesi yani ‘kodlanma’sı gerekir. Kodlama işlemi içinde bulunan duruma, ortama, geçmiş yaşantıya, deneyimlere ve anlam haritalarına göre değişiklik gösterir. İletişim için en az iki kişi, grup ya da kuruma ihtiyaç vardır. Çift yönlü bir mesajlaşma karşısında bir geri bildirim olması, kaynağın amacına

⁸ Üstün Dökmen, *İletişim Çatışmaları ve Empati*, İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2003, s.20

⁹ Ömer Kayaaltı, *Medyanın Kamuoyu Oluşturma Stratejileri: Türk Ceza Kanunu Değişikliği Örneği*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, s.8 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)

¹⁰ Merih Zillioğlu, *İletişim Nedir*, Cem Yayınları, İstanbul, 2003, s.98

ulaşmasını sağlar. Bu nedenle mesajlar kodlanırken, yayınlanırken ve dağıtılırken, hedef kitlenin dikkatini çekecek şekilde oluşturulmalıdır. İletilmek istenen konu, alıcının duyu organlarına hitap etmeli ve alıcıyı harekete geçirecek biçimde simgeleri içermelidir. Bu nedenle, çoğu ticari şirket reklamları, basın yayın organlarında hazırlanan haberin sunuş şekli, bir film sırasında geçen diyalog bizi yönlendiren kodlardan oluşur. Ayrıca kişilerin gülümsemesi, yaptıkları bir el hareketi, konuşurken takındıkları tavır, mimik ya da duruş şekli karşı tarafa verilmek istenen mesajların beden dili ile verilen kodlarıdır. Bu nedenle mesaj hedefin anlayacağı bir şekilde kodlanarak gönderilirse hedefin iletiyi yorumlaması yani 'kod açma' işlemi gerçekleşmiş olur¹¹.

İletişim sürecinde iletinin kaynaktan hedefe gönderilmesini sağlayan radyo, ses ve ışık dalgaları, telefon kabloları ve sinir sistemi gibi araçları 'kanal'; mesajları kanal aracılığıyla ulaştırabilen bir sinyale dönüştüren teknik ya da fiziksel nesnelere 'araç' olarak tarif edilir. İletişimin gerçekleşmesini sağlayan en son aşama ise 'geri besleme' olup kaynağın göndermiş olduğu mesaja hedefin verdiği tepki olarak tanımlanabilir. Geri besleme süreci kaynağın amacının gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol eden iletişimin en önemli aşamasıdır¹².

Etkin bir iletişim sağlanabilmesi için en az iki insanın, çift yönlü ve geri - bildirim alabilecek bir eylem yapmaları gerekir. İnsanlar arasında iletişim planlanarak istemli bir şekilde yapılabildiği gibi rastgele istemsiz bir şekilde de gerçekleşebilir. Bir kişi ile iletişime geçmek için bir ihtiyacın ortaya çıkması gerekir. Günlük yaşantımızın birçok aşamasında ihtiyaçlarımızı gidermek için sadece sözcüklerle değil beden dili ve sembollerle de iletişime geçebiliriz. İletişimde kullanılan semboller herkes tarafından aynı anlaşılabilir. Bunun nedeni kişiler arasındaki geçmiş yaşantı, deneyim ve anlam haritalarının aynı olmamasıdır. Bu nedenle gönderilen mesaj, meydana geldiği ortama göre iletişim duygusu, yargısı ve davranış şeklini değiştirebilecek güçtedir¹³.

İletişim sadece eller, gözler ya da söz ile yapılan bir eylem değildir. Bu nedenle sözsüz iletişim ve sözlü iletişimi bir bütün olarak birlikte değerlendirmek

¹¹Wilbur Schramm, *Haberleşme Nasıl İşler, Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş* (Der. ve Çev.: Ünsal Oskay), Der Yayınları, İstanbul, 1992, s.103

¹²John Fiske, *İletişim Çalışmalarına Giriş*, (Çev: Süleyman İrvan), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2003, s.35

¹³Koray Kopan, *Basının Gündem Belirleme İşlevi Üzerine Ampirik Bir Çalışma; Yazılı Basının 2009 Yerel Seçimlerine Bakışının Değerlendirilmesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Ankara, 2010, s. 20 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

gerekir. İletişimin bütün özellikleri ve gelişen süreç bir bütünlük gösterir ve birbirinden ayırarak düşünmek yanlış kararlar verilmesine neden olur. Bu nedenle iletişimi bir birliktelik, bütün ve bir süreç olarak düşünmek gerekir. İletişim sürecinde kaynak ile hedefin sürekli yer değiştirdiği de unutulmamalıdır¹⁴.

İletişim sırasında semboller de kullanılır. Bu sembollerin yerine ve duruma göre bir anlamı vardır. Kişilerin sembollerle anlaşamıyor olması onların aynı kültür, aynı eğitim hatta aynı dili kullanmadıkları ve ortak sembollerini olmadığı anlamına gelir. Ancak bazı ortak semboller vardır ki aynı dili konuşmasalar bile sözsüz iletişim sembollerini kullanarak iletişim gerçekleşebilir¹⁵.

- İletişim, insan davranışları sonucunda ortaya çıkan bir paylaşım ürünüdür. Bu nedenle insanların birbirlerine ihtiyacı olduğunda birbirlerini anlamak ve duygularını paylaşmak için iletişime geçerler. Bu iletişim bir amaca yönelik olarak istemli yapılabildiği gibi amaçsız bir biçimde tesadüfî olarak da gerçekleşebilir¹⁶.

- İletişimin bir diğer özelliği de dinamik olmasıdır. Toplumun sosyo-kültürel yapısında meydana gelen değişim iletişimde kullanılan dilin, kavram ve sembollerin, bilgi işlem uygulamalarının da değişmesine neden olur¹⁷.

- İletişim çoğunlukla bir kişi ya da grubun oluşturduğu kalıplara bağlı olarak başlar, kabul gördüğü oranda da süreklilik kazanır. Bu kalıplar iletişime geçenlerin eğitim ve kişisel özelliklerinin yanı sıra kültürel ve bölgesel gelenek ve göreneklerle belirlenebilir. Bu nedenle ortak kalıplarda buluşamayan kişiler kısa zamanda birbirinden uzaklaşırlar¹⁸.

1.1.3. İletişimin İşlevleri

İletişim; bilgilendirme, bilgilenme, yönetme, eğlenme ve ikna etme gibi birbirinden bağımsız olmayan birçok amacı içeren eylem dizidir. İletişimin esas işlevi ise kişilerin tutum ve davranışları üzerine etkili olmak, değiştirmek veya geliştirmektir. Bu işlev gerçekleştirilirken her zaman bilinçli bir davranış sergilenmesi

¹⁴ Haluk Gürgen, *Örgütlerde İletişim Kalitesi*, Der Yayınları, İstanbul, 1997, s. 32

¹⁵ Hasan Tutar, *Örgütsel İletişim*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2003, s.45.

¹⁶ İsa Kayaalp, *Eğitimde İletişim Dili*, Bilge Sanat Yapım Yayın, İstanbul, 2002, s. 13-15.

¹⁷ Rıfat İraz, "Organizasyonlarda Karar Verme ve İletişim Sürecinin Etkinliği Bakımından Bilgi Teknolojilerinin Rolü", *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2004, s. 1-22

¹⁸ Ayhan Selçuk, "Kültürler Arası İletişim Açısından Gündelik İletişim Davranışları", *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2005, s. 419-430.

beklenmemelidir. Zira bireylerin mimik hareketleri, el ve kol hareketleri, kullandığı bir eşya veya elbise, sembol, sanat veya bir figür bireyin ifadesini yansıtabilir¹⁹.

İletişim; toplumsal kültürün ve demokratik yönetimin temelini oluşturur, kültürel devamlılığı sağlar, toplumun duygusal olarak birbirine bağlanmasını artırır, yeni bir duruma uyumu kolaylaştırır, bireyler arasında bilginin dolaşımı ve paylaşılmasını sağlar²⁰.

Demokratik yönetimin vazgeçilmez bir unsuru olan iletişim özgürlüğü, halkın demokratikleşmesini ve birbiriyle olan ilişkilerini düzenleyerek çoğulculuk, müsamaha ve saygıyı artırırken; yanlış anlamayı, çatışmayı, kin ve düşmanlığı da azaltan bir işleve sahiptir. Küreselleşen ve dijitalleşen dünyamızda iletişim en önemli etkileme aracıdır. Başarılı siyasetçiler ve yöneticiler etki alanlarındaki hedef kitleleri yönlendirebilen iletişim becerileri gelişmiş bireylerdir²¹.

İletişimin üç ana işlevsel etkisi vardır. Bunlardan birincisi; “alıcının bilgi düzeyinde ortaya çıkan değişme”, ikincisi “alıcının tutumunda görülen değişme”, üçüncüsü ise “alıcının açık davranışında ortaya çıkan değişmedir”²². Bu etkiler sırasıyla meydana geldiği için bireyin önce bilgi düzeyinde bir değişiklik, daha sonra ise tutumlarında ve davranışlarında bir değişim yaşanacaktır.

İletişimin en az 15 farklı tanımlaması olduğunu düşündüğümüzde sınıflandırılması da oldukça karmaşık hale gelebilir. Genel bir sınıflandırma yapılacak olursa; “kişi içi iletişim, kişilerarası iletişim, örgüt iletişimi ve kitle iletişimi”²³ olmak üzere 4 farklı iletişim türünden bahsedilebilir.

1.1.4. Kitle İletişimi Kavramı

Kitle iletişimi kavramsal açıdan incelendiğinde iletişim ifadesinden farklı anlamlara geldiği görülecektir. Kitle kelimesi genellikle çokluğu ve kalabalığı anlatan bir kavramdır²⁴. Bazı araştırmacılar kitle iletişimini tepkisel içgüdülere ya da sezgilere bağlı insan kalabalıkları; birbirine bağlı olmayan, heterojen yapılı, ırk ya da

¹⁹ İrfan Erdoğan, *İletişimi Anlamak*, Erk Yay., Ankara, 2002, s.57

²⁰ Murat Barkan, “*İletişimin Kavramsal Temelleri ve İşlevleri*”, **Anadolu Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yayınları**, Eskişehir, No: 17., 1994, s. 130

²¹ Feyzullah Eroğlu, *Davranış Bilimleri*, İstanbul: Beta Yayıncılık, 1996

²² Roger E Williams, “*Genel İletişim Kavram ve Modelleri*” (Çev: Akın Ergüden) Kurgu 2, Anadolu Üniv. Yay., Eskişehir, 1979, s.286

²³ Kayaaltı, a.g.e., s. 12

²⁴ Kopan, a.g.e., s.36

cinsiyet ayrımı olmayan kalabalıklar²⁵;düşünmeyen ve hisleriyle hareket eden insan birliktelikleri olarak olumsuz bir anlamda kullanmışlardır²⁶. Ancak, özellikle sosyalist toplumlarda belirli bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelen insan topluluğu da kitle olarak tarif edilmektedir.

İletişim ile kitle iletişim arasındaki en önemli farklardan biri; iletişimde karşılıklı etkileşim söz konusu iken kitle iletişimde bir veya daha fazla sayıdaki kişinin, çok sayıda, heterojen ve anonim olan bireylere (seyirci veya dinleyici) hitap etmesi söz konusudur²⁷. İletişimde rol değişimi söz konusu ve geri bildirim yapılabilirken kitle iletişim tek yönlüdür ve geri bildirim yapılamaz. Kitle iletişimde mesajlar verilirken genellikle hedef kitlenin psikolojik yapısı ve beklentileri göz önüne alınır²⁸.

Kitle iletişimin en önemli özelliklerinden biri de mesaj veren kaynağın bir örgüt olması, üretilen içeriklerin yazılı, işitsel ve görsel kitle iletişim araçlarıyla hedef kitleye ulaştırmalarıdır. Toplumsal iletişimin işlevi; toplumu ilgilendiren ortak bilgilerin paylaşılması, toplumu oluşturan bireylerin görevlerinin belirlenmesi, gelenek ve göreneklerin korunması, kişilerin eğlendirilmesi, sorunlarından uzaklaştırma, sanatsal biçimler kazandırma olarak sayılabilir. Bireysel iletişimin amacı ise kişilerin gerçekleri, fırsatları ve tehlikeleri öğrenmesi, bilgi ve beceriyi artırma, sorunlardan uzaklaşmanın yöntemlerini öğrenme, öğrenilen bilgilere göre eylemde bulunma olarak ifade edilebilir²⁹.

1.1.4.1. Kitle İletişiminin İşlevleri

Etkileyici iletişim, dinleyicide yeni bir tutum geliştirir, var olan tutumun şiddetini artırır ya da değiştirir³⁰. Demokratik ve özgürlükçü toplumlarda kitle iletişimin birçok görevi olmakla birlikte iki temel işlevi en önemlisidir. Bu görevlerden biri “yasama, yürütme ve yargı güçlerini denetleme ve gözetleme” bir diğeri ise farklı görüşteki insanların düşüncelerine yer vererek toplumun ve bireylerin demokratikleşmesine katkıda bulunmaktır. Medyanın diğer görevleri ise “haber ve bilgi sağlama,

²⁵ Alemdar Korkmaz ve İrfan Erdoğan, *Popüler Kültür ve İletişim*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1990,s. 113

²⁶ Orhan Gökçe, *İletişim Bilimine Giriş*, Konya: Dizgi Ofset, 2008, s. 174

²⁷ Judith Lazar, “Kitle İletişimi”, (Çev: İlker Bıçakçı), *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi. Dergisi*, Sayı:9, 1999, s. 283

²⁸ Gökçe, a.g.e., s.175

²⁹ Kayaaltı, a.g.e., s. 11

³⁰ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Yeni İnsan ve İnsanlar*, Evrim Yayınevi, İstanbul, 1999, s. 190

toplumsallaştırma, güdüleme, tartışma ortamı hazırlama, eğitim, kültürün gelişmesine katkı, eğlendirme ve bütünleştirme işlevleridir"³¹.

McQuail³²'a göre kitle iletişim araçlarının işlevleri; Gözetleme –Enformasyon, Bağlantı – Korelasyon, Kuşaklararası Aktarma – Devamlılık, Eğlence, Harekete Geçirme – Seferberlik olarak ifade edilebilen 5 başlık altında toplanır.

- **Gözetleme – Enformasyon:** Olaylar hakkında bilgi sağlamak, çevre ve güç ilişkilerini gözetlemek kitle iletişim araçlarının ilk işlevidir. Bunlardan başka ekonomi, kamu ve toplumla ilgili raporlar, trafik ve hava durumu haberleri bu bağlamda değerlendirilir³³. Kentleşme ve sanayileşmenin artması bireylerin geleneksel bilgi kaynaklarından ziyade kitle iletişim araçlarının bilgilendirmesine muhtaç hale getirmiştir. Bu işlev kitle iletişim araçlarının hem manipülasyon aracı olmasına hem de denge ve denetim aracı olmasına yol açmıştır³⁴. Kitle iletişim araçlarının en önemli görevlerinden biri yönetilenlerin hak ve yükümlülüklerini savunarak yönetimi denetlemesidir. Demokratik toplumlarda hükümet faaliyetlerinin denetlenmesi için basın özgür olması gerekir. Bu nedenle sadece söz sahibi kişilerin tercümanı değil, eleştirel bir üslup ile toplumun sözcüsü olması gerekir³⁵.
- **Korelasyon – Bağlantı:** Çevreye ilişkin olayların ve enformasyonun seçimi ve yorumlama süreci, mevcut otorite ve normlar için destek sağlamaktır. Kitle iletişim araçlarının bu aşamadaki işlevi, yorum yaparak kitle dinleyicilerin tepkilerini yönlendirir, işaret eder, seçilmişleri yüceltir ve statü sağlar³⁶.

³¹ Kopan, a.g.e., s. 40

³²Denis McQuail, *Kitle İletişim Kuramı* (Çev: Ahmet H. Yüksel), Kibele Sanat Merkezi, Eskişehir, 1994, s.76

³³Werner Severin ve James W Tankard, *İletişim Kuramları*, (Çev: A. Atif Bir ve N. Serdar Sever), Kibele Sanat Merkezi, Eskişehir, 1994, s. 511

³⁴ Cengiz Anık, *Bilgi Fabrikaları ve Müşteriler*, Altinküre Yayınları., Ankara, 2003, s. 38-39

³⁵Kayhan İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul, 1990, s. 92

³⁶ Severin ve Tankard, a.g.e.,s. 512

- **Devamlılık – Kuşaklararası Aktarma:** Toplumsal değerlerin, egemen kültürün sürdürülmesi, alt kuşaklara aktarılması ve toplumsallaştırma işlevidir. Kitle iletişim araçlarının bu işlevi gelenekler, aile, eğitim ve dini kurumlarla bazen çatışsa da bireyler üzerindeki etkisi daha fazladır³⁷.
- **Eğlence ve Eğitim:** Kitle iletişim araçlarının önemli bir rolü de bireylerin boş zamanını doldurma, zevk, rahatlama, sosyal baskıyı azaltma ve dinlenme gibi amaçlara hizmet eder. Geleneksel toplumun modern topluma dönüşmesiyle birlikte kişilerin yalnızlığı iletişim araçlarına ihtiyacı artırmıştır. Teknolojinin gelişmesi ve kentleşmenin artışı ile kitle iletişim araçları bireyin boş vakitlerini dolduran ve eğlendiren araçlar haline gelmiştir³⁸. Kitle iletişim araçları vermiş oldukları haber ve bilgilerle aynı zamanda birey ve toplumun eğitimine de katkıda bulunur.
- **Seferberlik – Harekete Geçirme:** Kitle iletişim araçlarının siyaset, savaş, ekonomik gelişme ve din alanında kampanya yürütme gibi önemli rolleri vardır. Kitle iletişim araçlarının siyasal alandaki en önemli işlevi; kamuoyunun oluşturulması, siyasal toplumsallaşma, denge ve denetim yapmaktır³⁹

Kitle iletişim araçları, kaynak ve hedefi birbirine bağlar, verilen mesajlarla yol gösterir, tercümanlık yapar ve bir takım talimatlar verir⁴⁰. Basılı kitle iletişim araçları okuyucunun okuma zamanını, tekrar okuma olanağı ve okuma hızını seçme gibi avantajları vardır⁴¹. İnsanların ufkunu genişletmesi, fikir ve kanaatlere ilgi göstermesi gereken kitle iletişim araçları, bireyleri kitle toplumuna dönüştürür, çevreyle bağını kopartarak yaşantısına yön verir, denge ve denetim görevini yerine getirmez, kendi istediği doğrulara inanılmasını sağlar⁴².

Bazı araştırmacılara göre kitle iletişim araçları göz ile görülmeyen dalgalara yüklenen mesajlar yaymaktadırlar. Bu dalgalar bireylerin kanaat ve davranışlarını

³⁷ Anık, a.g.e.,s. 45

³⁸ Gökçe, a.g.e., s. 177

³⁹ Anık, a.g.e., s. 99

⁴⁰ Nurettin Güz, *Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları*, Nobel Yay., Ankara, 2005, s. 10

⁴¹ Joseph T Klapper, "Değişik Haberleşme Araçlarının Karşılaştırmalı Etkileri", *Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş* (Der. ve Çev.: Ünsal Oskay), Der Yayınları, İstanbul, 1992, s. 209.

⁴² Wright Mills, *İktidar Seçkinleri*, (Çev. Ünsal Oskay), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974, s. 416-417

etkileyebilir, kişilerin bilinçaltına müdahale ederek insanların neyi düşünmesi, neyi düşünmemesi gerektiğini dayatır⁴³.

1.2. MEDYA ETKİ ARAŞTIRMALARI

Modernleşme yolunda ilerleyen Dünyamızda sanayileşme ve kentleşme kitle iletişim araçlarının daha yaygın ve etkin kullanılmasına neden olmuştur. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte yapılan sözlü, yazılı ya da görsel yayınların insanlar üzerine etkilerini tanımlamak, açıklamak, ölçmek ve analiz etmek için birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda oluşan etki, bireylerin inanç, değer, duygu, biliş, tutum ve davranışları üzerinde meydana getirdiği değişiklikler olarak tarif edilmiştir⁴⁴.

İlk kitle iletişim çalışmaları II. Dünya Savaşından önce ABD’de Lazarsfeld ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada kitle iletişim araçlarının 1920’den 1930 yılının sonuna kadar olan dönemde alışkanlıkları, davranışları, inanç ve düşünceleri değiştirme ya da şekillendirme, politik sistem üzerine güçlü etkiler oluşturduğu varsayılmıştır. 1940-1960 yıllarında yapılan çalışmalar kitle iletişim araçlarının sınırlı etkileri olduğu savunulurken, 1960’dan günümüze kadar ki dönemde ise kitle iletişim araçlarının yeniden güçlü etkilere sahip olduğu düşünülmektedir⁴⁵.

Medyanın bireyler ve toplum üzerine etkisi ile ilgili araştırmalar kitle iletişiminin güçlü etkiler dönemi, sınırlı etkiler dönemi ve güçlü etkilere geri dönüş dönemi olmak üzere başlıca üç evreden oluştuğunu göstermektedir⁴⁶.

1.2.1. Güçlü Etkiler Dönemi

Medya etki araştırmaları 19. Yüzyılda sinema ve radyonun etkin olduğu dönemlerde başlamıştır. Güçlü etkiler dönemi özellikle 1920 - 1940 yılları arasında geçerli bir dönemdir. Bu dönemde kitle iletişim araçları birey ve toplumun görüş ve inançları biçimlendirme, yaşam alışkanlıklarına müdahale ederek değiştirebilme etkisine sahiptir. Özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika’da siyasal sistemleri dahi

⁴³ Anık, a.g.e., s. 116

⁴⁴ Koparan, a.g.e., s.54

⁴⁵ Erkan Yüksel, Türkiye’de Ekonomi Basını Gündemi Ve Siyasal Gündem İlişkisi: Özelleştirme Örneğinde Bir Gündem Belirleme Çalışması, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1999, s. 15 (**Yayınlanmamış Doktora Tezi**).

⁴⁶Kayaaltı, a.g.e., s. 25

belirleyebilme gücünde olduğu değerlendirilmiştir⁴⁷. Kitle iletişim araçlarının toplum üzerinde güçlü ve ikna edici bir etki uyandırması üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde, bunun sebebinin aşağıda sıralanan 4 önemli faktöre bağlı olduğu bildirilmektedir.

- Yeni teknolojiler, çok sayıda izleyici kitlelerini ortaya çıkarmıştır.
- Şehirleşme ve endüstrileşme toplumlari yabancılaşmış ve güvenilmez içsel bir manipülasyona açık hale getirmiştir.
- Şehir insanları savunmasız kalmış ve kitle iletişim araçlarına kolay bir av haline gelmiştir.
- Birinci Dünya Savaşı sırasında kitle iletişim araçlarının beyinleri yıkayarak faşizmin yükselmesini sağlamıştır⁴⁸.

Yukarıda sayılan faktörler, İkinci Dünya Savaşı öncesi **hipodermik iğne** veya **mermi kuramı** olarak adlandırılan kuramın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hipodermik iğne kuramının esası, kitle iletişim araçları toplumsal davranışı değiştirmek veya pekiştirmekle görevlidir. Bunların mesajlarına maruz kalan anonim ve atomize bireylerden oluşan bir toplum söz konusudur⁴⁹. Erdoğan ve Alemdar⁵⁰, sihirli mermi ve hipodermik iğne kuramının olmadığını bildirmektedir. Bunun sebebinin ise Lasswell'in hiçbir yazısında bu ifadelerin bulunmayışı olarak açıklamaktadırlar.

Güçlü etkiler dönemi **etki tepki modeli**'nde kitle iletişim araçları "etkili simgelerin dolaşımı"ni gerçekleştiren araçlar, hedef kitle ise sorgusuz bir şekilde uyan kişiliksiz⁵¹, mesajlara karşı savunmasız ve edilgen kurbanlardır⁵². Kitle iletişim araçlarının gönderdiği mesajlar büyük zararları olmasa da bütün bağlamından koparılmış, birbiriyle bağlantısız ve ayrılmış uyanlardır ve farklı insanlar üzerinde benzer tepkilere yol açacağı umulmaktadır⁵³.

⁴⁷ Denis McQuail, "Kitle İletişim Araçlarının Etkileri", *Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar*, (Der: Korkmaz Alemdar ve Raşit Kaya), Savaş Yayınları, Ankara, 1983, s.48

⁴⁸ James Curran vd., "İletişim araçları Üzerine Çalışma: Kuramsal Yaklaşımlar", (Çev: Meral Özbek), Yıllık, *A.Ü. BYYO Dergisi*, Ankara, 1990, s. 229-230

⁴⁹ Hanno Hardt, *Eleştirelin Geri Dönüşü ve Radikal Muhalefetin Meydan Okuyuşu: Eleştirel Teori, Kültürel Çalışmalar ve Amerikan Kitle İletişimi Araştırması, Medya İktidar İdeoloji*, (Der ve Çev: Mehmet Küçük), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999, s. 29

⁵⁰ İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, *İletişim ve Toplum*, Bilgi Yayınları, Ankara, 1990, s. 151-152

⁵¹ Armand Mattelart ve Michele Mattelart, *İletişim Kuramları Tarihi* (Çev: Merih Zillioğlu), İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.29

⁵² Klaus Merten, "*Medya Etki Araştırmalarının Buluntuları Baskın Paradigmanın Varsayımlarının Eleştirisi*", *Medya Etki Araştırmaları*, (Der ve Çev: Murat S. Çebi), Alternatif Yayınları, Ankara, 2003, s. 183

⁵³ Hans M. Kepplinger, *Etki Kavramının Sınırları, Medya Etki Araştırmaları* (Der ve Çev: Murat S. Çebi), Alternatif Yayınları, Ankara, 2003, s. 47

Endüstriyel gelişimler, pazarlama sistemlerinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kitle iletişim araçlarının bu dönemdeki güçlü etkileri fırsat bilinerek kitle tüketimini harekete geçirecek pazarlama ve reklam teknikleri iletişim araştırmalarının yönünü bireye kaydırmıştır⁵⁴. Bu dönemde her insanın kitle iletişim araçlarından etkilendiği, mesajların izleyicilerin damarlarına enjekte edilen bir ilaç gibi olduğu, etkisinin ise önceden tahmin edilen bir şekilde gerçekleştiği savunulmaktadır⁵⁵. Bu etkinin gücünü ispatlamak isteyen kuramcılar, o dönemlerde Marslıların Dünyayı işgal edeceği ile ilgili bir radyo belgeselinden etkilenen insanların panikleyerek yollara düşmesini göstermişlerdir⁵⁶.

1.2.2. Sınırlı Etkiler Dönemi

Sınırlı etkiler dönemi, 1940-1960 yılları arasında kitle iletişim araçlarının çok sınırlı etkisinin olduğuna inanılan bir dönemdir⁵⁷. Bu dönemde düşünce ve tutumlar üzerine güçlendirici etkilerin belirleyici rolü bulunurken, sınırlı ve değiştirici etkilerin rolü ise az da olsa etkindir⁵⁸. Diğer yandan, kitle iletişim araçlarının, kişilerin hem kanaatleri, tutum ve davranışları hem de suç işleme, saldırganlık ya da beğenilmeyen sosyal olgular üzerine doğrudan etkili olamayacağını, bunun yerine toplumsal olguların, inanç ve kültürün daha etkili olduğu bildirilmektedir⁵⁹. Kitle iletişim araçları, sınırlı etkiler yaklaşımına göre toplumsal ve ekonomik düzenin var olan konumunu güçlendirirken, toplumu tek başına değiştirecek bir güce sahip olmadığı savunulmaktadır. Bazı seçim kampanyaları ve filmler üzerine yapılan araştırmalarda kitle iletişim etkilerinin düşünüldüğü kadar da güçlü olmadığı ve sınırlı etkilere sahip olduğu kanaatine varılmıştır⁶⁰.

İki aşamalı akış modeli, sınırlı etkiler döneminde tartışılan modellerden biridir. Kitle toplumu kuramlarının tersine, mesaj akışının kanaat önderlerince alındıktan sonra topluma yayıldığını öne süren bir yaklaşımdır⁶¹. Bu model 1940 yılında ABD başkanlık seçiminde kitle iletişim araçlarının etkilerini belirleme aşamasında ortaya çıkmıştır. Bu araştırma döneminde kitle iletişim araçlarının fikir üzerinde önemli

⁵⁴ Kopan, a.g.e., s. 57

⁵⁵ Banu Terkan, Türkiye'de Basın ve Siyaset İlişkisi: Basın Gündemi Ve Siyasal Gündemin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Gündem Belirleme Çalışması, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005, s. 11, (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

⁵⁶ Graeme Burton, *Görünenden Fazlası*, (Çev: Nefin Dinç), Alan Yay., İstanbul, 1995, s. 197

⁵⁷ Curran vd, a.g.m., s. 230

⁵⁸ Gökçe, a.g.e., s. 196

⁵⁹ McQuail, a.g.e., s. 49-50

⁶⁰ Aysel Aziz, *Toplumsallaşma ve Kitle İletişim*, Ankara Üniversitesi, BYYO Yayını, Ankara, 1982, s. 53.

⁶¹ Erol Mutlu, *İletişim Sözlüğü*, Ark Yayınları, Ankara, 1988, s. 163

değişiklikler oluşturmadığı ve etki -tepki modelinin tersi sonuçların elde edildiği bildirilmektedir. Bu dönemde yapılan incelemelerde, kişisel etkileşimin kitle iletişim araçlarına göre daha etkili olduğu belirlense de kanaat önderlerinin bireylere göre kitle iletişim araçlarından gelen mesajlara daha yatkın olduğu belirlenmiştir⁶². Bu nedenle mesajların öncelikli olarak kanaat önderlerine, düşünce liderlerine, onlardan da etkili olduklarını düşündükleri bireylere, gruplara ya da takipçilerine ulaştırdıkları, bu yaklaşımın iletişimin iki aşamalı akış kuramına göre gerçekleştiği düşünülmüştür.

Bu kurama göre;

- “Her sosyal grup veya örgütün kendine özgü kanaat önderi vardır.
- Kanaat önderleri bir grubun iletişim ağında ana karar merkezidir.
- Kanaat önderleri kendi aralarında sıkı ilişki içerisindedirler.
- Kişilerarası iletişimin etkisi kitle iletişim araçlarının etkisinden daha çoktur.
- İletişim iki aşamalı olarak işler”⁶³.

Sınırlı etkiler döneminde kitle iletişim araçlarının etkilerini DeFleur⁶⁴ dört farklı kuram ile açıklamıştır.

“**Bireysel farklılıklar kuramı**”na göre, kitle iletişim araçları insanların psikolojik örgütlenmeleri, genetik yapıları, görüş açıları ve öğrenmelerinin farklılıkları nedeniyle herkes üzerinde aynı etkiye sahip değildir. Bu nedenle de bir mesaj her bireyde aynı etkiyi meydana getiremez.

“**Toplumsal kategoriler kuramı**”nda toplumu oluşturan bireylerin birbirinden farklılıkları olmalarına rağmen benzer yönelme tarzları ve davranışları da vardır. Yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim durumu ve dini inanışlar toplumsal grupları ve sosyal kategorilerin oluşmasını sağlar. Bu nedenle ortak noktaları olan insanların benzer mesajlara benzer tepkiler vereceği kabul edilir.

“**Toplumsal ilişkiler kuramı**”na göre kitle iletişim araçlarının bireyler üzerine etkisi sınırlı iken, kamuoyu önderlerinin kitle iletişim araçlarından aldıkları bilgileri etrafına daha kolay ulaştırdıkları öne sürülür.

⁶²Elihu Katz, “İletişimde İki Aşamalı Akış”, (Çev: Nazife Güngör), *İletişim, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* Sayı: 1-2, Ankara, 1994, s.233

⁶³ Gökçe, a.g.e., s.201-202

⁶⁴Melvin DeFleur, *Çağdaş Kitle İletişim Kuramları*, (Çev: Aytaç Oksal Buldam), Yıllık VII, Ankara Üniversitesi .Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, Ankara, 1982, s.156-165

“**Kültürel normlar kuramı**”nda kitle iletişim araçlarının ortak kültürel normlarla seçici sunum yaptığı ve belli temaları vurguladığı kabul edilir.

Sınırlı etkiler döneminde yapılan bilimsel araştırmalara göre, kitle iletişim araçları toplumsal yaşamı kısmen de olsa etkilemekte ancak, toplumsal değişimi sağlayan tek faktör niteliğinde değildir. Yukarıdaki kuramlardan da anlaşıldığı kadarıyla kitle iletişim araçlarının sınırlı bir etki ile bireyleri yönlendirdiği ve kanaatin oluşumunda bireylerin sosyal ilişkilerinin daha önemli olduğu, bireyin seçici izleyici olduğu, izleyicilerin kendisine aktarılan bilgiyi zihinsel muhakeme gücüyle değerlendirdikten sonra belirli kararlar verdiklerine yönelik çıkarsamalar yapılmıştır⁶⁵.

1.2.3. Güçlü Etkilere Geri Dönüş Dönemi

Kitle iletişim araçlarının sınırlı etki dönemi, teknoloji ve televizyonun hayatımızın bir parçası olmasıyla tamamen bitmiş ve yerini 1960 yılı sonlarından itibaren tekrar güçlü etkilere geri dönüş dönemine bırakmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan ve halen geçerliliği kabul edilen güçlü etkiler yaklaşımına göre; kitle iletişim araçlarını kullanarak mesajların iletilmesi özellikle ekonomik ve siyasal güç sahibi olmak isteyenleri hedefine ulaştıracak en etkili araçlardan biridir⁶⁶.

Yapılan araştırmalar, televizyon programlarının insanların temel değerlerindeki tutarsızlıklarla yüzleşmeye zorlandıklarında değerlerini, tutumlarını hatta davranışlarını değiştirebileceğini göstermiştir. Ayrıca, kitle iletişim araçlarının bireyler üzerindeki etkilerinden ziyade toplum ve kültür üzerinde önemli etkiler oluşturduğu da iddia edilir⁶⁷. Bu dönemde, kitle iletişim araçlarının toplumsal işlev ve etkilerinin uzun vadeli etkileri üzerine araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda kitle iletişim araçlarını sadece mesaj veren yapılar olarak görmemek gerektiği, bu kurumların aynı zamanda diğer kurumlarla etkileşim içinde bulunduğu da vurgulanmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde siyasal ve toplumsal olayların kitle iletişim kurumlarını biçimlendirme etkisi olduğu anlaşılmaktadır⁶⁸.

Siyasal ve toplumsal olayları ile kitle iletişim araçları arasından meydana gelen etkileşim toplumbilimci bilim adamlarını medya kuramları üzerine çalışmalar

⁶⁵Terkan, a.g.e., s. 28

⁶⁶McQuail, a.g.e.,s.73

⁶⁷Severin ve Tankard, a.g.e., s. 455-457

⁶⁸Konca Yumlu, *Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları*, Nam Basım, İzmir, 1994, s. 50

yapmaya itmiştir. Yapılan araştırmalar sonunda birçok kuram ileri sürülmüştür. Bunlardan en çok bilinenleri “Kitle Toplumu Kuramı”, “Siyasal ve Ekonomik Kuram”, “Eleştirel Medya Kuramı”, “Medya Hegemonyası Kuramı”, “Sosyal Kültürel Kuram” ve “Yapısal İşlevci Kuram”dır⁶⁹.

Kitle İletişim Kuramı’nda sanayileşme döneminde kitle iletişim araçlarının neden olduğu toplumsal değişimler; Siyasal Ekonomik Kuram’da kitle iletişim araçlarının siyasal yapı ile ekonomik yakın ilişkisi; Eleştirel Medya Kuramı’nda kitle iletişim araçlarının egemen sınıflar lehine ideolojik yaklaşımı; Medya Hegemonyası Kuramı, sosyal gelişmede ekonomik ve sınıf faktörleriyle birlikte ideolojinin önemini; Sosyal Kültürel Kuram, kitle iletişim araç ürünlerinin kültürel anlam ürettikleri, tüketicinin bu anlamları deşifre ederek kullandıkları; Yapısal İşlevci Kuram’da ise kitle iletişim araçlarının toplumu bütünleştirici işlevi üzerine olumlu yaklaşımları ortaya atan görüşlerdir⁷⁰.

Kitle iletişimine ilişkin dönem araştırmaları incelendiğinde güçlü etkiler döneminde kitle toplumu; sınırlı etkiler döneminde davranışçı gelenek; tekrar güçlü etkilere dönüş döneminde ise eleştirel yaklaşımın hâkim olduğu görülmektedir. Bazı araştırmacılara göre kitle iletişimini belirleyen bu 3 etkileşim döneminden başka kültür, bilgi birikimi ve toplumsal değerlerin kitle iletişim araçları tarafından dolaylı ve uzun dönemli etkilendiğini ileri sürmüşlerdir.

“Dolaylı ve Uzun Dönemli Etki Araştırmaları”, bu dönem araştırmalarında, birey ve toplumun değerleri, kültürü ve bilgi birikimi üzerine kitle iletişim araçlarının yapmış olduğu etkiler sorgulanmıştır. Bu yaklaşımın en önemli modelleri suskunluk sarmalı, bilgi açığı, medya bağımlılığı ve gündem belirleme olarak adlandırılır. Bu çalışmada ilk üç model hakkında kısaca bilgiler verildikten sonra medya gündem belirleme yaklaşımı ayrıntılı bir şekilde anlatılacaktır.

Kitle iletişim araçlarının kamuoyu üzerinde güçlü etkileri olduğunu ifade eden **“Suskunluk Sarmalı Modeli”** Elizabeth Noelle-Neumann tarafından geliştirilmiştir. Bu kurama göre çoğunluğun benimsediği tutum, kanaat ve inançlar doğrultusunda hareket etmeyen bireyler dışlanacaktır. Bu nedenle bazıları fikirleri rahatça ifade ederken, bazıları ise düşüncelerini gizleyecek ve sessizliğe bürünecektir⁷¹. Bu

⁶⁹ Kopan, a.g.e.,ss. 61

⁷⁰ Terkan, a.g.e., s. 28

⁷¹ Elisabeth Noelle-Neumann, *Kamuoyu: Suskunluk Sarmalının Keşfi*, Çev. Murat Özkök, Dost Kitabevi, Ankara, 1998, s. 268-269.

durumda bireylerin dışlanma korkusu yaşamamak için toplumda hangi değerlerin güncel olduğunu takip etmesi gerekir. Kendi duygu ve düşüncelerinin güncel olduğunu ve desteklendiğini anlayanlar yüksek sesle konuşabilir ve tartışabilirken, aksi durumdaki bireylerin suskun ve devamlı temkinli olmaları söz konusu olacaktır. Bu yaklaşım sonucunda, çoğunluğun yüksek çıkan sesi, azınlığın susmasına ve suni bir kamuoyu oluşmasına neden olacaktır⁷².

“Bilgi Açığı Modeli” ilk kez 1970 yılında ortaya çıkan bir kavramdır. Bu modelde kitle iletişim araçlarından üretilen mesajlara verilecek tepkinin onu kullanan kesimin sosyo-ekonomik yapısına göre değişkenlik göstereceği bildirilmektedir⁷³. Düşük eğitilmiş kişilerin yüksek eğitilmiş kişilere göre bilgiyi daha yavaş ve az aldığı varsayılmaktadır. Bu nedenle, kitle iletişim araçlarından enformasyon akışı fazla olsa bile birbirinden farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip toplumlarda bireyler arasında bir bilgi açığı oluşacaktır⁷⁴.

“Bağımlılık modeli”, bireyin bilgi edinme amacıyla kitle iletişim araçlarına bağımlı olması esasına dayanır. Bireyler toplumda meydana gelen olaylar hakkında bilgilenmek ve yönlendirilmek amacıyla kitle iletişim araçlarının enformasyon kaynaklarını hem bireysel hem de toplumsal ihtiyaçları için devamlı kullanmak zorunda kalırlar⁷⁵.

1.3. GÜNDEM BELİRLEME YAKLAŞIMI (MODELİ)

Gündem ifadesi, günün koşullarına göre toplumun ilgi alanına giren, merak edilen, üzerinde bilgi alışverişinde bulunularak gerektiğinde tartışılan, hakkında fikir yürütüp yorumlar üretilen konular anlamına gelir. Bir diğer tanımı ise kitle iletişim araçlarının belirli zaman dilimlerinde haber, eğlence, kültürel olayları önem sırasına göre izleyici veya dinleyiciye sunmasıdır. **“Gündem Belirleme Yaklaşımı”** ise medyanın, önem seviyesine göre bazı konuları üst sıralarda sunarak algılama oranını arttırması, bazılarını ise önemsemeyerek ve alt sıralarda sunarak algı seviyesini düşürmesidir⁷⁶.

⁷² Ahmet Kalender, *Siyasal İletişim, Seçmenler ve İktidar Stratejileri*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2000, s. 119.

⁷³ Terkan, a.g.e., s. 14.

⁷⁴ Kopan, a.g.e., s. 65

⁷⁵ Kopan, a.g.e., s. 66

⁷⁶ Sedat Cereci, “Gündem Oluşturmada Medyanın Rolü”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:3, Sayı: 3, 2001, s. 11-27

Gündem belirleme modelinin temeli medyanın önemseyerek sunduğu konuların, dinleyici, okuyucu ya da izleyiciler tarafından da önemsendiği tezine dayanır. Bu konuda yapılan araştırmalar kamu ve siyasetin medya ile ilişkilerine odaklanır. Gündem belirleme yaklaşımı çerçevesinde medyanın görevi, insanlara ne düşüneceklerinden ziyade ne hakkında düşünecekleri algısını oluşturmaktır. Bu yaklaşım ile halkın zihninde önemli olması gereken şeyin ne olup olmayacağı belirlenir. Bu fikir oluşturulurken bilginin ne şekilde ifade edileceği, farklı amaçlara yönelik hangi yaklaşımlarla sunulacağı eşik beklilerince belirlenir. Hedef kitle kendisini bir anda harmanlanmış bilgi kaynağı içerisinde bulacaktır⁷⁷.

Gündem belirleme işlemlerinde kitle iletişim aracı gündemi, halkın gündemi, siyasal gündem ve iş dünyası gündemi olmak üzere 4 farklı gündem aracı kullanılır. Bu gündemler işlenirken kitle iletişim araçları tarafından belirli konulara daha fazla ilgi gösterilerek bu konuların kabul görmesi ve zihinlerde yer alması sağlanır. Aksi durumlarda ise ilginin az gösterilmesi, konunun unutulmasına ve kısa sürede önemsizleşmesine neden olacaktır. Kitle iletişim araçları gündemi, siyasal gündem ve kamu gündemi bir döngü şeklindedir. Kitle iletişim araçları yapmış oldukları operasyonel sunumlarla önceliği ve önceliği belirli konulara verir, siyasal gündem ise siyasetçilerin söylemlerini belirler. Kitle iletişim araçları gündemi ile siyasal gündemin birleştirilmesiyle hedef kitlenin nasıl ikna edileceği ve nelere önem verecekleri belirlenerek kamu gündemi oluşturulmuş olur⁷⁸.

1.3.1 Gündem Belirleme Yaklaşımının Tarihçesi

Gündem belirleme yaklaşımı 1920'lerden itibaren yapılan iletişim araştırmalarıyla birlikte ortaya çıkan bir yaklaşımdır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte bu araçların bireylerin kanaat ve düşüncelerine nasıl etki ettiği merak konusu olmuş ve çeşitli görüşler ortaya atılmıştır.

1922 yılında Walter Lippmann medyanın birey ve toplumlar üzerine güçlü etkileri olduğunu söyleyen çalışmalar yapmıştır, bazen kurgulanmış olaylar karşısında bile halk gerçek tepkiler verebileceği ileri sürülmüştür⁷⁹. Lippman'a göre kişilerin çevre ile olan ilişkileri medya tarafından belirlenmekte ve

⁷⁷McQuail, a.g.e., s. 220

⁷⁸Kopan, a.g.e., s. 73

⁷⁹Banu Baybars Hawks, "Agent-Setting Research", *İ.Ü. İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 2002, s.13.

kurgulanmaktadır⁸⁰. 1948 yılında Harold D. Laswell'in "...kim, neyi, hangi kanalla, kime, hangi etki düzeyinde söylüyor?" biçiminde hazırladığı çalışması medyanın gündem belirlemesi ile ilgili önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur⁸¹.

Gündem belirleme kuramının bugünkü manada öncüsü Norton Long, Kurt Lang ve Glayds E. Lang ise kitle iletişim araçları tarafından bireylerin hangi konu hakkında konuşacağı ve düşüneceğinin belirlenebildiği bildirilmiştir⁸². Kurt Lang ve Norton Long'un farklı zamanlarda yapmış oldukları çalışmalarda gündemi oluşturan ilk faktörün gazete olduğu, insanların bu haberler üzerine ne konuşacaklarını ve nasıl konuşacaklarını belirledikleri, siyasal seçimlerde gazete haberlerinin seçmenin fikrini yönlendirebileceği ifade edilmiştir⁸³.

Walter Lippmann'ın "*İnsanlar, doğrudan edindikleri bilgiler ışığında değil, kendi kafalarında oluşturdukları ya da kendilerine verilen resimler ışığında nasıl hareket edeceğini belirler*" fikrinden etkilenen Bernard Cohen'in "Basın ve Yayın" isimli çalışması ile basının bireylerin ne hakkında düşüneceklerini belirlemede etkin bir rolü olduğu kanaatine varılmıştır. Bu yaklaşım gündem belirleme yaklaşımının temelini oluşturmuştur⁸⁴. Cohen'e göre "*medya bize ne düşünmemiz gerektiğini söylemez, neyi düşünmemiz gerektiğini söyler*"⁸⁵. Bu düşünce, araştırmacıların medyanın "*düşünce, tutum ve davranış*" değiştirme gücünden ziyade bildirme ve farkına vardırma gücü üzerine çalışmalar yapmasına neden olmuştur⁸⁶.

Gündem belirleme üzerine sistematik bilimsel çalışmalar McCombs ve Shaw tarafından 1972 yılında yapılmaya başlanmış ve medyanın güçlü etkiler oluşturduğu yapılan seçim çalışmalarından elde edilen sonuçlara göre ileri sürülmüştür. 1973 yılında Funkhouser'in yapmış olduğu bir çalışmada medya ve kamu gündeminin bireylerin gerçek yaşamları ile paralellik göstermeyecek şekilde oluşturulduğu vurgulanmıştır⁸⁷. McQuail ve Windahl, gündem belirleme kuramının 'fikir, tutum

⁸⁰Nejdet Atabek, "Gündem Belirleme Yaklaşımı", *İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 7, 1998, s.159

⁸¹Kopan, a.g.e., s. 75

⁸²Zübeyir Yücel, Politika Oluşturma Sürecinde Basın: Orman Arazilerinin Mülkiyet Devrine İlişkin Tartışmalar, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Ankara, 2007, s. 56, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁸³Çetin Kılıç, *Gündem Belirleme Kuramı Çerçevesinde Siyasal Karar Verme Sürecine Sosyal Medya Etkisinin İncelenmesi*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 9 (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)

⁸⁴Yüksel a.g.e., s. 153

⁸⁵Eric Maigret, *Medya ve İletişim Sosyolojisi*, (Çev; Yücel H.), İstanbul, İletişim Yayınları, 2013. s.54

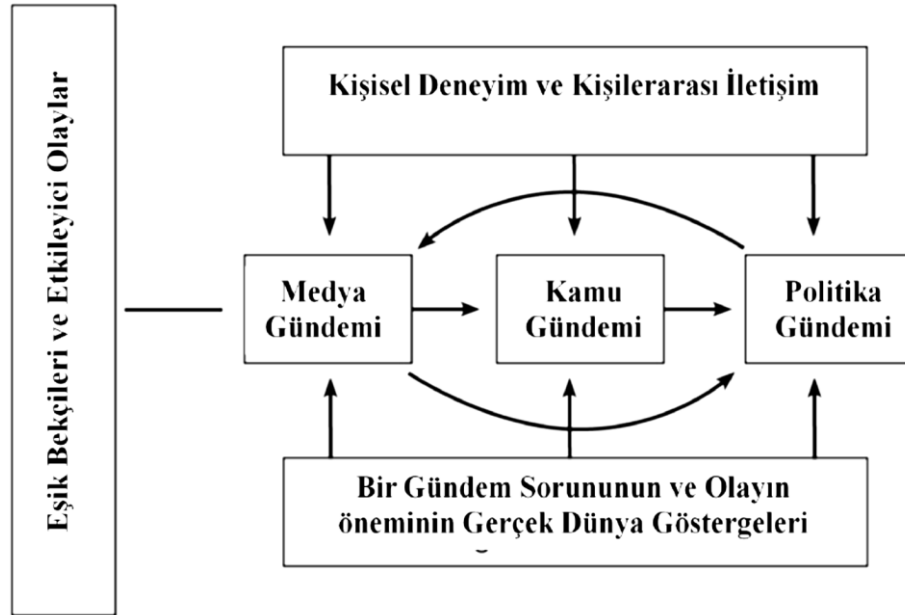
⁸⁶Kılıç, a.g.e., s. 10

⁸⁷Kopan, a.g.e., s. 75

değişimini' görmezden geldiğini, 'öğrenme' işlevi üzerine daha fazla dikkat çekildiğini⁸⁸, Erdoğan ve Alemdar⁸⁹ ise kitle iletişim ürünlerinin üretildiği çevre üzerinde çok az durulması ve bunların ideolojik anlamlarının görmezden gelinmesinin kuramın en önemli açığı olduğunu bildirmişlerdir.

1.3.2 Gündem Belirlemenin Boyutları

Gündem belirleme; kamunun dikkatini çekme, farkındalık oluşturma, medyanın dikkatini profesyonellere, politikacılara ve kamuoyuna yönlendirme sürecidir. Bu süreç, Dearing ve Rogers⁹⁰'ın modeline göre medya gündemi, siyasal gündem ve kamu gündemi arasında devamlı dönen bir çark gibidir. Kamu gündemi siyasal gündemi, siyasal gündem medya gündemini, medya gündemi de siyasal gündemi etkisi altına alır. Gündem belirleme sürecinin yönü medya gündeminden kamu gündemine doğrudur. Medyanın herhangi bir konuya verdiği önem sonucunda kamu gündeminin o konuyla ilişkili tutumu, değer yargısı ve algısı şekillenir⁹¹.

Şekil 1. Gündem belirlemenin aşamaları⁹²

⁸⁸Denis McQuail ve Sven Windahl, *İletişim Modelleri*, (çev. Konca Yumlu), İmge Kitabevi, Ankara, 2005, s.133-134.

⁸⁹Erdoğan ve Alemdar, a.g.e., s.163.

⁹⁰Kılıç, a.g.e., s. 13

⁹¹Yüksel, a.g.e.,s. 68

⁹²James W. Dearing ve Everett M. Rogers, *Agenta-Sedding, Communication Concepts 6, California: Sage Publications, 1996. Aktaran; Burçin Özpınar, Geleneksel Medyanın Gündem Belirlemede Sosyal Medyanın Etkisi: Soma Örneği Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2016, s.9*

Gündem belirleme sürecinde, öncelikli olarak haber öne çıkarılır daha sonra ise olaylar ve konuları algılamaya yarayacak unsurlar ortaya çıkartılarak çerçeveleme işlemi gerçekleştirilir. Bu nedenle haber içerikleri oluşturulurken, halkın algı seviyesini yükseltmek için haber sunumunun çerçevesi önemli bir yer teşkil eder⁹³. Gündem belirleme sürecini oluşturan medya gündemi, siyasal gündem ve kamu gündeminin her birinin üç boyutu bulunur. Medya gündeminin boyutları görünürlük, izleyici önemliliği ve değerlilik; kamu gündemi boyutları bilinirlik, kişisel önemlilik, lehtelik; siyasal gündemin boyutları ise destek, eylemin olma olasılığı ve eylem özgürlüğü olduğu bildirilmektedir⁹⁴.

1.3.2.1. Medya Gündemi

Medya gündemi, kitle iletişim araçlarının çizmiş olduğu konu çerçevesinde kamuoyunun dikkatini çekmektir. Bu amaçla dikkat çekilmek istenen haber, bilgi ve ifadenin ön sayfa, büyük başlık, birinci sıra, uzun süre gibi yöntemlerle dinleyici veya izleyici hedef kitle etki altına alınmaktadır. Tam tersi arka sayfa, küçük başlıklar, kısa sürelerle verilen haberler ise konunun önemsizleşmesini ve zamanla unutulmasını sağlar⁹⁵.

Gazete gündemi birçok haber arasından önemli görülenlerin seçilip ilk sayfadan başlanarak son sayfaya doğru sıralanması iken, televizyon ve radyo gündeminin oluşturulmasında ise ana haber bültenlerinin haber sıralaması şeklinde oluşturulur. Gündem belirleme kuramı çerçevesinde medya gündeminin nasıl oluştuğu ve nasıl ölçüldüğünün belirlenmesi gerekir. Bu amaçla, gündem haline getirilen haberin medya tarafından seçilişi, üretilişi ve içeriğinin sunulmuş şekli incelenmelidir⁹⁶.

Medya gündemini oluşmasında bireysel düzey, medya rutinleri düzeyi, kurumsal düzey, medya dışı düzey ve ideolojik düzeyler etkili olmaktadır. “Kurum dışı düzey”; hükümet baskıları, lobi faaliyetleri ve çıkar gruplarının kendileri ile ilgili yapılması gereken haberleri muhabir ve haber yapıcılara ulaştırmasıdır. Haber yapıcılarının ideolojileri ve cinsiyetleri medya gündemi üzerine “bireysel düzey”de bir etki oluştururken; “medya rutinleri düzeyi”nde ise gazetecilerin haberlerini seçerken

⁹³Burçin Özpınar, *Geleneksel Medyanın Gündem Belirlemesinde Sosyal Medyanın Etkisi: Soma Örneği*, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016, s. 9-10 (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)

⁹⁴Terkan, a.g.e., s.38-39.

⁹⁵Cereci, a.g.m., s. 20

⁹⁶Kılıç, a.g.e., s. 16.

rastgele seçimden ziyade haber kaynağına olan bağılılıkları, yayın aralığı, haber değeri, objektiflik gibi konularda rutinleşmiş bir etkidir. Medya örgütünün haber içeriğini kurumun kendi ekonomik çıkarları ve hiyerarşik yapılarına göre hazırlaması medya gündemi üzerine “kurumsal düzey”de etki gösterir. Bu etkiler içerisinde en önemlisi ve tüm düzeyleri etkileyen “ideolojik düzey” toplumdaki güçlülere ve iktidara göre hazırlanan haberlerdir. Shoemaker ve Reese’nin hiyerarşik etki dairesinde en tepede yer alan ideoloji, diğer tüm seviyelere doğru bir süzgeç gibi işlev göerek belirleyici bir fonksiyona sahiptir⁹⁷.

Medya gündeminin belirlenmesi üzerine çok çeşitli faktörlerin etkisi vardır;⁹⁸

- Haberi yapan ve hazırlayan muhabir,
- Haberin gazetenin hangi sayfasında ve nasıl sunulması gerektiğine karar veren yazı işleri müdürü,
- Medya örgütünde çalışan bireyler ve yöneticilerin haber konusu kişilerle olan ilişkileri,
- Haberin üretim süreci,
- Medya örgütünün ideolojik yapısı,
- Medya örgütleri arasındaki rekabet,
- Gerçek yaşamda ortaya çıkan önemli olaylar,
- Medya eşik bekçilerinin tutumu,
- Medyanın ticari kaygıları ve reklam gelirleri,
- Egemen medya şirketinin büyüklüğü,
- Medya-hükümet-iş çevresi bağlantıları ve maddi destek,

Medya gündeminin kamu gündemini ne kadar süre etkilemesi gerektiği ve bunu belirlemek için ne kadar zamana ihtiyaç olduğu önemlidir. Medya gündeminin oluşturulması aşamasını inceleyen en önemli yaklaşımlardan birisi haberin oluşma sürecini sorgulayan Lewin’in “Eşik Bekçiliği Kuramı”dır. Bu kurama göre; medya örgütünde çalışan ya da çalışmayan kişiler, kendilerine ulaşan belge ve bilgileri süzgeçten geçirdikten sonra kamuoyuna ulaştırırlar. Eşik bekçileri, hangi olay ya da konunun kamuoyuna ulaştırılması gerektiğinden başka bu haberlerin ne şekilde kurgulanması gerektiğine de karar veren bir konumdadır⁹⁹. Eşik bekçileri medya gündemini oluşturacak içeriği belirlerken izleyicinin ihtiyaçlarından ziyade medya

⁹⁷Pamela Shoemaker ve Stephen D. Reese, *İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi, Medya Kültür Siyaset*, (Der. Süleyman İrvan), Alp Yayınevi, Ankara, 2002, s.130.

⁹⁸ Atabek, a.g.m., s.165

⁹⁹ İlker Erdoğan, “Gündem Koyma ve Saptama Yaklaşımında Bir Araştırma Geleneği ve Tasarımı Olarak Çerçeveleme”, *Erciyes Üniversitesi İletişim Dergisi*, C.II, S. 1, 2011, s. 48-62

kuruluşunu ölçüt olarak kullanır¹⁰⁰. Bu nedenle haberi yapan muhabirler sınırlı bir özgürlüğe sahiptirler. Yapmış oldukları haberin gündem konusu yapıp yapılmayacağına karar veren medya eşik bekçilerinin haberle ilgili tutumuna kalmıştır¹⁰¹.

Medya gündeminin oluşturulmasında medya örgütünün yapısı ve ideolojisi ile egemen düşünce önemli bir yer tutar. Golding ve Murdock'a göre "...haber, egemen ideoloji biçimindedir, çünkü haber, çerçevesinde egemen ideolojiyi kullanır...Neyin haber olduğu ve neyin haber olmadığı konusundaki gazetecilik anlayışı, tarihsel olarak belirli ihtiyaçlara ve çıkarlara hizmet eden ticari basının işliğinde oluşturulmaktadır."¹⁰² Medya gündem oluşturmak istemediği olayları görmezlikten gelerek gizler, gündem oluşturmak istediğinde de olayları oluşturmak istediği etkiye göre etiketler, çerçeveler, tarafsızlık kisvesine bürünür, konuları tekrarlayarak ya da unutturarak kamuoyu üzerinde planladığı etkiyi oluşturmaya çalışır¹⁰³

Geleneksel medyanın rolü eğlendirmek, bilgilendirmek, inanç, düşünceleri ve davranış biçimlerini sergileyerek modern toplum oluşumuna katkıda bulunmaktır. Ancak, güç ve iktidarın belirli bir kesimin elinde olduğu toplumlarda yukarıda sayılan birçok faktörün etkisiyle medya daha çok egemen güçlerin, seçkin kesimin ve iktidarın propagandasını yapan bir örgüt haline gelmiştir. Bu şartlarda görev yapan medya bazı doğru haberleri gizlerken, gerçek olayları çarpıtarak sunar, bazı yanlış haberleri de öne çıkartır, seçkinlerin ve politikacıların gündeminin toplumun gündemi haline gelmesini sağlayacak haberler yapar¹⁰⁴.

1.3.2.2. Siyasal (Politika) Gündem

Siyasal gündem kuramının esasını politik ihtiyaçlar doğrultusunda kamuoyunun belirli bir konuda yönlendirilmesi ve şekillendirilmesidir. Siyasal gündem; hükümeti oluşturan siyasiler, seçilmiş milletvekili ve başkanlar ile ilgili sorunlar ya da hizmetlerin medyada işlenmesi süreçlerini içerir¹⁰⁵. Bernard Cohen, Roger Cobb, Charles Elder ve John Kingdo siyasal gündem araştırmacıları ve Maxwell McCombs, Donald Shaw, Shanto Iyengar gibi modern kitle iletişim

¹⁰⁰ Erdoğan ve Alemdar, a.g.e., s. 163

¹⁰¹ Özpınar, a.g.e., s. 10

¹⁰² Levent Yaylağül ve Nilüfer Korkmaz, *Medya Popüler Kültür ve İdeoloji*, Dipnot Yayınları, 2008, Ankara, s.42-45.

¹⁰³ Yaylağül ve Kormaz, a.g.e., s.92-103.

¹⁰⁴ Kılıç, a.g.e., s. 21

¹⁰⁵ Atabek, a.g.m., s. 167-168

araştırmacıları siyaset gündemi ile ilgilenen bilim adamlarıdır. Bu çalışmalarda, siyasetçilerin kararları ve eylemleri ile kamuoyu arasında doğrudan bir ilişki olduğu bildirilmiřtir¹⁰⁶.

Siyasal gündemin oluşturulmasında herkes aynı etkiye sahip olmasa da birçok unsur, grup ve kurumun etkisi söz konusudur. Ekonomik veya siyasal sebeplerle ortaya çıkan kriz, çıkar gruplarının baskıları, kitle iletişim araçları ve bilimsel yayınların açıklamaları siyasal gündemi şekillendiren en önemli faktörlerdir. Pek çok değişkenin etkili olduğu siyasal gündemi oluşturan esas faktör kitle iletişim araçlarının yapmış olduğu yayınlardır¹⁰⁷. Politik gündem kapsamına birçok faaliyet girer. Bunlardan en önemlileri siyasi haberler ve köşe yazıları, siyasi konuşma ve demeçler, idari makamların olaylarla ilgili açıklamaları, parlamento binasından yapılan yayınlar, açık oturum ve tartişma programları, siyasi parti temsilcilerinin propaganda konuşmaları, politik filmler, tiyatrolar, reklamlar ve tanıtım programları sayılabilir.

Politikacıların siyasal gündem oluşturabilmesi için genellikle medya gündemine konu olması gerekir. Bu amaçla siyasetçiler, her kitle iletişim araçlarını aktif kullanabilmeli ya da medyaya konu olmanın yollarını bulmalıdır. Politik beklentiler ancak halkın desteğini alarak gerçekleştirilebilir. Halkın desteğini almanın yolu ise devamlı kitle iletişim araçları yoluyla her bireye ulaşmak ve popöler olmakla gerçekleşebilir. Yapılan araştırmalara göre medyanın herhangi bir konuda yapmış olduğu yayın o konuda alınacak siyasi kararların hızlanmasına sebep olabilir, medya tarafından desteklemeyen yayınlar ise alınacak bir kararı iptal ettirebilmekte ya da karar alımını yavaşlatmaktadır. Kamu gündemini oluşturmak için özellikle siyasilerin düzgün, temiz giyimli, resmi görünümlü ve güven veren bir imaja sahip olmalıdır. Ayrıca, konuşmalarda seçilen dilin ve kelimelerin de etkisi azımsanmayacak kadar çoktur. Yapılan görüşmelerde medya gündemine oturmak için verilen demeçler, fotoğraf çekim fırsatları vermesi de kamu gündemine gelmenin en önemli aşamalarındandır.

Basın-kamu-politika arasındaki ilişki hükümetlerin sorumluluklarının denetlenme mekanizmasıdır. Demokratik toplumlarda kamuoyunun oluşabilmesi için basının siyasal çevreyi izlemesi gerekir. Bu görev ile basın hem kamuoyunun istekleri için politikayı yönlendirebilir hem de siyasilerin istekleri doğrultusunda halkı

¹⁰⁶ Kılıç, a.g.e., s. 25

¹⁰⁷ Terkan, a.g.e., s. 98-99

yönlendirme fırsatı verilir. Demokratik toplumlarda basın çoğu zaman kamuoyunu arkasına alarak siyasal gündemin oluşmasına ve halkın faydasına bazı kararların alınmasını sağlayabilir. Ancak, baskıcı rejimlerde basın özgürlüğünün olmaması ya da tek yönlü basın oluşturma nedeniyle siyasal gündem sadece iktidara hizmet eden bir görüntü sergileyecektir¹⁰⁸.

1.3.2.3. Kamu gündemi

Demokratik siyasal sistemlerde ve otoriter yönetimlerde, kamuoyunu kendi amaçları doğrultusunda yönlendirmek siyasi gelecekleri için önemli bir yöntem haline gelmiştir. Otoriter rejimlerde kamuoyunda tek yönlü bir anlayış oluşturmak için devletin tüm imkânları kullanırken, demokratik toplumlarda çok yönlü etkiler altında kamuoyu oluşumuna fırsat verilir. Kamu gündeminin amacı bireylerin ve toplumun kitle iletişim araçları vasıtasıyla belirli yönde kanaat, düşünce ve algılarını değiştirmek, artırmak ya da azaltmaktır. Bu amaç doğrultusunda haberlerin içeriği, süresi, sayısı ve veriliş şekliyle bireylerin olaylar karşısında hangilerine öncelik vermesi gerektiği algısı oluşturularak kamu gündemi şekillendirilmiş olur¹⁰⁹.

Suskunluk Sarmalı yaklaşımına göre kamu gündemini devamlı meşgul eden bireyler hâkim düşünceye sahip bireylerdir. Kendilerini zayıf ve azınlıkta gören şahıslar ise düşüncelerini açıklamak ve tartışmalara katılmakta isteksiz davranır ya da sessizleşirler. Buna sebep olan en önemli faktör medyanın oluşturduğu kamu gündeminin baskılarıdır¹¹⁰.

Kamu gündemini belirleyen unsurlar; bireysel özellikler ve deneyimler, medya etkilerine maruz kalma derecesi, yönelim gereksinimi, mesajın tekrarlanması, kaynağın güvenilirliği, bireyler arası iletişim, haber eyleyiciler, gündemin sıfır toplam oyunu ve konuların niteliği olarak sayılabilir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde bireylerin sosyo ekonomik özellikleri, ideolojik eğilimleri, geçmiş deneyimleri, bilgi birikimleri, medyayı takip etme alışkanlıkları, konunun medya tarafından tekrarlanma sıklığı, bireylerin medya organlarına güveni, bireylerin kendi aralarında olayları konuşmaları, seçkin kişilerin çarpıcı açıklamaları konu ve olayların kamunun gündemine gelmesine, etkisinin devam etmesine ve kanaatlerin değişmesine neden olacaktır¹¹¹.

¹⁰⁸ Atabek, a.g.m., s. 169

¹⁰⁹ Atabek, a.g.m., s. 170

¹¹⁰ Noelle-Neumann, a.g.e., s. 268

¹¹¹ Özpınar, a.g.e., s. 13-15

Kamu gündeminin belirlediği süreçte, medya kendi gündemini belirlemek amacıyla “...konunun bir yönünü ya da iki yönünü birden sunmayı tercih ederek, kendi yorumunu ortaya koyarak, olayları ya da olguları basitleştirerek ya da sadece bir konuya diğer konudan ya da konulardan daha fazla yer ayırarak, politik temaların ve politik bilginin eşik bekçisi ve yorumlayıcısı olarak hareket etmektedir”¹¹². Özetle medya gündem koyma ve saptama rolünü üstlenen bir aktiviteye sahiptir.

Kamu gündemi belirleme açısından yapılan çalışmalarda, gazete okuyucuları ile gazete gündemi arasında bir paralellik söz konusu iken, televizyon gündemi ile izleyici gündemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı bildirilir. Ayrıca, kamu gündeminin oluşmasında bireyin konuya ilişkin deneyimlerinin çoğu zaman belirleyici bir faktör olarak karşımıza çıktığı da görülür. Söz konusu olay bireyleri ya da bir grubu doğrudan etkiliyor ya da rahatsız ediyorsa medya gündeminden bağımsız olarak bir kamu gündemi oluşabilmektedir¹¹³. Bu nedenle insanların deneyimleri ile öğrendikleri sorunlar kendi kendine oluşan kamuoyu gündemi iken, medyadan öğrendikleri ve mekansal uzaklıktaki sorunlar ise genellikle medyanın etkisiyle oluşan kamu gündemi şeklindedir¹¹⁴.

Kamu gündemini belirlemek için yapılan araştırmalarda kitle iletişim araçlarının farklı etkiler oluşturduğu bilinmektedir. Gazete, dergi, internet gibi yazılı ve görsel iletişim araçları ile televizyon, radyo gibi görsel ve işitsel iletişim araçları arasında yapılan araştırmalarda gazetelerin gündem koyma ve saptama etkisinin, televizyon ve diğer iletişim türlerine göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Bunun sebebini ise gazetelerin olaylara ya da konulara daha derinlemesine yer vermelerine bağlanılmıştır¹¹⁵.

1.3.3. Gündem Belirlemede Algısal Süreçler

Dış çevreden gelen uyarıların duyu organları aracılığı ile anlamlı bütünlük oluşturmak için bilgilerin seçilmesi ve yorumlama süreci algılama olarak tarif edilir. Meydana gelen olaylar ve olgular arasında anlamlı bir ilişki kurmak için seçim yapmak gerekir. Bireylerin seçim yapmasında zaman zaman devreye algı süreçleri

¹¹²Erdoğan, a.g.m., s.49

¹¹³ Süleyman İrvan, “Gündem Belirleme Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi”, Gazi Üniversitesi *İletişim Fakültesi Dergisi*: İletişim 9, 2001, s. 86

¹¹⁴Atabek, a.g.m., s.229

¹¹⁵ Erdoğan ve Alemdar, a.g.e., s. 181

ile yönetilen “İkinci Seviye Gündem Belirleme”, “Statü Sağlama”, “Stereotipleştirme”, “Çerçeveleme”, “Öne Çıkarma” ve “Eşik Bekçiliği” gibi kavram ve destekleyici kuramlar devreye girer¹¹⁶.

Bu yaklaşımlar arasından özellikle çerçeveleme ve öne çıkarma birçok araştırmancının konusu haline gelmiştir. “Communication Abstracts” indeksine göre, çerçeveleme ile ilgili olarak 1991-1995 yıllarında 31, 1996-2000 yılları arasında 76, 2001-2005 yılları arasında da 165 araştırma makalesinin yayınlandığı bildirilmektedir¹¹⁷.

Duyu organlarımızla algıladıklarımız deneysel algılama; konu hakkında var olan fikirlerimiz aracılığıyla algıladıklarımız ise zihinsel algılama olarak adlandırılır. Zihinsel algılamanın gerçekleştirilebilmesi için mesajlar kitle iletişim araçlarının çerçevelere göre verilir¹¹⁸. Bu nedenle gündem belirleme sürecinde konu ve olayların istenilen şekilde düşünülmesi, konuşulması ve inanılması için algısal süreçleri kontrol etmek amacıyla öncelikli olarak haber öne çıkarılır daha sonra ise çerçeveleme işlemi gerçekleştirilir.

Yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre; kitle iletişim araçları gündem belirleme amacıyla hangi konu ve olayın daha önemli olduğunu belirler, sorun ya da olayın çözümü ile ilgili olarak kim ya da neyin sorumlu tutulması gerektiğini çerçeveler, bu problemleri çözebilecek siyasi gücün niteliklerinin neler olması gerektiğini öne çıkarır.

1.3.3.1. Çerçeveleme (Framing)

Çerçeveleme 1980 yıllarından itibaren gündem belirleme amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Aslında gerçeğin dikkat çekilebilir bir şekilde ortaya çıkartılması olan çerçeveleme, belli bir olay veya konunun kurumsal ve ideolojik tercihlerle diğer konulara göre daha fazla yer alması, görünür hale gelmesini sağlamak olarak da tarif edilir. Çerçeveleme yöntemi ile alıcının konu hakkında zihinsel, algısal ve bilişsel alanları harekete geçirilerek gösterilmek istenenin algılanması sağlanır¹¹⁹.

¹¹⁶H. Aycan Alp Erözalp, *Gündem Belirleme Kuramı Açısından Türk Basınında Wikileaks Etkisi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, s. 19-25 (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)

¹¹⁷ Erdoğan, a.g.m., s.49

¹¹⁸ Ali Saydam, *İletişimin Akıl ve Gönül Penceresi Algılama Yönetimi*, Rota Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2007.

¹¹⁹ Deniz Kılıç, “Türk Basınında İran Nükleer Krizin Sunumu: Haberlerin Çerçevesi”, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını*, Yaz, 2007, 6, s. 67-86,

Çerçeveleme ile ilgili yapılan çalışmalara göre medya çerçevesi ve izleyici çerçeveleri olmak üzere iki farklı çerçeveleme tipi olduğu bildirilmektedir. Medya çerçevelemesinde sorunların sunuluş şekilleri ve haberlerdeki rapor edilişleri incelenirken, izleyici çerçevelemesinde ise sorunlar ve olayları bireylerin algılaması ve yorumları ile ilgilidir¹²⁰. Başka bir sınıflandırmaya göre de çerçeveleme yaklaşımı, “...çerçeve kurma-framebuilding (çerçevelerin ortaya çıkışı) ve çerçeve belirleme-framesetting (medya çerçeveleri ve izleyici-okur eğilimleri arasındaki karşılıklı etkileşim...)”¹²¹ olmak üzere iki aşamalı dinamik bir süreçten oluşur.

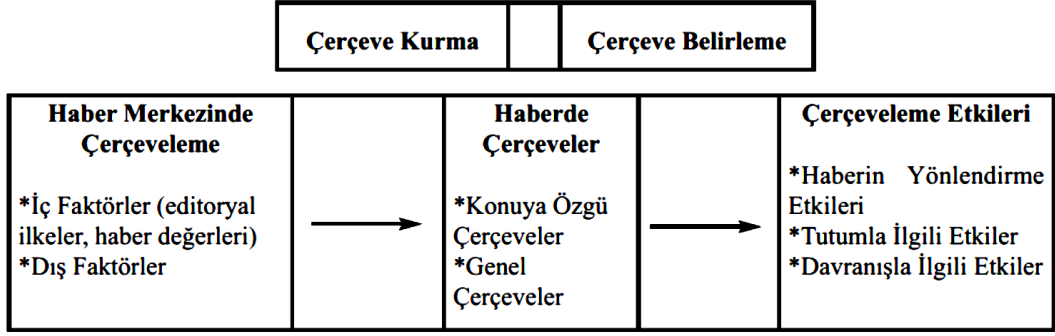
Kitle iletişim araçlarının eski yıllardan beri kullandıkları “tarafsızlık ve yanlılık” hareketlerine bir alternatif olarak şimdilerde çerçeveleme işlemi uygulanmaktadır. Çerçeveleme ile ulaşılmak istenen amaç; habere yüzeysel bakılması yerine, daha derinlerine inilerek ve gizlenmiş niyetlerin neler olabileceğini algılayarak hareket edilmesidir. Bu açıdan bakıldığında çerçeveleme gerçeklerin açığa çıkarılmasında çok faydaları olan bir yaklaşımdır.

Yanlılıktan farklı olarak çerçeveleme duygusal ve bilişsel cevaplara yol açarken yanlılık olumlu, olumsuz, yandaş, karşıt gibi kavramlarla anılır. Çerçeveleme ile mevzu olan olayın bazı kısımları seçilir, haber ya da metin içerisinde bu kısımların daha görünür bir hal alması sağlanır. Bu sayede olayın tanımlanması, değerlendirilmesi, yorumlanması ve çözüm önerileri sunulmuş olur. Haberler hazırlanırken, ele alınan konunun bazı niteliklerine vurgu yapılarak çok farklı anlamlara gelecek bir biçime sokulabilir. Bu nedenle, aynı olay farklı şekillerde ele alıp çerçevlendiğinde alıcılar üzerinde farklı etkiler oluşmasına sebep olabilir. Iyengar, farklı sunuş biçimlerinin, izleyicilerin kararlarını önemli ölçüde etkilemesinde “çerçeveleme etkisi” nin önemli olduğunu bildirmiştir¹²².

¹²⁰Claes H. De Vreese, “Framing Politics at the Launch of the Euro: A Cross National Comparative Study of Frames in the News”, *Political Communication*, 2001,18, s. 107-122, s. 107

¹²¹ Erdoğan, a.g.m. s. 56

¹²²Shanto Iyengar, *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*, TheUniversity of Chicago Press, Chicago,1991, s. 221

Şekil 2. Bütünleşik çerçeve kurma modeli¹²³

Çerçeveleme, kamuoyunun dikkatini çekebilmek için konu ve olayların bazı kısımlarının seçilerek belli çağrışımla birlikte verilmesidir. Bu işlem ile alıcının odaklanması gereken kısım gösterilmeye çalışılır. Medyanın görevi, bir olaya nasıl bakılacağı, nasıl değerlendirileceği, nasıl düşünüleceğinin mesajlar ve bakış açılarını sağlayan çerçevelerle sunmaktır. Kitle iletişim araçlarının çerçeveleme işleminde kişilerin konuları belirlemesine, algılamasına, teşhis etmesine ve adlandırmasına imkan sağlayacak yöntemler kullanılarak, o olayın önemli hale getirilmesi, dikkat çekilmesi, uzun süre üzerinde tartışılması sağlanır¹²⁴.

Haber çerçevelemenin etkilerine gösterilebilecek en çarpıcı örnekler, birilerinin “terörist” diye nitelediği kişileri başkalarının “bağımsızlık ya da kurtuluş savaşçıları”; kimilerinin islamcı, irticacı, gerici olarak ifade ettikleri kişileri başkalarının muhafazakâr; birilerinin postmodern darbe ifadesini başkalarının demokratik bir refleks olarak algılaması ve tanımlaması olaylara çizilen çerçeve ile ilgilidir¹²⁵.

Çerçeveleme yöntemiyle yapılmak istenen özellikle medyanın belirli görüntü, figür veya ifadeyi vurgulayarak ya da azaltarak kamu gündemini oluşturmaktır. Bu işlem yapılırken özellikle insan hakları ve inanç kuralları ile ilgili konular etik çerçeveleme, ekonomik, maddi çıkarlar ve kişilerin özel alanları maddi çerçeveleme alanına girmektedir¹²⁶

¹²³ De Vreese Claes H, News Framing: Theory And Typology. *Information Design Journal+Document Design* 2005, 13 (1): 52, Aktaran: İlker Erdoğan, Gündem Koyma ve Saptama Yaklaşımında Bir Araştırma Geleneği ve Tasarımı Olarak Çerçeveleme, *Erciyes Üniversitesi İletişim Dergisi, C.II, S. 1, 2011*, s.58

¹²⁴Dearing ve Rogers, a.g.e., s.71

¹²⁵Yüksel, a.g.e., s. 257-258

¹²⁶Nejdet Atabek ve Ferruh Uztuğ, “Haberlerde Çerçeveleme ve Öne Çıkarma”, *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Kurgu, 15, 1998, s. 96-105.

Tüm bu değerlendirmeler incelendiğinde gazeteciler, siyasi partilerin kampanya yürütücüleri ve medya konunun karışıklık düzeyini azaltarak dinleyicilerin ve izleyicilerin konuları ve sorunları daha kolay anlayabilmeleri için çerçeveleme tekniğini kullanmaları gerekir.

1.3.3.2. Öne Çıkarma (Priming)

Öne çıkarma; medyanın belirli sorunlara yapmış olduğu vurgulama ile o sorunun önemini artırma ve bireylerin hafızalarında daha önceden bulunan bilgileri aktif hale getirmenin psikolojik sürecidir¹²⁷. Atabek ve Uztuğ'a göre bireyler sosyal olayları değerlendirirken, bildikleri her şeyi göz önünde bulundurmazlar, öne çıkarma yaklaşımının temeli bu anlayışa dayanmaktadır¹²⁸.

Yapılan araştırmalardan bazılarında (Kosicki-1998), öne çıkarma ile gündem belirleme arasında bir ilişki olmadığı bildirilirken, McCombs ve arkadaşları (2000) öne çıkarmanın sadece gündem belirlemenin bir sonucu olduğunu, bazı araştırmacıların (Iyengar-1991, Grossberg-1998) ise gündem belirleme ile öne çıkarma işlemi arasında güçlü ilişkiler olduğuna inandıkları bildirilmiştir¹²⁹.

Gündem belirleme ile bir sorunun önemli olduğunu belirlenirken, öne çıkarma işleminde o sorun hakkında değerlendirme yapılması sağlanır. Bu nedenle gündem belirleme ile öne çıkarma arasında çok yakın ilişkili vardır. Öne çıkarma işlemi ile bir grubun ya da bir siyasi liderin mevcut sorun karşısındaki davranışı ve performansına bağlı olarak değerlendirme imkânı verir¹³⁰. Ayrıca, televizyon programlarında verilen öne çıkarma haberleri ile insanlar önce siyasal yargılara ulaştırılır daha sonra da siyasal tercihlerde bulunmaları sağlanabilir¹³¹.

Grossberg¹³²'in görüşüne göre psikolojik modellerden olan gündem belirleme ve öne çıkarma yaklaşımları ile sadece inanılan veya zihnimize var olan bildiklerimize göre hareket edildiği ölçüde bireylerin nasıl davranacağı belirlenir. Bir nevi zihin ve duygu derinliklerimizde olan kanaat, fikir ve inançlar öne çıkarma işlemiyle gün yüzüne tekrar baskın bir şekilde çıkartılabilir.

¹²⁷Terkan, a.g.e., s. 33

¹²⁸ Atabek ve Altuğ, a.g.m., s. 102

¹²⁹Terkan, a.g.e., s. 33-34

¹³⁰ Lawrence Grossberg, *Media Making Mass Media in a Popular Culture*, Sage Publication, Thousand Oaks, California, 1998, s. 349-350

¹³¹ Shanto Iyengar, Donald R Kinder, *News That Matters*, TheUniversity of Chicago Press, Chicago,1987, s. 104

¹³²Grossberg, a.g.e., s. 350

Yakın tarihimizde Soma'da meydana gelen maden kazası ile ilgili ülkemizde yayın yapan gazetelerin yapmış olduğu haberlerin olayı nasıl gördükleri ve göstermeye çalıştıkları ile ilgili yapılan bir yüksek lisans tez çalışmasında şu ifadeler kullanılmıştır;

“İş güvenliği ve taşeronlaşmaya karşı Birgün gazetesinin ideolojik söylemi dışında diğer üç gazete olay örgüsünü işçi ve yakınlarının acı dolu hikayeleri temelinde, iktidar partisinin politikalarını değil ekonomik ve toplumsal sistemin sorunları olarak değerlendirmiştir. Özellikle Hürriyet ve Zaman gazetesi Uluslararası kurallara uyulmamasını ve modern iş güvenliği ekipmanlarının olmamasını denetimsizliğe bağlarken, Posta ve Birgün gazetesi AKP iktidarı ile maden sahiplerinin organik ilişkisi üzerine kurdukları olay kurgusunu siyasal iktidarı eleştirmek üzerine bir yöntem olarak kurmuşlardır.”¹³³

Soma maden kazasında üzüntü, öfke, tepki, destek, dilek, dua yakarış, temaları sosyal medyada da sıklıkla işlenerek olaya karşı toplumsal bir gündemin oluşması sağlanmaya çalışılmıştır. Birgün Gazetesi olayın bir kaza ya da facia değil taşeronlaşmanın sonucu olduğunu ve sorumlusunun AKP iktidarı olduğunu öne çıkarma yaklaşımı ile günlerce manşetten vererek siyasal iktidara karşı bir tepki oluşmasını arzulamıştır. Bunu gösteren en önemli manşetleri “Gözyaşlarımızda Boğulacaksınız”, “Katlim Serbest, Protesto Yasak”, “Soma Katliamı'ndan Hanginiz Sorumlusunuz”, “Sorumlu AKP'dir”, “Bakanlık Cinayeti Bekliyormuş”, Emekçiye Değil Katillere Barikat”, şeklinde okuyucuya sunulmuş tepkilerin doğrudan siyasal iktidara karşı verilmesi gerektiği işlenmiştir.¹³⁴

¹³³ Özpınar, a.g.e., s. 99

¹³⁴ Özpınar, a.g.e., s. 93-100

İKİNCİ BÖLÜM

ORTADOĞU PROJESİ VE TÜRK DIŞ POLİTİKASI

2.1. BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ VE YANSIMALARI

Ortadoğu, Batı ülkeleri ile doğu ülkelerini birbirine bağlayan, ticaret, kültür ve kara altın olarak ifade edilen petrol kaynaklarının merkezidir. Ayrıca, hem karayolları hem de Akdeniz ve Hint Okyanusu sayesinde deniz yolunun önemli bir kısmını kontrol altında tutan Ortadoğu, eşsiz jeopolitik değere sahiptir. Bu nedenle 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren tüm dünya güçleri için vazgeçilemez bir stratejik coğrafya haline gelmiştir¹³⁵.

1870 yılında Rusya'nın, 1930-1940'da Almanya'nın Yahudilere uyguladığı baskı ve soykırım uygulamaları Yahudilerin tüm Dünya'ya yayılmasına neden olmuştur. Özellikle İngilizlerin desteğini arkalarına alan Yahudiler "Vaad edilmiş kutsal topraklar- Arz-ı mev'ut" olarak bilinen Filistin topraklarında yerleşim birimi oluşturmuşlardır. II. Dünya savaşından sonra 1948'de İngiliz ve Amerikan desteğiyle BM paylaşım planı gereğince de İsrail Devleti kurulmuştur. Bu tarihlerden itibaren artık Ortadoğu'da bitmek bilmeyen gerilimler ve savaşlar birbirini takip edip durmuştur.

*"1982'de Dünya Siyonist Örgütü'nün yayın organında çıkan bir makede İsrail'in güvenliği için Irak'ın Şii, Sünni ve Kürt olmak üzere üçe, Suriye'nin ise Nusayri, Dürzi, Şam ve Halep Cumhuriyetleri olmak üzere dörde ayrılması fikri savunulmuştur. Irak bölünmüştür. Suriye; bu dört bölgeye Kamışlı bölgesinde beşinci bir parçalanma bölgesi olan Kürt bölgesinin katılımı ile beş parçaya bölünmeye doğru ilerlemektedir. Suriye'nin bölünmesi, Türkiye'nin toprak bütünlüğü üzerinde olağanüstü bir yük oluşturacaktır."*¹³⁶

Ortadoğu'daki kaotik ortam, "Osmanlı egemenliğinden sonra dağılan, ancak Soğuk Savaş döneminin çift kutuplu yapısı içerisinde NATO-Varşova Paktı ve Arap-İsrail gerginliği zeminine oturan bölge içi güç yapılanmasının yeni bir dengeye oturamamasının bir sonucudur."¹³⁷. Dünya'daki en önemli jeopolitik alanlardan biri olan Orta Doğu coğrafyası I. ve II. Dünya Savaşlarından itibaren batılıların ilgi odağı olmuştur. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılması sonucu Ortadoğu'da hâkimiyetin kaybolması ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve Rusya gibi devletleri

¹³⁵Ömer Turan, **Tarihin Başladığı Nokta Orta Doğu**, Step Ajans yayınları, İstanbul, 2002, s.16-17

¹³⁶Murat Köylü, "Büyük Ortadoğu Projesi (BOP), Türkiye Ve Suriye", **Uluslararası İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi** 2015, 2, 1, 85-100, s. 92

¹³⁷ Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, 17.Baskı, Küre Yayıncılık, İstanbul,2004, s. 361

dünyanın her tarafında özellikle Ortadoğu'da söz sahibi haline getirmiştir. Batılı ülkeler, zaman zaman bu bölgedeki ülkelerde ya yönetimi değiştirmiş ya büyük askeri güç alanları inşa etmiş ya da ülkeyi güvenlik sebepleriyle işgal ederek tamamen kontrol altına alınana kadar uzun yıllar bu ülkelerde kalmışlardır¹³⁸.

2000'li yıllardan itibaren "Büyük Ortadoğu Projesi (BOP)", daha sonra da "Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi (GOKAP)" olarak ifade edilen proje ABD tarafından 2004 yılında aktif olarak uygulanmaya başlamıştır. Bu projenin görünen amacı "Ortadoğu", "Orta Asya" ve "Kuzey Afrika"da insan hakları, özgürlük ve hukukun üstün olduğu daha demokratik yönetimler oluşturmaktır. Bununla birlikte zengin petrol kaynaklarına ve müslüman nüfusa sahip olan bu coğrafyanın kontrol altında tutulması ve batının hizmetine sunulması esas amaçları olmuştur¹³⁹.

ABD yönetiminin esas amaçlarının Ortadoğu'daki birçok ülkenin sınırlarını, rejimlerini değiştirmek istediğini Dış İşleri Bakanı Condoleezza Rice daha sonraki yıllarda ifade etmiştir. Bu proje kapsamında 27 Ortadoğu ülkesi, 5 Orta Asya ülkesi, 3 Trans Kafkasya ülkesinin değerlendirildiği birçok kez söylenmiştir. GOKAP kapsamında "Fas, Moritanya, Orta Asya, Moğolistan, Kafkasya, Türkiye, Arap Dünyası ve Somali"yi de içine alan "İslam Coğrafyası"nda uzun vadede dönüşüm gerçekleşmesi planlanmıştır. ABD'nin ve batılı güçlerin hem fikir oldukları bu ve benzeri projelerde hemen her zaman ilgili ülke yöneticileri, siyasi parti temsilcileri, cemaat veya diğer örgüt mensupları çeşitli vaatlerle direkt ya da dolaylı bir şekilde kullanılmış ve hedeflerine götüren her yol mubah görülmüştür¹⁴⁰.

1980-1988 İran ile Irak arasında çıkan savaş, 1990'lı yıllarda ortaya çıkan Körfez krizinin görünürdeki tarafları İran, Irak ve Kuveyt arasındaki uyuşmazlıklardır. 2001'de Afganistan ve 2003'te Irak'ı işgal eden ABD'nin politikaları ve İsrail - Filistin sorununun çözülememesi, Arap toplumu ile ABD yanlısı iktidarlar ve batılı ülkelere karşı tepkinin giderek artmasına neden olmuştur.¹⁴¹ 11 Eylül 2001 saldırısından sonra güvenlik ilkesini değiştiren ABD'nin yeni güvenlik politikası ve BOP'nin hedefleri doğrultusunda Ortadoğu'daki barışa karşı olan gruplar, etnik-dini tehditler ve terörizm, haydut devlet saldırganlıkları, kitle imha silahları gibi sebepler bahane edilerek Afganistan ve Irak işgal edilmiştir. Ekonomik sıkıntılar yüzünden Ortadoğu

¹³⁸Şadiye Deniz, "Ortadoğu'nun Yeniden İnşaasının Yapı Bozumu: Büyük Ortadoğu Projesi Üzerine Bir Analiz", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2012, 5, 20, 168-183, s. 173

¹³⁹Deniz, a.g.m., s. 168

¹⁴⁰Köylü, a.g.m., s. 85

¹⁴¹George Joffe, "The Arab Spring in North Africa: Origins and Prospects", *The Journal of North African Studies*, 2011, 16(4), 507-532, s.512

ülkelerinden göçen insanların özellikle Avrupa ülkelerine geçmeleri, her yönden sorunları bulunan bu insanların terör örgütleri tarafından kullanılmaları ülke yöneticilerini tedbirler almaya yöneltmiştir. Birçok radikal İslamcı terör örgütünün ortaya çıkması, kanlı eylemler gerçekleştirmesi, Batılı ülkelerin Ortadoğu Müslümanlarını potansiyel terörist olarak görmesine neden olmuştur¹⁴².

ABD'nin kitle imha silahları olduğu gerekçesiyle 2003 yılında Irak'ı işgalinden yaklaşık 14 yıl geçmiş olmasına rağmen ne kitle imha silahları bulunmuş ne de Irak devletine demokrasi getirilebilmiştir. 2003 yılında Amerikan güçlerinin Türkiye üzerinden Irak'a müdahalesini içeren tezkere kabul edilmemiş, ABD'nin Türkiye bakış açısı değişmiştir. Diğer yandan, 2004 yılında BOP amaçlarına yönelik olumlu yaklaşım sergileyen Türkiye için ABD Ankara eski büyükelçisi Eric Edelman, *"Ortadoğu'da, demokrasi ve insan hakları temelinde uygulanmasını planladıkları BOP, son 50 yılın en büyük projesidir. Bu projenin uygulanması uzun sürebilir. Bu zaman içerisinde Türkiye, örnek devlet olacaktır."*¹⁴³ ifadesini kullanmış ve Ortadoğu ülkeleri için Türkiye'nin model ülke olması arzulanmıştır.

AB, Ortadoğu'daki otoriter rejimleri daima desteklerken İslami gruplarla olan ilişkisini ise oldukça sınırlandırmış, fon ve eğitim programlarına bile sokmamıştır. Diğer yandan rejim yöneticilerinin bölgelerindeki İslami hareketlere karşı sürdürdükleri baskı ve sindirme siyaseti birçok kez görmezlikten gelinmiştir. Mısırda seçime katılan Müslüman Kardeşler başarılı bir sonuç çıkardığı da Mübarek yönetiminin tepki göstermesine karşı AB herhangi bir tepki göstermemiştir. Her ne kadar Ürdün, Fas, Kuveyt ve Yemen gibi ülkelerde İslami partilerin seçime katılmasına ses çıkarmasalar bile başarılı sonuçlar alındığı durumlarda Müslüman kardeşlere yapıldığı gibi otoriter rejimlerin baskı ve yıldırma politikaları desteklenmiştir¹⁴⁴.

2010 yılı sonunda Ortadoğu'da başlayan halk hareketleri daha fazla özgürlük, sosyal haklar, ekonomik iyileştirmeler ve demokratik yönetim istekleri gibi her kesimin destekleyeceği doğal istekler olarak başlamıştır. Bölgede yaşanan demokratik dönüşüm bazı yazarlara göre Batı'nın istemeyeceği bir durumdur. Bunun sebebi, ülke yönetimlerinin radikal İslamcı kesimlerin eline geçme ihtimalinin yüksek

¹⁴²Mustafa Peköz, *Küresel Güçlerin Ortadoğu Stratejisi*, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2007, s. 51

¹⁴³ Abdullah Şahin, *Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye*, Truva Yayınları, İstanbul, 2004, s. 101

¹⁴⁴ Müjge Küçükkeleş, "AB'nin Ortadoğu Politikası ve Arap Baharına Bakışı", *Seta Analiz*, Ocak 2013, 63, 1-28

olmasıdır¹⁴⁵. 2010 yılı sonlarında ortaya çıkan Arap Baharı'na karşı ABD ve Avrupa başlangıçta tepki vermemiş, ancak BOP hedeflerini sarsacak radikal İslamcı grupların devlet yönetimlerine gelme ihtimali karşısında sessizliklerini bozarak birçok ayaklanmanın bastırılması ve Batı yanlısı siyasetçilerin iktidara gelmesi sağlanmıştır¹⁴⁶. *ABD ve Batı'nın Arap Baharı'na karşı takındığı tavır önemlidir. "ABD olmak üzere Batılı ülkelerin Arap Baharı'nın oluşum sürecindeki rolü, aktif ve doğrudan yönlendirme şeklinde değil, fakat pasif ve dolaylı yollardan katkı yapmak yoluyla olmuştur. ...bölgeye dönük önceki politikalarından ve yaklaşımlarından farklı olarak, bu kez diktatörleri desteklememişler ya da yanlarında durmamışlardır."*¹⁴⁷.

2.1.1. Arap Baharının Nedenleri, Başlaması ve Yayılması

Ortadoğu ülkelerinde yaşanan ekonomik zorluklar, gelir dağılımı dengesizlikleri, yolsuzluk, kayırmacılık, antidemokratik yönetim sistemi, yönetimde ayrıcalıklı aile hükümlerliği gibi uygulamalar halkın idareden uzaklaşmasına ve güvensizliğe neden olmuştur. Diğer yandan, modernleşen dünyada eğitilmiş genç sayısının artmasına paralel olarak Ortadoğulu gençlerin işsizlik oranındaki artış, özellikle Tunus, Mısır, Yemen, Suriye ve Fas gibi ekonomik olarak geri kalmış ülkelerde gerilimlere neden olmuştur. 2008 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz ile birlikte 2010 yılında yaşanan gıda ve enerji fiyatlarındaki artışlar geçim endişesini daha da artırmıştır. Diğer yandan zengin doğal kaynaklara sahip Cezayir, Libya ve Suudi Arabistan gibi ülkelerde yönetim ve çevresinin ekonomik refah içerisinde yaşaması, geniş halk kitlelerinin ise sorunlarla uğraşması önemli kırılma noktaları olmuştur¹⁴⁸.

Wikileaks belgelerinde Tunuslu yöneticilerle ilgili çıkan yolsuzluklar, mafya benzeri yapılanmalar, kanunları çiğneyen yöneticilerden bahsedilmesi halkın Devlet Başkanlarına olan güvenini sarmıştır. 18 Aralık 2010 yılında Tunus' da Mohammad Bouazizi'nin işsizlik nedeniyle kendini yakması ise "Arap Baharı" denilen halk hareketlerinin başlamasına sebep olmuştur. Küçük ya da büyük çaplı protestolar, mitingler ve gösteriler 20 Şubat 2011 tarihine kadar geçen yaklaşık 2 aylık bir sürede kitle iletişim araçlarının etkisiyle çok sayıda Arap ülkesine hızlı bir şekilde yayılmıştır. Dijitalleşen Dünya'da internet, cep telefonu ve sosyal medya iletişim

¹⁴⁵ İsmet Göçer, Sertan Çınar, Arap Baharı'nın Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu ve Türkiye'nin Dış Ticaret ve Turizm Gelirlerine Etkileri, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2015, 6,10, s.55

¹⁴⁶ Göçer ve Çınar, a.g.m., s.57-58

¹⁴⁷ Ramazan Gözen, "Türkiye ve Arap Baharı: Değişimi Açıklamak ve Anlamak", *Adam Akademi*, 2011, 2, s. 8

¹⁴⁸ Göçer ve Çınar, a.g.m. s. 54

kanallarını kullanan gençlerin kısa sürelerde örgütlenmesi, kitle iletişim kanallarından yapılan paylaşımlar, provokasyon amaçlı yapılan haber ve görüntü paylaşımları olayların hem hızlı hem de daha geniş alanlara yayılmasını tetiklemiştir¹⁴⁹.

2.1.2. Arap Baharı ve Türk Dış Politikası

Ortadoğu ülkelerinde meydana gelen yolsuzluklara, eşitsizliklere, ekonomik sıkıntılara ve yönetimin haksız uygulamalarına karşı yıllarca sesini çıkaramamıştır. 2010 yılında Tunus'ta başlayan protestoları sırasıyla Cezayir (28 Aralık 2010) Lübnan (12 Ocak 2011), Ürdün (14 Ocak), Moritanya, Sudan ve Umman (17 Ocak), Yemen (18 Ocak), Suudi Arabistan (21 Ocak), Mısır (25 Ocak), Suriye (26 Ocak), Cibuti (28 Ocak), Fas (30 Ocak), Irak (10 Şubat), İran ve Bahreyn (14 Şubat), Libya (17 Şubat), Kuveyt (18 Şubat) ve Batı Sahra (20 Şubat)'da küçük ya da büyük yürüyüşler başlatılmıştır. Bu yürüyüşler "Tunus, Libya, Mısır, Kuveyt, Yemen ve Ürdün"de ülke yönetiminin değişmesini sağlarken; "Umman, Suudi Arabistan, Fas ve Bahreyn"de ekonomik ve sosyal haklar artırılarak halkın tepkisi dindirilmiştir¹⁵⁰. Bazı iktidarların devrilmesine, bazılarının kendilerini yenilemelerine, bazı devletlerde ise karmaşaya, darbelere, iç savaşlara neden olmuştur. Bu sorunları 2003 yılında fark eden Türkiye, "İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) Dışişleri Bakanları Zirvesi"nde o zamanki Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün konuşmalarında öngörülerini şu şekilde özetlemiştir:

"Yeni bir vizyonla hareket etmeliyiz. Hesap vermenin, şeffaflığın ve iyi yönetimin hâkim olduğu, temel hak ve özgürlüklerin, kadın-erkek eşitliğinin yüceltildiği, slogan ve kör söylemlere yer olmayan bir vizyona sahip olmalıyız. Kısaca önce evimize çeki düzen vermeliyiz... Akılcılıktan güç almaliyiz. İşe cehalet ve yolsuzluğu ortadan kaldırarak, insani ve maddi kaynakların heba edilmesinin önüne geçerek başlamalıyız. Şiddetin arkasındaki nedenlerin üzerine gitmeli, daha yüksek yaşam standartları sağlamalı, gelir dağılımındaki dengesizliği giderip, köy-kent ayrımını ortadan kaldırmalıyız. Sistemimizdeki siyasal katılımı teşvik etmeliyiz. En güç noktada kendimizi yıkıcı savaşların içinde buluyoruz. Petrol gelirleri dahil doğal zenginlikler heba oldu ve insani gelişim yerine başka konulara odaklandık. Irak bu başarısızlığın çarpıcı bir örneği oldu. Çerçevesini çizdiğim bu yolda anlamlı adımlar atılırsa Müslüman ülkeler toplumunun çağdaş ve barışçı mesajları ancak böyle yankı bulur"¹⁵¹.

¹⁴⁹ Göçer ve Çınar, a.g.m., s. 51-68

¹⁵⁰ Göçer ve Çınar, a.g.m., s. 55

¹⁵¹ Barış Çağlar, "Türkiye'nin Suriye Politikası: Yeni-Klasik Realist Bir Bakış", *Ortadoğu Analiz*, 2012, 4, 47, 39-52, s. 43

Müslüman ülkeler 2003 yılında öngörülen yol haritasını dikkate almış olsalardı 2010 yılında başlayan ayaklanmalar yaşanmayabilirdi, Ortadoğu halkları daha erken demokratik yönetimlere kavuşabilirdi. Ancak, Ortadoğu devletlerinin umursamaz tavırları “Tunus Devlet Başkanı Zeynel Abidin bin Ali”, “Libya lideri Muammer Kaddafi”, “Yemen Devlet Başkanı Abdullah Salih” ve “Mısır lideri Hüsnü Mübarek” gibi liderlerin ya ölümüne ya sürgün yaşamasına ya da hapishaneye girmesine sebep olmuştur.¹⁵² Arap Baharı öncesi komşularla sıfır problem politikası güden Türk hükümeti, Ortadoğu’da model ülke, düzen kuran ülke, bölgesel barış sağlayıcı, istikrar ve refah getirici olarak görülmüştür. Bu kadar önemli bir konuma gelen Türkiye dış politikası Arap Baharı döneminde çok keskin bir değişim geçirerek özellikle Suriye ile çok sıkılaştırdığı iyi ilişkilerini sıfırlayarak muhalif gruplarında yanında yer almış, tavsiyeler, uyarılar ve tehditlerden sonra askeri müdahale söylentileri ile büyük bir kriz çıkartılmıştır¹⁵³

Arap Baharına hazırlıksız yakalanan Türkiye hemen hemen tüm Ortadoğu ülkelerinde olan olaylarla ilgili duruma göre hareket etmeye çalışmış, Tunus’ta Bin Ali’nin devrilmesine destek verirken Libya, Mısır ve Suriye’de ise krizlere ve belirsizliklere yol açmıştır. Özellikle Mısır olaylarında ilk sekiz gün yönünü belirleyemeyen Türkiye¹⁵⁴, daha sonra Mübarek yanlılarını desteklemiş ancak Batı’dan Erdoğan’a gelen baskılar Mübarek’in yönetimi bırakması çağrılılarıyla sonuçlanmıştır. Müslüman Kardeşler yönetimine ve muhaliflere desteğini açıklayan Türkiye, Mübarek sonrası Mısır’da demokratikleşmeye önemli katkılar sunmuştur. Suriye ayaklanmalarında da arabuluculuk rolü üstlenmiş, ancak daha sonra muhalif grupların örgütlenmesine ve doğrudan desteklenmesine kadar giden bir dönüşüm yaşamıştır¹⁵⁵. Türkiye’nin Arap Baharı’yla ilgili politikasını Ramazan Gözen 4 aşamaya ayırmıştır:

Birincisi, temkinli, endişeli, çekingen ve tereddütlü tutumdur. İkincisi, ayaklananlar ile diktatörler arasında arabuluculuk yaparak olayları yatıştırma ve bir iç savaş çıkmasını önleme çabasıdır. Üçüncüsü, ayaklananların yanında ve diktatörlerin karşısında net bir tutumdur ki bu Türkiye’nin Arap Baharı sürecini net bir şekilde desteklemeye başladığı anlamına gelir. Dördüncüsü de, özellikle Suriye örneğinde görülen bir durumdur ki, Türkiye bu aşamada Arap Baharı gelişmelerine ileri düzeyde katılmaya ve hatta zaman zaman sert bir politika izlemeye başlamış, Arap Baharı sürecinin daha da etkin bir şekilde devam etmesi yönünde hareket etmiştir. Bu son aşamada

¹⁵² Çağlar, a.g.m. s. 43

¹⁵³ Gözen, a.g.m.,s. 2-4

¹⁵⁴ Cengiz Çandar, “Türkiye, Mısır’ın neresinde”, Radikal Gazetesi, 01 Şubat 2011 <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/cengiz-candar/turkiye-misirin-neresinde-1038590/> (Erişim Tarihi: 12.6.2017).

¹⁵⁵ Mustafa Kibaroglu, “Arap Baharı Ve Türkiye”, *Adam Akademi*, 2011, 2, 26-36, s. 32

*Türkiye'nin amaç, hedef, misyon ve vizyonu netleşmiş ve kesinleşmiştir.*¹⁵⁶

2.1.3. Suriye'de Arap Baharı

Suriye'de Arap Baharının başlangıcı diğer Ortadoğu ülkelerinden çok farklı değildir. Suriye'nin Dera kentinde duvarlara rejim karşıtı ifadeler yazan birkaç gencin polis tarafından gözaltına alınması Suriye Arap Baharı'nın başlangıcı olarak kabul edilir. Aileler ile polis güçleri arasında yaşanan tartışmalar ve polisin tavrı yüzünden Dera kentinde protestoların başlamasına neden olmuştur. Bu protestolar Esad Muhaliflerinin yönlendirmesi ile kısa sürede birkaç şehirde büyük çaplı gösterilere dönüştürmüştür.

15 Mart gününe "öfke günü" adını veren muhalifler, 18 Mart 2011 tarihinde Cuma namazı çıkışı "Şam, Halep, Lazkiye, Hama, Humus ve Banyas" gibi şehirlerde çok geniş katılımlı protestolar yapılmıştır. Protestolar sırasında polis tarafından öldürülenlerin cenaze törenlerinde de çatışmaların çıkmasıyla Suriye'de diğer ülkelerdeki gibi bir halk ayaklanması başlamıştır. Devlet yönetimi başlangıçta, göstericileri "Emperyalist güçlerin kuklası teröristler" olarak nitelendirmiştir. Protesto boyutlarının giderek artması karşısında Esad yönetimi askerlik süresini 18 aya indirmiş, Dera valisini görevden almış, kısmi af çıkartılmış, Kürtlere vatandaşlık hakkı verilmiş ve tutuklanan 260 kişi de serbest bırakılmıştır. Ayrıca, 1963'ten beri uygulanan olağanüstü halin kaldırılması, yeni anayasa yapılması, yolsuzlukla mücadele, siyasi parti yasasında düzenleme yapılacağı sözleri de verilmesine rağmen muhalefet yapılanları ve vaatleri samimi bulmasıyla protestolar devam etmiştir¹⁵⁷.

Esad yönetimi protestoları bastırmak için müdahalenin dozunu artırmasıyla göstericiler 25 Mart günü "kararlılık cuması" olarak ilan ederek Dera, Humus, Deyrez Zor, Şam, Lazkiye ve Rakka'da gösteriler gerçekleştirmişlerdir. Bu gösterilere karşı Esad yanlılarının da sokağa dökülmesiyle çok sayıda çatışma ve protestoların devam etmesi nedeniyle İsrail ve Fransa Dışişleri Bakanları, Batının müdahale etmesi, Suriye'nin Kaddafi'ye yapılanlardan ders çıkarması gerektiğini söylemişlerdir. BM, yönetimin göstericilere ateş açmasını şiddetle kınarken, Türkiye

¹⁵⁶ Gözen, a.g.m., s. 4

¹⁵⁷ 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Suriye Krizi İzleme Merkezi, <http://www.21yyte.org/arastirma/suriye-krizi-izleme-merkezi/2013/09/02/7192/suriye-krizinin-kronolojisi>, (Erişim Tarihi: 25.02.2017)

ve ABD Dışışleri Bakanları da acilen reformların yapılması çağrısında bulunmuşlardır¹⁵⁸.

Suriye yönetimi Türkiye ve Batı tarafından eleştirilse de Kuveyt, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Irak ve Rusya'nın desteği ile daha rahat hareket etme fırsatı yakalamıştır. Esad yönetiminin 22 Nisan "Büyük Cuma" gününde yapılan en geniş katılımlı protesto yürüyüşünde gerçek mermiler kullanarak birçok kişinin ölümüne sebep olması nedeniyle Arap Birliği göstericiler lehinde açıklamalar yapmış, BM'nin de aynı yönde karar çıkartma isteği olsa da Rusya'nın veto etmesiyle ortak bir açıklama çıkartılamamıştır. Olayların şiddetlenmesi ve ölümlerin artmasıyla birlikte komşu ülkelere çok sayıda mülteci göçü yaşanmaya başlamıştır. Mayıs ayında gösterilerin ve müdahalelerin artmasıyla ölüm ve göç eden kişi sayısında önemli bir artış yaşanmıştır. AB Dışışleri Konseyi, Akdeniz Ortaklığı ve Avrupa Komşuluk Politikası ortaklık programlarını askıya almıştır. Esad güçleri muhaliflerle görüşmeler yapsa da olaylar durdurulamamış, taraflar anlaşmaya varamamıştır. Haziran ayında güvenlik güçlerinin pusuya düşürülmesi ile protestolar artık bir iç çatışmaya dönüşmeye başlamıştır¹⁵⁹.

Esad, Suriye devlet televizyonuna verdiği bir demeçte yapılanların reformla ilgisi olmadığı, 20 Hazirana kadar yapılan her türlü suçların af edildiğini bildirmesine rağmen muhalifleri mikrop olarak nitelemesi ve ülkenin mikroplardan temizlenmesi gerektiği gibi açıklamaları iki taraf arasında önemli bir çatışmaya zemin hazırlamıştır. Esad taraftarları meydanlara dökülerek canımız feda sloganları atarken, Muhalifler "*Suriye Devrimine önderlik edecek Ulusal Konsey'in kurulduğunu açıklıyoruz. Bu Konsey'de, Suriye içinde ve dışındaki tüm toplulukların ve ulusal siyasi güçlerin temsilcileri yer alacak*" ifadelerini kullanarak artık Şam yönetimine karşı toptan bir mücadelenin başlatılacağını duyurmuştur¹⁶⁰.

2.2. SURİYE İÇ SAVAŞI VE TÜRKİYE

Suriye iç savaşı 2011 Mart ayında başlayan halk hareketlerinin derinleşmesi, Beşar Esad yönetiminin halkın isteklerini tam olarak yerine getirmemesi ve protestoların kanlı bir şekilde bastırılmaya çalışılması ile başlayan ve henüz çözüme kavuşturulamamış uluslararası bir kriz haline gelmiş büyük bir sorundur. Bu sorun,

¹⁵⁸ 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, <http://www.21yyte.org/arastirma/suriye-krizi-izleme-merkezi/2013/09/02/7192/suriye-krizinin-kronolojisi>, (Erişim Tarihi: 25.02.2017)

¹⁵⁹ İbrahim Toraman, **Arap Baharı ve Suriye**, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova, s. 63-66 (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁶⁰ Toraman, a.g.e., s. 66

başta Türkiye olmak üzere Suudi Arabistan, Katar, Lübnan, Irak, Ürdün, İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya, Çin ve İran'ı da içine almaktadır.¹⁶¹

2.2.1. Suriye İç Savaşının Nedenleri

Suriye yönetimi baba Hafız Esad döneminde katı bir rejim sergilemiştir. Orduyu Arap milliyetçiliği yerine aile, klan, aşiret ve mezhep bağlılığına göre tasarlayarak yönetimini sağlamlaştırmıştır. Ülkedeki dini inançlar ve etnik yapı incelendiğinde Sünni Müslümanlar (%74), Aleviler (%11), Hıristiyanlar (%10), Dürzîler (%3), İsmaili ve İthna'ashari olarak bilinen Müslümanlar (%2)'dan oluştuğu görülür¹⁶². Osmanlıdan itibaren Suriye ordusunu oluşturan Sünni Araplar, alevilerin devlet memurluğu kadrolarına girmesini engellemelerine rağmen 1963 yıllarında ordunun %65'i alevilerden oluşmuştur. Hafız Esad'ın 1970'de yönetime gelmesiyle birlikte Sünni ve Alevi gerginliği artmış, Müslüman Kardeşler Örgütü, Alevileri kafir ilan etmişlerinin ardından Aleviler, üzerlerindeki baskı nedeniyle Hafız Esad etrafında yer alarak nüfuzlarını artırmışlardır. 1982'de Hama'da başlayan isyan bastırılarak 20 bin Sünni sivil katledilmiştir. Babasından yönetimi devir alan Beşar Esad da babasının yolunda ilerlemiş, Sünni ve Kürtler üzerine baskılar giderek artmış, reform talep eden muhalifler hapsedilmiş, yönetimdeki aile yakınlarının yolsuzluklarına göz yummuştur. Ayrıca, yönetim ve devlet kadrolarında alevilerin yoğunlaşması sağlanmış, zengin tüccar ailelerle yönetim iş birliği içinde olmuştur¹⁶³.

Suriye'de yıllardır biriken sorunlar, Sünni Müslümanlara ve Kürtlere karşı uygulanan politikalar, ekonomik sıkıntılar, yolsuzluklar, olağanüstü hal uygulaması ve polis devleti olmanın getirdiği sorunlar halkın bir bölümünün 2011 Mart ayından itibaren Esad yönetimini protesto etmesine neden olmuştur. Temmuz ayına kadar devam eden büyük çaplı gösteriler çok sayıda sivilin ölmesine yol açmış, Esad rejimi bir takım reform hareketleri yapsa da muhalif vatandaşlar tarafından yeterli görülmemiş ve protestolara devam edilmiştir. Bunun en önemli sebebi Esad yönetimi bir yandan reformlar yaparken diğer yandan muhalifleri ayaklanan "mikrop" "terörist" olarak nitelmesi ve ülkeden temizlenmesi gerektiğini ifade etmesidir¹⁶⁴.

¹⁶¹ Çağlar, a.g.m., s. 45

¹⁶² Patrick Seale, "Assad Family Values, How the Son Learned to Quash a Rebellion From His Father," *Foreign Affairs*, March 20, 2012. <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2012-03-20/assad-family-values>, (Erişim Tarihi, 02.01. 2017)

¹⁶³ Leon Goldsmith, "Alawites for Assad Why the Syrian Sect Backs the Regime," *Foreign Affairs*, April 16, 2012, <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2012-04-16/alawites-assad>, (Erişim Tarihi, 02.01. 2017)

¹⁶⁴ Toraman, a.g.e. s. 66

Temmuz 2011 yazından itibaren silahlı çatışmaların yaşandığı Suriye’de, Esad yönetiminin ana söylemi ‘terörizm’ oluşturan gruplara karşı mücadele olmuştur. Bu söylemi reddeden Türkiye, Esad yönetiminin Suriye halkına karşı silah kullandığı ve sivil katliamlar yaptığı yönünde açıklamalarda bulunmuştur. 16 Temmuz 2011 yılında İstanbul’da bir araya gelen muhalif gruplar “Ulusal Kurtuluş Konferansı” düzenleyerek Esad rejimine karşı tüm muhalifleri tek çatı altında toplanmaya çağırmışlardır. Sivil direnişle amaçlarına ulaşamayacağını anlayan muhalifler silahlı direnişe geçme kararı alarak Esad güçlerinden kaçan ve Türkiye’ye sığınan askerlerden Özgür Suriye Ordusu (ÖSO)’nu kurmuşlardır¹⁶⁵.

Suriye yönetimi bir aydır kuşatma altında bulunan Hama’ya 30 Temmuz’da ağır silahlı birlikler ve tanklarla saldırarak yaklaşık 100 kişinin ölmesine neden olmuştur. Daha sonra 7 Ağustos Hama ve Deir el Zor, 14 Ağustos Lazkiye, 15 Ağustos Humus’ta kanlı baskınlar düzenlenmiş onlarca sivil ve muhalif askerler katledilmiştir. Bu dönemde Türkiye sert tepki göstermiş, ABD, İngiltere, Fransa, Almanya ve Kanada Esad yönetiminin kuşatma altında tuttuğu şehirlerden derhal çekilmesini istemişlerdir. 21 Ağustos’ta Esad yönetimi operasyonların bittiğini bildirerek Şubat 2012’de çok partili seçim yapılacağını televizyondan duyurmuştur. Bu söyleşisinde kendisini bu ülkenin başına batının değil halkının getirdiğini de bildirerek Suriye’ye yapılacak müdahalelerin büyük sonuçlar doğuracağını ifade etmiştir. Eylül ayında Türkiye, ABD ve AB hükümetleri Suriye ile olan ilişkilerini askıya almış, bir takım yaptırımlarla operasyonları tamamen durdurmayı planlamışlardır. BM genel kurulunda da yaptırım önerilmiş ancak Rusya ve Çin’in vetosu ile bu karar çıkartılamamıştır. Rusya, İran, Çin ve Hizbullah’ın desteğini alan Beşar Esad diğer Arap ülke liderlerinin aksine ne yönetimi bırakacağını ne de seçimlerde aday olmayacağını söylemeyerek taraftarlarının kendisine sahip çıkmasını sağlamıştır¹⁶⁶.

Esad’ın diğer Arap liderlerinden bir önemli avantajı Rusya ve Çin gibi BM daimi temsilcilerini arkasına alması ve ülkesine karşı yapılacak operasyonların bu devletlerce engelleneceğini bilmesidir. Rusya’nın Ortadoğu ve Akdeniz’i kontrol altında tutma ve ticari ilişkiler nedeniyle Suriye yönetiminin değişmemesini istediği bilinen bir gerçektir. Zira ABD güdümünde bir yönetim Rusya’nın tüm ticari ağını zayıflatacaktır. Bu nedenle her zaman Suriye’nin yanında olacağını hem

¹⁶⁵ Toraman, a.g.e. s. 66-67

¹⁶⁶ Atilla Sandıklı, Ali Semir, “Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi Ve Türkiye Bilge Adamlar Kurulu Raporu”, No: 52 Kasım 2012, **BİLGESAM**, 1-81, s. 33-37

söylemleriyle hem de askeri güç desteği ile göstermiştir. Ayrıca, İran ile enerji anlaşması da bulunan Rusya, Suriye kaybedildikten sonra sıranın İran'a geleceğini bu durumda tüm ticari faaliyetlerine Batının ortak olacağını da düşünmüştür¹⁶⁷.

Suriye'de iç savaş çıkması ve Beşar Esad yönetiminin zor durumda olması, Rusya'nın stratejik planlarına ters düşmüştür. Bunun nedeni Suriye'nin jeopolitik konumu ve Rusya'nın sıcak denizlere inme politikasıdır. İki ülkenin 1956 yılında imzaladıkları askeri işbirliği anlaşmaları gereği Rusya kendini o yıllardan itibaren Suriye'nin siyasi ve askeri müttefiki olarak görmüştür. Ayrıca, Suriye'nin askeri araç ve silah ihtiyacı, uçak savar modernizasyonları, denizaltı alımları da Rusya'dan yapılmaktadır. Arap Baharı sırasında Libya'nın iptal ettiği anlaşmalar, Dünyanın en büyük ikinci silah ihracatçısı olan Rusya'nın, yaklaşık 4 milyar dolar kaybına neden olmuştur. Rusya'nın Suriye yanında olmasının en önemli nedenlerinden biri de 1971 yılından itibaren Suriye'nin Akdeniz kıyısındaki Tartus limanında bulunan Rus askeri deniz üssünün varlığıdır. Bu askeri alan, büyük uçak ve savaş gemilerinin konumlandırılmasına olanak sağlayacak büyüklükte ve Akdeniz'in kontrol altına alınmasına aracılık edecek stratejik öneme sahiptir¹⁶⁸.

Rusya, Suriye'nin yanında olmakla hem askeri araç gereç satışından ekonomik gelir sağlamakla hem de İsrail ve ABD karşısında Ortadoğu'da bir güç göstergesi olarak yer almaktadır. Rusya ile Türkiye arasında çıkan Uçak düşürme krizi ve akabinde Türkiye'nin özür dilemesi Rusya'nın daha da güçlenmesine neden olmuştur. "İran, Çin, Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika"nın Suriye iç savaşında Rusya'yı desteklemesi nedeniyle Suriye'nin toprak bütünlüğü ya da Rusya'nın menfaatleri sağlanana kadar bu savaş bitmeyecek gibi görünmektedir.

1979 devriminden sonra bölgede ideolojik yayılma gösteren İran, daha sonraki dönemlerde Irak ile aralarında çıkan savaş, ABD, İsrail ve Türkiye ile oluşan sorunları karşısında tedbir olarak terör örgütleri ve baskıcı yönetimleri desteklemiştir. Arap Baharından etkilenen Libya'ya 19 Mart 2011'de müdahale eden NATO güçlerine karşı çıkmış, sıranın en önemli destekçisi olan Suriye'ye gelmesini engellemek istemiştir. Bu amaç doğrultusunda PKK, YPG güçlerini destekleyerek Suriye yönetiminin yanında yer almıştır.¹⁶⁹ Özellikle Türkiye'nin ÖSO'yu desteklemesi ve Beşar Esad'a yapılan reform çağrılarını Suriye'nin iç işlerine

¹⁶⁷ Abdullah Kıran, "Arap Baharı, Suriye ve Demokratik Dönüşüm Beklentileri", **ANEMON, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2014, 2,1, 97-115. s. 104

¹⁶⁸Göçer ve Çınar, a.g.m., s. 56-57

¹⁶⁹ Hakkı Uygur, "İran ve Arap Baharı", **SETA Analiz**, 2012, 52, 3-37, s. 28

karişmak olarak deęerlendirmiştir¹⁷⁰. İnan, bir yandan PKK'yı destekleyerek Türkiye'ye karşı strateji geliştirmekte, diğer yandan ABD-İsrail cephesine karşı da Hizbullah ve Filistinli gruplara askeri malzeme tedarik etmektedir. İnan böylece İsrail'e karşı Orta Doğu'da hareket planını devam ettirme arzusu ile politik bir strateji uygulamıştır. Ayrıca, nükleer program nedeniyle zaten uluslararası bir yaptırım söz konusu olduğu için Ortadoğu'daki önemli müttefiki olan Suriye rejiminin yıkılmasından sonra kendi üzerlerine gelineceği endişesi, İnan yönetiminin en çok korktuğu senaryo olmuřtur¹⁷¹.

Suriye'deki iç savaşın bu kadar uzun sürmesinin altında yatan birçok faktör bulunmaktadır. Protestoların başlamasını sağlayan Kürt grupların önceliği tanınmaları ve yönetime girmek istemeleri iken, Sünni gruplar ise Şii diktatörlüğün bitirilmesi ve yönetimde çoğunluğu sağlamaktır. Diğer yandan Suriye'de yaşayan Hıristiyanlar ise Kürtler ve Sünnilerin yönetime gelmesini kendi menfaatlerine aykırı görerek Esad rejimini desteklemeyi uygun görmüşlerdir. Ayrıca, her alevi aileden en azından bir kişinin devlet kademesinde, orduda, askeriyede görev alması(yaklaşık 700 bin kişi) da Esad yandaşı olmalarına sebep olmuřtur¹⁷².

2.2.2. Türkiye'nin Ortadoğu Özelinde Suriye Politikası

Soğuk savaş yıllarından itibaren Ortadoğu'da meydana gelen olaylar ve BOP kapsamında ABD ve AB ülkelerinin stratejik planları, ülkelerin "düşmanımın düşmanı dostumdur" düşüncesiyle dış ilişkilerini yönetir hale getirmiştir. ABD ve AB yıllardır diktatör rejimleri destekleyerek yönetimin köktenci grupların eline geçmesini engellerken, İnan ve Suriye PKK terör örgütüne yıllarca destek vererek Türkiye'yi zor duruma düşürmeye çalışmış, Türkiye de İsrail ile işbirliği içerisine girerek özellikle İnan'a karşı stratejiler geliřtirmiřtir¹⁷³.

Suriye, Türkiye'nin en uzun kara sınırı bulunan komşusudur. Bu nedenle bu ülkede meydana gelebilecek her türlü siyasi, iktisadi ya da toplumsal olayın ülkemizi etkilememesi mümkün değildir. Her iki ülke Hatay meselesi, su sorunu ve Suriye'nin PKK'ya açık destek vermesi yıllarca gerginlik yaşanmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra değişen stratejiler Suriye ve Türkiye'nin sıfır sorun söylemiyle 2009'lu

¹⁷⁰ Gülriz Şen, "İnan ve Arap Baharı: Bağlam, Söylem ve Siyaset", *Ortadoğu Etütleri*, 2012, 3(2), 95-118, s. 112

¹⁷¹ Sandıklı ve Semin, a.g.e., s. 26-27

¹⁷² Kıran, a.g.m., s. 97-99

¹⁷³ İlhan Uzgel, *ABD ve NATO'yla İlişkiler, Türk Dış Politikası*, (Ed. Baskın Oran), Cilt II, 8. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul,2005, s. 265.

yıllarda birbirinin faydasına birçok anlaşma imzalamasına, hatta ortak bakanlar kurulu düzenlemelerine ve ilişkilerin normalleşmesine neden olmuştur¹⁷⁴. 2002 yıllarından sonra Suriye Türkiye'yi batıya açılmak için bir köprü olarak görünürken, serbest ticaret anlaşması, vizelerin kaldırılması ülkeler arasında ekonomik pazarın gelişmesine, 2009 yılında ortak bakanlar kurulu düzenlenmesi ve liderler arasında yakın ilişkiler kurulmasıyla devam etmiştir. Başbakan Tayyip Erdoğan'ın, 2009 yılında Suriye'yi Ortadoğu'ya açılan kapı, "iki ülke tek kabine toplantısı" anlayışı, Gaziantep-Halep demiryolu hattının açılışı, ilerde Şam ve Hicaz demiryolu açma temennisi birçok alanda iyi ilişkiler yaşanmasına neden olmuştur. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu "ortak kader, ortak tarih, ortak gelecek" ile ilişkilerin vizyonunu çizmiştir¹⁷⁵.

2002-2010 yılları arasında Türkiye ile Suriye çok fazla sorun yaşanmazken, Suriye'de Arap Baharı ve birçok nedenle ortaya çıkan iç savaş, Türkiye ve diğer hakim güçlerin stratejik kararlar almalarını gerekli kılmıştır. Suriye'de meydana gelen gelişmeler karşısında Türkiye'nin Mart 2011'nda başlayan ikna süreci ile sivil ölümlerin durdurulması çağrılarını karşılık bulmamış, 2012 yılında yüz binden fazla mülteci Türkiye'ye sığınmış, istenen reformlar yapılmamıştır. 2012 yılında Haziran'dan sonra Türkiye'nin inisiyatif olarak ÖSO olarak adlandırılan rejim karşıtı gruplara açık destek vermiştir. Bu destek iki ülke ilişkilerini de farklı bir boyuta taşımış, diplomatik ve ekonomik ilişkiler kesilmiş, BM ve AB ülkeleri nezdinde yapılan girişimler de sonuç vermemiştir. Ülkemiz bu süreçte bazılarına göre 30 milyar dolardan fazla zarar etmiştir¹⁷⁶.

2012 yılında dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Arap Baharı'nın Ortadoğu coğrafyasını nasıl etkileyeceğini şu sözleriyle ifade etmiştir:

*"Yeni bir Ortadoğu doğuyor. Bu Ortadoğu'nun sahibi, öncüsü, hizmetkârı olmaya devam edeceğiz. Yeni Ortadoğu'da zulümler, baskılar, diktalar değil, halkın iradesi, halkın sesi, adaletin sesi hâkim olacak. Türkiye bu sesin her yerde gür savunucusu olacak. Yeni Ortadoğu ile birlikte Türkiye'nin etrafında yeni bir barış kuşağı, istikrar ve refah kuşağı olacak. Ekonomik kalkınmamızı, demokratikleşmemizi, uluslararası itibarımızı bu yeni Ortadoğu ile birlikte geliştireceğiz."*¹⁷⁷

¹⁷⁴Sandıklı ve Semin, a.g.e, s. 39-40

¹⁷⁵Çağlar, a.g.m., s. 44

¹⁷⁶ Köylü, a.g.m., s. 91

¹⁷⁷ Çağlar, a.g.m., s. 47

15 Mart 2012 yılında İran'a karşı yapılacak bir operasyonun desteklenmeyeceği, Filistin devletinin kurulması gerektiği, Rusya'nın BM güvenlik konseyinde Suriye kararını veto etmesinin yanlışlığı kadar, ABD'nin Filistin sorununa yaklaşımının da hoş görülemeyeceği Dışişleri Bakanı Davutoğlu tarafından ifade edilmiştir. İran ve Rusya'nın Suriye yanında olma düşüncelerine karşılık, tampon bölge isteklerinin BM kararıyla çıkması gerektiği, Türkiye'nin askeri müdahalesini gerektirecek bir durum olmadığı ABD ve Batılılarca ifade edilmiştir. Türk savaş uçağının Suriye tarafından düşürülmesi ile daha da gerginleşen ilişkiler, NATO'nun manevi destek söylemlerinden öteye geçmemiş, BM konseyinde de Suriye kararı Moskova tarafından 3 kez veto edilerek askeri müdahale engellenmiştir¹⁷⁸.

Suriye ve Irak topraklarında ortaya çıkan karışıklık ülkeler arasında ilişkilerin daha da bozulmasına ve düşmanca tavırların alınmasına neden olmuştur. Bu süreçte Türkiye'nin Kürt Bölgesel Yönetimi ile iletişimde olması ve desteklemesi Irak'ı; ÖSO'yu aktif olarak desteklemesi Suriye'yi; füze kalkanı ve patriot füzelerinin Türkiye topraklarına yerleştirilmesi de İran ile ilişkilerin bozulmasına neden olmuştur. Diğer yandan Türkiye 2013 yılında Mısır Cumhurbaşkanı Mursi'ye karşı yapılan darbe girişimini kabul etmeyerek Mısır yönetimi karşıtı bir tutum içerisine girmiştir.

Araplar ve Batılı ülkeler, Türkiye'nin Mısır ve Suriye yönetimlerini değiştirmek istemesinin arkasında AK Parti hükümetinin "Yeni Ortadoğu" ve "Yeni Osmanlılık" stratejisi olduğunu düşünmektedirler. Bunun sebebi Erdoğan'ın Batıyı devamlı eleştirmesi, zamanın Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Avrasya arasında kültürel bağlar kurulması gerektiği ve Türkiye'nin bölge yönetimlerinin kurulmasında öncü rol oynaması gerektiğine yönelik söylemleridir. Ayrıca, Türkiye Ortadoğu halklarına sahip çıktığı göstermek için Filistin davasına bu süreçte daha fazla ses çıkartmış, İsrail'e karşı söylemleri sertleşmiş, Hamas'ın Türkiye'de temsilcilik açmasına müsaade edilmiştir¹⁷⁹.

Türkiye, Ortadoğu ülkeleri ile yaşanan bu sorunların yanı sıra Suriye-İran-Rusya-Çin işbirliğine karşı Suriye iç savaşında Batılı ülkelerin desteğini de alamamıştır. Bu savaşta, Rusya'nın etkili bir güç olarak Suriye'nin yanında yer alması, ABD ve Batılı Güçlerin PYD'yi desteklemesi, IŞİD güçlerinin büyük bir tehdit oluşturması önemli sorunlara neden olmuştur. Özellikle PYD'nin bölgedeki

¹⁷⁸ Çağlar, a.g.m., s. 48-49

¹⁷⁹ Ertan Efegil, "AK Parti Hükümetinin Orta Doğu Politikası ve ABD Yönetimi ile Batılı Uzmanların Eleştirileri", *Akademik Bakış*, 2016, 9, 18, s.51.

ihritaslarını gerçekleştirmek adına Esad rejimi, ABD ve Rusya ile taktik ilişkiler içerisine girmesi Kuzey Suriye'yi kontrol altına almaya alışması Türkiye'nin hem Suriye hem de Ortadoğu politikasını belirleyen en önemli faktrdr¹⁸⁰.

2.2.2.1. Türkiye SO işbirliği

Suriye'de Arap Baharı kapsamında başlayan halk protestolarının istenen sonucu vermemesi üzerine muhalif gruplar Suriye yönetimine karşı silahlı direniş başlatmışlardır. Özgür Suriye Ordusu (SO), Suriye ordusundan istifa eden ya da kaçan askerlerin bir araya gelerek kurdukları rejim karşıtı bir gruptur. Bu grup Suriye Hava Kuvvetleri'nden ayrılan Albay Riyad El-Esad'ın önderliğinde 29 Temmuz 2011 tarihinde yurtdişında kurulmuş ve 2012 yılı itibariyle yaklaşık 70 bin askeri bulunduğu bildirilen bir birlik olmuştur. 22 Eylül 2012 tarihinden itibaren kararghını Suriye'deki kurtarılmış bir bölgeye taşımışlardır. Türkiye, Suriye rejimine yapmış olduğu uyarıların dikkate alınmaması zerine, 31 Mayıs'ta Antalya'da, 23 Ağustos'ta İstanbul'da Suriye Muhalefetinin toplantısına ev sahipliği yapmış ve grupların birlik olmasını sağlamış, Temmuz 2011'de zgr Suriye Ordusu, 2 Ekim 2011'de Suriye Ulusal Konseyi kurulmasına yardımcı olmuştur. Türkiye'nin bu yaklaşımı Suriye rejimi tarafından, şiddetle kınanmış, Suriye'nin iç işlerine karışıldığı iddiası uluslararası platformlarda dillendirilmiřtir¹⁸¹.

Suriye krizinin bir türlü zlememesi üzerine yapılan değerlendirmelerde Suriye Arap Baharı sürecinde muhalif glerin erken silahlı direnişe geçtiği ifade edilmektedir. Gerekçe olarak da Esad yönetimine karşı gelişmeye başlayan uluslararası tepkinin SO kurulduktan sonra zayıflaması gösterilmiştir. Uluslararası glerin lkede meydana gelen hasardan zaman zaman muhalif güçleri de sorumlu tutmasıdır. Halk hareketleri silahlı direnişe geçmemiş olsalardı, uluslararası gler Esad rejimine baskılarını artırarak demokratik adımlar atılmasını sağlayabilirdi. lkede meydana gelen ölümlerle ilgili SO aleyhine yapılan propagandalar BM'nin İnsan Hakları Konseyi tarafından tespit edilen insanlık sularının gölgede kalmasına, SO'nun bu katliamların sorumlusu olarak algılanmasına neden olmuřtur¹⁸².

Özgür Suriye Ordusu ve benzeri örgütlerin Suriye'de elde etmiş oldukları şehirlerin önemli bir kısmı 2013 ve 2014 yıllarında Esad güçleri, IşİD YPG

¹⁸⁰ Can Acun, Bünyamin Keskin, "PKK'nın Kuzey Suriye rgtlenmesi PYD-YPG", **SETA Yayınları 61**, I. Baskı: 2016, Rapor, 1-46, ss. 7-15, 45.

¹⁸¹ Sandıklı ve Semin, a.g.r., s. 13-20

¹⁸² Sandıklı ve Semin, a.g.r., s. 20-22

tarafından geri alınmıştır. Bu dönemde Kobani, Afrin, el-Cezire ve Kamışlı YPG'ye, Rakka ve Deyre-Zur ise IŞİD'in kontrolüne geçmiş, ÖSO uluslararası yönetimlerce yeteri kadar desteklenmemiştir. Hem maddi yetersizlikler hem muhalefet içerisindeki ayrışma hem de küresel güçlerin birbiriyle rekabeti ÖSO'nun daha da zayıflamasına neden olmuştur. Suriye rejimine karşı ortaya çıkan Muhalif güçler etnik kimlik ve dini eğilimlerine göre çeşitli gruplara ayrılmıştır. "Ensar El-Rasul birliği", "Humus'ta Faruk Tugayları", "Der Ez-zur Devrim Konseyi" ve Suriyeli Kürtlerin oluşturduğu "Sukur El-Kurd Tugayı" Türkmenlerin kurduğu "Sultan Abdülhamit" ve "Fatih Sultan Mehmet" "Fatih'inTorunları" gibi birlikler ÖSO'ya bağlı olmamalarına rağmen Rejim güçlerine karşı birlikte mücadele etmektedirler. Bunlardan başka Suudi Arabistan, Kuveyt ve Bahreyn tarafından desteklenen Selefilerce kurulmuş dini intikam hisleriyle hareket eden ve Suriye muhalefetine zarar veren gruplar da vardır¹⁸³.

Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar; Ocak 2015 tarihinden sonra Suriye rejimine karşı savaşan gruplara tam destek veren ülkelerdir. Mart 2015 tarihinde kurulan el Fetih grubu muhaliflerin çoğunluğunu birleştirerek rejim güçlerinden İdlib'i almışlar, 2 Temmuz 2015'te de Halep'i kurtarmak için Ensar-ul Şaria'yı kurmuşlardır. "*Suriyeli muhaliflerin çeşitli unsurlardan oluşması ve hiçbir muhalif gücün tek başına muhatap olarak kabul edilmemesi, Esed rejiminin devrilmesini hedeflemekte olan bölgesel ve küresel güçlerin işini zorlaştırmaktadır. Bu bakımdan Suriyeli muhalif güçlerin, siyasi ve askeri manada yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.*"¹⁸⁴.

2.2.2.2. Türkiye'nin YPG Hassasiyeti

Suriye'nin kuzeydoğusu Kürtlerin yoğunluklu yaşadığı ve petrol kaynaklarından zengin bir alanıdır. Suriye yönetimi kendi ülkesindeki Kürtlere karşı ayrıcalıklı davranırken, PKK taraftarlarına eskiden beri yardımcı olan, Kuzey Irak'ta yapılanmalarını sağlayan, PKK' katılan Kürtleri askerlikten muaf tutan ve yıllarca Öcalan'ı barındıran bir ülkedir. Daha sonraki yıllarda Suriye-Türkiye arasında imzalanan Adana protokolü (1998) ile Kürtler ve PKK üzerinde baskısını artıran Suriye politikalarına karşı 2003 yılında PYD kurulmuştur.

2011 yılına kadar bir takım dönüşümler geçiren PYD Arap Baharı protestolarında ayaklanan İslamcı Kürtlere karşı Suriye ile *de facto* bir anlaşma içerisine girmiştir. Esad rejimi daha önce tutukladığı PYD'lileri serbest bırakmış,

¹⁸³ Sandıklı ve Semir, a.g.r., s.22-24

¹⁸⁴ Ali Semir "Suriye Krizi, PYD ve 2.Cenevre Konferansı" **BİLGESAM**,2014. s.3-4

ülkeye girişi yasaklanan PYD lideri Salih Müslim'i de Suriye'ye davet ederek Kürt grupların muhalefetini baskı altına almış ve Kürt nüfusun yoğun olduğu bölgeleri Türkiye'nin Suriye PKK'sı olarak adlandırdığı YPG güçlerine bırakmıştır¹⁸⁵.

Esad yönetimi, kendi ülkelerinin başına gelen sorunu komşu ülkelere de yayma strateji güderek Suriye krizinin daha da derinleşmesine yol açmıştır. Özellikle ÖSO'yu destekleyen Türkiye'nin PKK, YPG ve PYD ile karşı karşıya gelmesi sağlanmıştır. Bu amaçla PKK terör örgütü lideriyle irtibat kurulmuş, Suriye rejim güçlerinin kuzeyde PKK ve PYD ile beraber muhalif Kürt liderlerine saldırdığı ve ÖSO'ya karşı savaştığı basına yansımıştır¹⁸⁶.

Türkiye topraklarında bitme aşamasına gelen PKK, Suriye'deki iç savaştan yararlanan örgütlerin başında gelmektedir. Suriye'deki otorite boşluğu, kargaşa ve iç savaş, PKK'nın Suriye'nin kuzeyinde hareket alanı kazanmasına yol açmış, Suriye rejimi ve ABD bu ilerleyişi doğrudan ya da dolaylı bir şekilde desteklemiştir. Esad rejiminin amacı, hem kuzey ve kuzeydoğudaki Kürtlerin muhalif gruplara katılmasını engelleyerek güç kazanmak, hem de Türkiye'nin amaçlarına ters hareket ederek bir nevi ÖSO'nun rövanşını almak istemiştir. KCK'nın bölgede kurmak istediği Konfederal Kürdistan hedefi PKK, PYD, YPG güçlerinin ÖSO'ya karşı savaşmalarının en önemli sebebi olduğu için Türkiye bu hareketlenmeyi toprak bütünlüğüne bir tehdit olarak algılamış ve stratejilerini de buna göre yapmıştır. Ayrıca, Barzani'nin Suriye Kürtlerini birleştirmeye teşebbüs etmesi de Türkiye'nin, 1 Ağustos 2012 tarihinde Erbil'de hassasiyetlerini bildirmesine sebep olmuştur¹⁸⁷. 12 Kasım 2013 tarihinde Kuzey Suriye'de Afrin, Cezire ve Kobani kantonları ilan edilmiştir. Toplamda 30 bin civarında militanı bulunan YPG Kuzey Suriye'de ilan edilen sözde "Rojava öz yönetimindeki" kantonların güvenliğinden ve toprak savunmasından sorumludur¹⁸⁸.

YPG güçleri ABD'nin desteği ile 19 Haziran 2015 tarihinde Tel-Abyad'ı IŞİD'tan almıştır. Kobani, Afrin ve el-Cezire kantonları PYD tarafından kurulan önemli yerleşim alanları haline gelmiştir. Burada bulunan Kürt grupların çoğunluğu rejim güçlerine karşı savaşmazken, hem IŞİD hem de ÖSO'nun ilerleyişlerini de durdurmuşlardır. Ayrıca PYD, muhalefete destek verenlere karşı da yaptırımlar uygulamış, bazı yetkilileri tutuklatmış, Barzani'nin emirlerine de uymayan bir çizgide

¹⁸⁵Acun ve Keskin, a.g.r. s. 7-11

¹⁸⁶Sandıklı ve Semin, a.g.r., ss. 10, 20, 42-45.

¹⁸⁷Sandıklı ve Semin, a.g.r., s. 47

¹⁸⁸Acun ve Keskin, a.g.r., s. 18-20

hareket etmiştir¹⁸⁹. PYD elinde tuttuğu bölgelerdeki Arapları ve Türkmenleri zorunlu göçe tabi tutarak kantonların birleşmesi için uğraşmaktadır. Ayrıca, Rusya'nın 2015 Eylül'ünde iç savaşa müdahil olmasını da fırsat bilerek bu ülke ile ilişkilerini artırmış arkasına ABD, Rusya, İran ve Suriye rejiminin direkt desteğini alarak Suriye'nin kuzeyini ve Kuzey doğusunu kontrol eden bir güç haline gelmiştir¹⁹⁰.

ABD'nin PYD'yi, terör örgütü olarak görmemesi ve bölgede IŞİD ile mücadele edecek tek müttefiki olarak tanımlaması, Türkiye'nin ciddi rahatsızlık duymasına sebep olmuştur. Türkiye, PYD'nin bir yandan KCK ve Rejim güçleriyle ilişkisini ispatlamaya çalışırken diğer yandan Suriyeli Kürtlerin Cenevre müzakerelerine dâhil edilmemesini ve PYD'ye askeri operasyon düzenlenmesini gerektiğini her fırsatta yetkili ağızlardan bildirmiştir¹⁹¹.

Türkiye, PYD'nin PKK'dan ayrılarak meşru muhalefet olmasını isterken, ABD'nin ciddi yardımlarıyla güçlenen PYD ve YPG'nin Kantonları IŞİD'in elinden geri alması, PYD'nin PKK ile bağı olmadığını açıklaması uluslararası ülkelerde terör örgütü olarak adlandırılmamasına dayanak teşkil etmiştir. Aslında "Kobani Savunması" olarak isimlendirilen olaylarda PKK'lı HPG güçlerinin YPG saflarında savaştığı, PKK/KCK'ya bağlı HPG, PJAK ve YPG arasında ihtiyaca göre bir geçişkenlik olduğu zaman zaman görülse de Batılı ülkeler ve ABD'nin stratejisine uymadığı için YPG'yi terör örgütü olarak görmediği bilinmektedir. Bu nedenle Türkiye bir yandan PKK, YPG güçlerine karşı mücadelesini sürdürürken, Suriyeli Kürtleri incitmemeli, muhalefete katılmalarını sağlayıcı stratejiler geliştirerek, Suriye'nin kuzeyinde bir Kürt bölgesi oluşturulmasına müsaade etmemelidir¹⁹².

2.2.2.3. Türkiye'nin DAEŞ Mücadelesi

Suriye'de başlayan iç çatışmalar birçok farklı örgüt ve grubun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Suriye ve Irak topraklarında ortaya çıkan ve bölgede bulunan herkese karşı savaşan Irak İslam Şam Devleti (IŞİD) yaptığı katliamlar ve kadınlara uyguladığı şiddet, tecavüz ve köle ticareti ile Dünya tarafından en çok izlenen grup olmuştur. Irak el-Kaide'si olarak bilinen IŞİD (ed-Devlet'ül İslâmiyye fil Irak ve's Şam)'ın Arapça telaffuzu DA'İŞ, Latince okunuşu DEAŞ ya da DAEŞ olarak kullanılmaktadır. 1999'da kurulan "Cemaat'ul el-Tevhidve'l Cihad" örgütü daha sonra

¹⁸⁹ Semin, a.g.e., s. 5-6

¹⁹⁰ Acun ve Keskin, a.g.r., s. 11-12

¹⁹¹ Efegil, a.g.m., s.55-56

¹⁹² Sandıklı ve Semin, a.g.r., s. 57

“İki Nehir Arası El Kaide/İrak-Mezopotamya, 2004-2006”, “Mücahitler Şura Konseyi, 2006”, “İrak İslam Devleti, 2006-2013”, “İrak ve Şam İslam Devleti, IŞİD, 2013-2014” isimleri ile faaliyetlerini sürdürmüş 2014’de hilafeti ilan ederek adını ed- Devlet’ül İslamiyye (ID, İslam Devleti) olarak değiştirmiştir. Amacı hilafete bağlı İslam devleti kurmak olan örgüt, selefi cihatçıların ağırlıklı olduğu Dünyanın tüm ülkelerinden savaştığı olan en zengin örgütlerdendir¹⁹³. IŞİD, 2006-2010 yılları arasında Irak’taki ABD güçleriyle güçlü bir şekilde mücadele etmiş ve cihad tecrübesi yaşamak isteyen gençlerin ve daha önce Çeçenistan, Bosna, Keşmir, Afganistan’da savaşmış tecrübeli savaşçıların toplanma merkezi olmuştur¹⁹⁴.

Suriye’de bir yandan muhaliflerle diğer yandan IŞİD ile mücadele eden Suriye yönetimi çoğu bölgeyi müdafaa etmeden el-Nusra Cephesi (El Kaide’nin temsilcisi)’ne bırakmıştır. El Nusra cephesi tüm muhalif gruplarla birlikte DAESH ve Esad rejimine karşı savaşan bir örgüt görünümüne sahiptir. IŞİD’in hem Suriye hem de Irak topraklarında hızla ilerlemesi ve 2014 Haziran’da Musul’u işgal etmesi, Avrupa ülkelerinde gerçekleştirdiği eylemler küresel ve bölgesel güçlerin Ortadoğu politikalarının değişmesine neden olmuştur. ABD öncülüğündeki uluslararası koalisyon havadan müdahalelerle, yerel güçler, ÖSO ve YPG de karadan IŞİD’a karşı birlikte mücadele vermişlerdir. Bu tarihlerden sonra örgütün ilerleyişi kısmen durdurulsa da Suriye topraklarında etkinliği devam etmektedir¹⁹⁵.

IŞİD ile mücadele konusunda başlangıçta Türkiye, Batılı medya kuruluşları ve bazı Devlet yetkilileri tarafından eleştirilmiş, hem IŞİD’a hem de el Nusra gibi İslami gruplara askeri ve lojistik destek vermekle suçlanmıştır. Batılılar, Erdoğan’ın Esad yönetimini devirmek için bu tür örgütlere yardımcı olduğunu, bu nedenle IŞİD ile mücadelede isteksiz hareket ettiğini düşünmüşlerdir¹⁹⁶. Türkiye’nin ÖSO’yu doğrudan desteklemesi IŞİD’in Türkiye’yi hedef almasına neden olmuştur. Musul’u işgalleri sırasında Büyükelçi ve beraberindekileri kaçırmalarından sonra örgüt ile Türkiye arasındaki sorun giderek artmış, her fırsatta Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni ve vatandaşını tehdit etmiş, Gaziantep, İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde ses getiren kanlı eylemler gerçekleştirmiştir. Örgütün Türkiye’yi hedef alması ve Suriye’de ilerleyişini durdurmak amacıyla 2016 yılı sonlarına doğru Türkiye, Suriye topraklarında Fırat Kalkanı Operasyonu’nu başlatmıştır. Yaklaşık 6 aydan fazla bir

¹⁹³ Ersin Aksoy, “DAİŞ ve Suriye İç Savaşında DAİŞ’in Rolü”, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 2016, 2, 2, 29-42, s. 29-31

¹⁹⁴ Can Acun, “Neo el-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD)”, *SETA Perspektif*, Haziran 2014, 53, 1-3

¹⁹⁵ Aksoy, a.g.m., s. 29

¹⁹⁶ Efeğil, a.g.m., s. 53

süredir devam eden operasyonda bazı bölgeler IŞİD'tan temizlenerek ÖSO kontrolüne bırakılmıştır. Diğer yandan Fırat nehrinin batısına geçen YPG güçlerinin de ilerlemesi durdurulmuştur.

2.3. TÜRKİYE'NİN SURİYE DIŞ POLİTİKASI ÜZERİNE MEDYANIN ROLÜ

Suriye ile Türkiye arasındaki ikili ilişkiler Hatay meselesi, su sorunu ve Suriye'nin PKK'yı desteklemesiyle içinden çıkılmaz bir süreç yaşamıştır. 2009'lu yıllarda iletişimin artmasıyla normalleşen ilişkiler Arap baharının başlamasıyla eskiye göre daha kötü duruma gelmesine neden olmuştur. Bu dönemlerde ortaya çıkan olaylarla ilgili haberler ve mesajlar çoğu zaman medya organları vasıtasıyla kamuoyuna açıklanarak ilişkilerin normalleşmesi ya da uluslararası baskı oluşturulmak istenmiştir. Medya hem bireyler hem de politika üzerine etkili en önemli araçtır. Yapılan birçok araştırmada medyanın iç politikanın yanı sıra dış politikayı da yönlendirdiği görülmüştür. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması hem medyanın haberlere daha hızlı ulaşması ve ulaştırmasını hem de bireylerin ülke sınırlarını rahatça aşarak insanlarla diyaloga geçmesini sağlamıştır.

2.3.1. Medya'nın Toplumsal Eksende Siyasal ve Yönetimsel Etkileri

En etkili gündem belirleme aracı olan medyanın görevi, bir olaya nasıl bakılacağı, nasıl değerlendirileceği, nasıl düşünüleceğinin mesajlar ve bakış açısıyla sunmaktır. Ayrıca, medya gelişen olayları aktarmanın yanı sıra devletlerin birbiriyle olan ilişkileri ve diplomatik mesajlarını da tüm Dünya'ya ileterek politik gündemi de oluşturur. Bu nedenle gazete manşetleri hem ulusal siyasetini hem de diğer ülkelerin bakış açısını etkileyen mesajlardan oluşur. Uluslararası siyasetin oluşmasında gazete manşetlerinin gelişen olay hakkındaki bakış açısı ve medyanın kamuoyu oluşturma etkisi önemli bir role sahiptir. Bernard Cohen'in "Basın ve Dış Politika" adlı çalışmasında, "Medya bireylerin ne düşüneceğini belirleyemez ama ne hakkında konuşacaklarını belirler." görüşü toplumsal olayların yönetiminde basının rolünü özetlemiştir¹⁹⁷.

¹⁹⁷Özge Ercan, *Medyanın Kitleleri Etkilemedeki Gücü: Suriye Savaşı Üzerinden Yazılı Basın İncelemesi*, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.33 (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)

Teknolojik gelişmelerin hız kazandığı son on yılda birey ve toplumların sosyal yapılarında önemli değişimler yaşanmıştır. Bu dönemde bireyler yüz yüze görüşmelerden uzaklaşarak teknolojik alet ve programların suni aracılığıyla iletişime geçmeyi seçmiş ve önemsemişlerdir. Gelişen teknoloji, toplumun geleneksel aile yapısını, ekonomik ve sosyal yapısını çok hızlı bir şekilde değişime uğratarak bireyleri yeniden dizayn etmiştir. Bu süreçte, toplumsal değişimin öncü gücünü kitle iletişim araçları ve medyanın oluşturduğu görülmüştür.

Gelişen teknoloji ve çoklu medya organları hem bireylerin hem de politikacıların hareket alanını genişletmiştir. Devlet yöneticileri ve siyasi partilerin politik gündemlerini hem bireye ulaşma kolaylığı hem de daha az emekle çok iş yapma yöntemi olması yönüyle kitle iletişim araçlarıyla oluşturdukları gözlemlenmiştir. Kitle iletişim araçları yoluyla ifadelerinin çok hızlı bir şekilde yaygınlaşacağı ve bir kamuoyu etkisi yaratacağı 2010 yılı sonlarında başlayan Arap baharı, tüm dünyadaki halk hareketleri ve ülkemizdeki gezi parkı eylemleriyle tecrübe edilmiştir. Bu gelişmeler ışığında devlet yöneticileri medyanın güçlü etkiler dönemini çok hızlı bir şekilde fark ederek açıktan ya da gizli olarak başka devletleri ya da bireylerin egemenliği üzerinde baskın bir etki oluşturmayı hedeflemişlerdir. Bu amaç doğrultusunda çoğu devlet yönetimi kitle iletişim araçlarını ele geçirmiş ya da kendi amaçları doğrultusunda bir gündem oluşturulmasını sağlamışlardır. Baskın güçler medyanın esas görevi olan haber yapma ve eğlendirme işlevleriyle birlikte bireyleri, toplumu veya devletleri dizayn etme ve tehdit etmede kullanılan bir araç haline getirmişlerdir¹⁹⁸. Suriye’de meydana gelen halk hareketlerinin uluslararası medya tarafından nasıl iletildiği Yasin Atlıoğlu tarafından aşağıdaki şekilde yorumlanmıştır:

“Amman’daki Reuters, Beyrut’taki BBC ve Doha’daki El-Cezire muhabirlerinin geçtiği ölü sayıları Suriye içinden onlarla telefon bağlantısı kuran görgü şahitlerine dayanmaktadır. Bir görgü şahidi bir telefon bağlantısında 30-40 kişinin öldüğünü söyleyebilmektedir. Bu bilgiyi uluslararası medya kurumları tarafsız kaynaklar tarafından doğrulanamadı bile demeden servis edilebilmektedir. Suriye’deki olaylarla ilgili bilgi kaynaklarından diğeri de olaylar sırasında çekildiği iddia edilen kısa video görüntüleridir. Bu video görüntülerinin birçoğunun güvenilirliği tartışmalıdır ve bir kısmının Suriye dışında (Irak, Lübnan) çekilmiş görüntüler olduğu anlaşılmıştır. Tâbii Suriye yönetimi de uluslararası medya kurumlarının ülke içerisindeki faaliyetlerini sınırlandırarak bu medya dezenformasyonu için uygun zemin sağlamıştır. Özellikle Suriye Devlet Televizyonu, ölen güvenlik görevlilerinin isimlerini açıklamasına rağmen çatışmalarda ölen sivillerin

¹⁹⁸Orhan Alav, Eray Güçlüer, “Medya’nın Gündem ve Kamuoyu Oluşturma Etkilerinin Toplumsal - Siyasal ve Yönetimsel Eksende Tartışılması”, *Elektronik Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi*, 2014, 1, 2, 1-23, s. 10-13

veya silahlı grup üyelerinin isimlerini ve sayılarını net bir şekilde açıklamayarak Suriye yönetiminin krize müdahale şekli konusunda şüpheleri artırmıştır.¹⁹⁹

Basının yönlendirme yaparak Suriye'ye müdahale edilmesi ile ilgili bir dezenformasyon haberi yaptığı haber sol internet sitesinde şu şekilde ifade edilmiştir.

"Suriye'deki hassas barış süreci, rejim destekli olduğu iddia edilen saldırının ardından yerle bir oldu. Bu cümlelerin ardından haberin içeriğinde ise, Suriye'deki BM heyeti başkanı Tümgeneral Robert Mood, Cuma günü öğle saatlerinde yapılan saldırıyı ayırım gözetmeyen ve affedilmeyecek bir saldırı olarak kınadı, ancak saldırıdan kimin sorumlu olduğunu söylemedi cümlesi yer alıyor. Burada dikkat çekici olan, haberin içinde katliamın sorumlusunun kim olduğunun bilinmediği açıkça belirtilmesi. Ancak haberin başlığı ve giriş cümleleri zaten bir önyargı oluşturacak şekilde kurgulandığı için, bunun bir önemi kalmıyor. Oluşturulan bu önyargının, ABD'nin ve Avrupalı devletlerin müdahaleci dış politikasıyla aynı doğrultuda, Suriye'de rejim değişikliğini hedefleyen bir önyargı olduğu açık. Daha önce Irak ve Libya'da devreye sokulan bu yöntemlerin tekrar tekrar kullanılması, milyonlarca insana bir kez daha yalan bilgi verilmesine ve kamuoyunun dezenformasyona uğramasına neden oluyor"²⁰⁰.

Medyanın yapmış olduğu bilinçli ya da gizli yayınlar fikirlerin değişmesine ve kendi istedikleri şekilde düşünmemize ve hareket etmemize neden olur. Özellikle internetin hemen hemen her ülkede yaygınlaştığı bu günlerde cep telefonları, akıllı dijital aletler ve sosyal medya ile devlet başkanlarının sürgüne gönderildiği, yönetimlerin yıkıldığı ve iç savaşların çıkartıldığına şahit olmuşuzdur. Amerikalı yazar, George Creel'in 1970 yılında gazeteler için ifade ettiği "kağıttan mermiler"²⁰¹ sözünü günümüz dünyasına uyarlayacak olursak, tüm kitle iletişim araçları son on yılda sanki bir "dijital mermi" hükmünde işlev görerek düşüncelerin çevrimiçi olarak hedefe tam isabetle gönderilmesini sağlamışlardır.

Günümüz toplumlarında medya organlarının en önemli görevi tek tip düşünen insan modeli oluşturmak, toplumu yeniden dizayn etmek olmuştur. Bu etki gücünü kullanmak isteyen devletler ve siyasiler, ülkeleri işgal etmek yerine medyayı silah gibi kullanmayı seçmişlerdir. Arap baharı, kadife ve turuncu devrimlerde olduğu gibi demokrasi, barış ve özgürlük gibi herkes tarafından kabul gören söylemlerle toplumsal çözüme sağlanmış, sosyal ve fiili işgaller gerçekleştirilmiştir. Medyanın

¹⁹⁹ Yasin Atlıoğlu, "Türkiye'nin Suriye Siyasetindeki Çıkmazları", **BİLGESAM**, 23 Haziran 2011 <http://www.bilgesam.org/incele/1158/-turkiye%E2%80%99nin-suriye-siyasetindeki-cikmazlari/#.WTqpJmJyjlU>, Erişim Tarihi: 04.02.2017

²⁰⁰ <http://haber.sol.org.tr/medya/medya-suriyede-kamuoyunu-nasil-yonlendiriyor-haberi-55323>, 29 Mayıs 2012, (Erişim Tarihi: 05.02.2017)

²⁰¹ Nafiz Akgün, "Kitle Haberleşme Araçları Üzerine Kritik", *Meydan Dergisi*, Şubat-Mart 1976, s.38

birey ve toplumu tek başına dizayn etme gücü olmadığı bildirilse de değişim sürecini zamana yaydığı da bir gerçektir. Medyanın güçlü etkiler dönemini yaşadığı dönemimizde öncelikle bireylerin davranışlarının yavaş yavaş değiştirilmesi, birey ve toplumun benzer ya da bir birinden farklı düşünmesini sağlayarak huzur ortamı ya da kargaşa çıkması sağlanmaktadır²⁰².

Tüm bu gelişmeler ışığında medyanın kendi hedeflerine göre yönlendirdiği demokrasiler ortaya çıkmıştır. Bu anlayış dahilinde siyasi partiler, hükümet yöneticileri ve ekonomi patronları kendi medyalarını oluşturarak kendi fikrine ve isteğine göre yayın yapmakta ve kendilerine göre de toplumsal demokrasinin gelişmesine büyük katkı sunmaktadırlar. Medya'nın etik bakış açısıyla yapması gereken, işlevi bilginin objektif ve demokratik yolla birey ve toplumsal yapıya ulaşmasını sağlamaktır. Sansürle aynı anlama gelen tekelleşme, kamuoyu nezdinde güven kaybeder²⁰³. Bununla birlikte, devamlı aynı yönde yapılan yayınlar, bireylerin bilinçaltına işlenerek bir zaman sonra etkisini gösterecektir. Bu etkinin farkına varan siyasiler, kendi medyalarında eşik bekçilerinin ve çalışanlarının haber ya da olayı çerçeveleme ve öne çıkarma maharetiyle topluma sunmasını ve beklenen etkiyi oluşturmasını isterler.

2.3.2. Türkiye'nin Ortadoğu Politikasında Medyanın Rolü

Bu bölümde özellikle Arap baharı döneminde Türk gazete, televizyon ve internet haber sitelerinden alınan yazılar alıntılanarak Türkiye'nin Ortadoğu politikasına bakış açıları sunulacaktır. 2010 Aralık ayında başlayan Arap baharı halk hareketlerinin yönlendirmeleri sosyal medya araçları vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, "sosyal medya devrimi" olarak da adlandırılmıştır. Facebook, Twitter gibi paylaşım ağları haber ve olay görüntülerini ya gerçek olayı yaşayanlardan ya da yönlendirme yapan egemen güçlerin hazırladığı gerçek olmayan trol hesaplardan elde etmişlerdir. Bu nedenle yazılı ve görüntülü basının olaylara bakış açısı çoğu kullanıcının fikrini ve olayların seyrini belirleyen bir etki gösterecektir²⁰⁴.

Tunus'ta başlayan halk hareketleri için dönemin gazetelerinden birisi Türkiye'nin başlangıçta tepkisiz olduğunu ama prensip olarak Bin Ali'nin devrilmesini desteklediğini, Mısır'da ise Mübarek aleyhtarlarının gücünün fark edilmesi,

²⁰²Orhan Alav, *Kitle İletişim ve Yerel Medya*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2001, s.216

²⁰³Alav ve Güçlüer, a.g.m., s.20

²⁰⁴ Mehmet Emin Babacan, İrfan Haşlak ve İsmail Hira, "Sosyal Medya ve Arap Baharı", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 2011, 63-92. s. 77

Erdoğan'ın ABD ve diğer ülkelerle görüşmeleri ardından yönetimin bırakılmasından yana tavır aldığı söylemiştir²⁰⁵. Yeni Şafak Gazetesi de Erdoğan'ın Mübarek'i eleştirdiğini ve iktidarı bırakması yönünde net tavrını TBMM'de yaptığı konuşmada söylediğini bildirmiştir²⁰⁶.

Libya'da çıkan halk hareketleri birçok ülkenin olaya karışmasıyla sonuçlanmıştır. "...Türkiye bir yandan insani yardım ve kurtarma operasyonları düzenlerken; diğer yandan da olası bir askeri operasyona karşı olduğunu ilan etti. Başbakan Erdoğan, Batılı ülkelerin ve hatta NATO'nun Libya'nın petrol kaynakları için askeri operasyon yapmasının emperyalist bir tavır olduğunu açıkladı"²⁰⁷. İfadeleri ile Batılıların kendi menfaatleri için Libya'ya operasyon düzenlediği algısı yayılmıştır. Bir başka gazete ise;

*"Türkiye, geleneksel olduğu üzere, BM kararlarına tam destek verirken; sorunun hala barışçı yollardan çözülmesi beklentisi içindeydi. Ancak ambargo daha etkisini bile göstermeden, yani Fransa ve İngiltere'nin karardan çok kısa bir süre sonra Libya'ya askeri operasyon yapmaya başlaması, Türkiye'yi endişelendirdi. Türkiye, Fransa ve İngiltere'yi bir oldu-bitti ile savaşa gittiği için eleştirdi."*²⁰⁸ ifadelerini kullanmıştır.

Radikal gazetesi Türkiye'nin operasyonlarda söz sahibi olması için Fransa'dan ziyade NATO'nun devreye girmesi gerektiği yönündeki tavrıyla Başbakan Erdoğan'ın, "NATO'nun devreye girmesi ile belli yerlerde bir rahatlama oldu. Paris artık devre dışı kaldı" şeklindeki ifadesiyle Türkiye'nin belirleyici rolü üstlenmesi gerektiği gündeme getirilmiştir. Türkiye'nin, NATO operasyonlarında İzmir hava üssünü açmasını ve Akdeniz'e deniz gücü göndermesini haberleştirerek, Kaddafi rejimiyle ilişkisini kestiği ve muhaliflere de ev sahipliği yapıldığı bildirilerek²⁰⁹, Libya'da Türkiye Cumhuriyetinin tarafını ve Batılılara karşı tavrının ne olduğu net bir şekilde ifade edilerek gerekli mesajlar verilmiştir. Görüldüğü gibi siyasilerin dış politika hakkındaki fikirleri ve davranışları gazetelerde basılarak hem ülke insanına hem de uluslararası siyaset arenasına mesajların gönderilmesinde kullanılmıştır.

²⁰⁵Radikal "Mısır Kardeşliği: Obama-Erdoğan'dan işbirliği çağırısı", **Radikal**, 31.01.2011 (Erişim Tarihi: 08.02.2017)

²⁰⁶Yeni Şafak, <http://yenisafak.com.tr/Dunya/?i=300956>. **Yenişafak** 01.02.2011 (Erişim Tarihi: 08.02.2017)

²⁰⁷<http://nethaberci.com...169387.html>. (Erişim Tarihi: 10.02.2017)

²⁰⁸Radikal, "Erdoğan: Libya'da Fransa devre dışı kaldı", **Radikal**, 25.03.2011, <http://www.radikal.com.tr/dunya/erdogan-libyada-fransa-devre-disi-kaldi-1044068/> (Erişim Tarihi: 10.02.2017)

²⁰⁹Radikal, "Libya temas grubu İstanbul'da toplanıyor", **Radikal**, 24.08.2011 <http://www.radikal.com.tr/dunya/libya-temas-grubu-istanbulda-toplaniyor-1061203/> (Erişim Tarihi: 10.02.2017)

2.4. FIRAT KALKANI OPERASYONU

Türkiye Cumhuriyeti Devlet olarak kendi sınırlarına yakın alanlarda IŞİD ve PYD yapılanmasına kesinlikle müsaade etmeyeceğini Cumhurbaşkanı ve Başbakan seviyesinde tüm dünyaya ifade etmiş, tehlike hissettiği anda neye mal olursa olsun müdahale edeceğini bildirmiştir. Buna rağmen, özellikle YPG'nin Suriye'nin kuzeyinde Cerablus'a doğru hareket halinde olması Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "Fırat'ın batısına geçilmesine izin veremeyeceğiz" açıklamaları ile dünya kamuoyunun gündemine oturmuş, bundan sonraki günlerde müdahalenin olacağı ihtimali daha da kuvvetlenmiştir. Meydana gelen gelişmeler, Türkiye'nin 24 Ağustos 2016 sabahı, Suriye kuzeyine girerek "Fırat Kalkanı" operasyonu başlattığını duyurmasıyla sonuçlanmıştır.

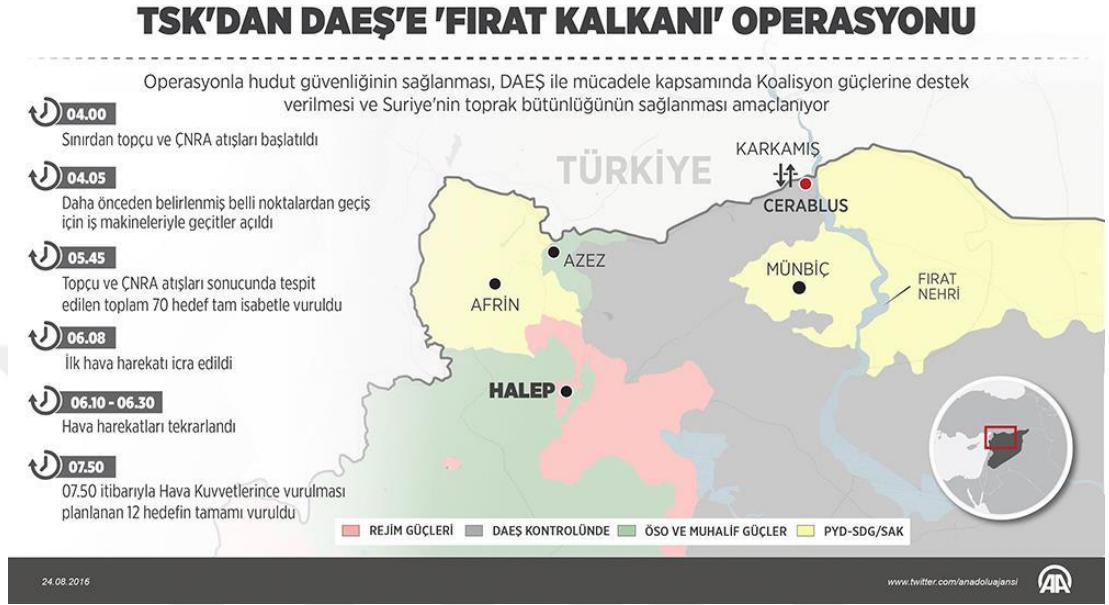

Grafik 1: Fırat Kalkanı'nın gelişimi²¹⁰

Fırat Kalkanı Operasyonu başladığı günden itibaren tüm dünya ülkelerinin gözünün bu harekâta olduğu ülke temsilcileri tarafından yapılan açıklamalarda yer almaktadır. Açıklamalara benzer olarak Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) tarafından yapılan analize bakıldığında Fırat Kalkanı Operasyonu'nun

²¹⁰ SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı), Fırat Kalkanı Harekati, 26 Ağustos 2016 tarihli analizi, <https://www.setav.org/firat-kalkanı-harekati/> (Erişim Tarihi: 17.09.2017)

başlangıca kadar olan süreçte geniş çaplı eylemlerin sonrasında gerçekleştirildiği belirtilmektedir²¹¹. Türkiye 31 Mayıs 2016'dan 24 Ağustos 2016'ya kadar geçen sürede birçok olay yaşamış, bu olaylardan bazıları ülke bütünlüğüne kast etme amaçlı olmasına rağmen Suriye topraklarında sınır ötesi harekât düzenlemiştir.

Harita 1: Fırat Kalkanı Harekat Başlangıcı²¹²

2.4.1. Türkiye Cumhuriyeti'nin Fırat Kalkanı Operasyonuna Bakış Açısı

YPG'nin 2016 yılının ortalarında Münbiç'i alması ve daha sonrasında Afrin ile coğrafi bağlantı oluşturacak el-Bab'a doğru ilerleme istekleri Türkiye'nin tepki göstermesine neden olmuştur. Bu tepkinin sebebi, ABD'nin Kuzey Suriye'de PKK/YPG kontrolünde Kürt yoğunluklu bir bölge oluşturmak istemesi, Türkiye'nin 911 kilometrelik sınırının tamamının PYD'nin kontrolüne geçecek olması ve sınırdaki oluşabilecek bir Kürt koridorudur. Tüm bu sebepler Fırat kalkanı operasyonunu başlatmıştır²¹³.

"Ekonomi ve Dış Politika Araştırmaları Merkezi Savunma Analisti" Can Kasapoğlu, Türkiye;

"Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51. maddesi kapsamında düzenlenen meşru müdafaa hakkına dayanarak, 24 Ağustos 2016'da,

²¹¹ SETA, a.g.h.

²¹² Anadolu Ajansı, TSK'dan DAEŞ'e 'Fırat Kalkanı' operasyonu, 24 Ağustos 2016 tarihli haber, <http://aa.com.tr/tr/info/infografik/1779> (Erişim Tarihi: 19.10.2017)

²¹³ Oytun Orhan, "Fırat Kalkanı Hedefler, Fırsatlar ve Riskler", *Ortadoğu Analiz*, Kasım-Aralık 2016, 8, 77, 11-14

Suriye'nin kuzeyinde Fırat Kalkanı Harekâtı'nı başlattı. Türk makamlarının açıklamaları çerçevesinde harekâtın temel hedefleri, Türkiye'nin sınır güvenliğini korumak, DEAŞ terör örgütü ile mücadele etmek ve terör örgütü PKK ile Suriye'deki kolları PYD/YPG'nin fiili bir durum oluşturarak Türkiye sınırında bir koridor oluşturmasını engellemektir.”²¹⁴

Fırat Kalkan Operasyonu'nda Türkiye'nin hedeflerini Osman Ararat şu şekilde sıralamıştır;

“İŞİD'in Türkiye sınırındaki varlığını yok etmek, bölgeyi terörist unsurlardan arındırmak, kendi sınır güvenliğini sağlamak, açılması planlanan Kürt koridorunu parçalamak, İŞİD'le mücadele eden Suriyeli unsurlara destek vermek, Türkiye'nin geri bölge güvenliğini sağlamak, vaki olabilecek yeni göç dalgalarına engel olmak, bölgedeki sivil halka insani yardımların ulaştırılmasını sağlamak, PKK'nın Suriye'nin kuzeyindeki bölgedeki etkinliğini sekteye uğratmak, yine PKK'nın PYD/YPG ile işbirliği içinde bölgede boy göstermesini önlemek suretiyle bölgedeki varlığına mani olmak, son olarak da Suriye'nin toprak bütünlüğünü sağlamak.”²¹⁵

Jeopolitikçi ve Stratejist Nejat Tarakçı, Fırat Kalkanı Operasyonu'nda Türkiye'nin askeri, siyasi ve ekonomik hedeflerini şu şekilde açıklamıştır;

“Askeri Hedef: Resmi açıklamada yer alan askeri hedef; İŞİD'in bölgeden temizlenerek Türkiye'ye tehdit olmaktan çıkarılması idi. Ancak bu hedefe YPG'nin Fırat'ın doğusuna atılması da sonradan eklenmiştir. Çünkü YPG'nin PKK ile işbirliği içinde olduğu belgelenmiştir.”

“Siyasi Hedef ise, Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması, Türkiye'nin Suriye ile olan sınırının güneyinde olası bir bağımsız Kürt siyasi yapılanmasının durdurulması, bu yapılanmanın Irak Kürtleri ve PKK ile bütünleşmesinin önlenmesi olarak ifade edilmiştir.”

“Ekonomik Hedef olarak Katar ve kuzey Irak başta olmak üzere Körfez ülkeleri doğal gazının Türkiye toprakları üzerinden Avrupa'ya ulaştırılmasıdır. Bunu sağlamak üzere Suriye üzerinden geçerek Akdeniz'e ulaşacağı tartışılan olası yeni bir gaz boru hattının engellenmesi Türkiye'nin en başat ekonomik hedefleri arasındadır.”²¹⁶

2.4.2.Fırat Kalkanı Operasyonu'nun Stratejik Önemi

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşında Türkiye muhalifleri, ABD PYD'yi, Rusya ve İran'ın PKK ve Suriye rejim güçlerini desteklemesi, bölgede uluslararası aktörlerin strateji savaşını başlatmıştır ²¹⁷ . İŞİD'in hem Irak hem de Suriye topraklarında durdurulamayan etkin bir terörist güç olarak devreye girmesi özellikle ABD ve koalisyon güçlerinin bir araya gelerek İŞİD'a karşı mücadele başlatması ve

²¹⁴ Can Kasapoğlu, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/firat-kalkani-harekati-ve-sonrasi>, (Erişim Tarihi: 13.02.2017)

²¹⁵ Osman Ararat, “Fırat Kalkanı Operasyonu” <http://ankaenstitusu.com/firat-kalkani-operasyonu/29> Ağustos 2016,(Erişim Tarihi: 14.02.2017)

²¹⁶ Nejat Tarakçı, *Fırat Kalkanı Harekâtının Jeopolitik Etkileri*, s. 1

²¹⁷ Sandıklı ve Semin, a.g.f., s. 8-10, 56

Türkiye'yi harekâta aktif olarak katmamaları gibi nedenler Türkiye'nin artık stratejik hamleler yapmasını zorunlu kılmıştır.

Fırat Kalkanı Operasyonunu gerekli kılan en önemli faktör, Suriye'nin kuzeyinde bir Kürt devleti kurulma projesinin ortaya çıkması, IŞİD ve YPG'nin Cerablus'u tamamen ele geçirdikten sonra terörist unsurlardan teşkil yeni sınır komşularımızın oluşacak olmasıdır. Suriye'de meydana gelen iç savaş, Türkiye'nin üç milyona yakın sığınmacıya ev sahipliği yapmasına, Ankara, İstanbul, Antep gibi büyük şehirlerimizde terörist faaliyetlerle çok sayıda vatandaşımızın ölmesine sebep olmuştur²¹⁸.

Doğudan Cerablus, batıdan al-Rai (Çobanbey) üzerinden ilerleyen Türkiye destekli muhalifler kısa süre içinde sınır hattı üzerindeki IŞİD varlığına son verdi. Türkiye açısından Münbiç'in ele geçirilmesi El-Bab kadar hatta belki daha büyük öneme sahip. Ancak Türkiye muhtemelen ilk aşamada operasyonun El-Bab'a ilerlemesi konusunda uluslararası mutabakat olacağı düşüncesinden hareketle IŞİD bölgelerine yönelmeyi tercih etti. Ekim 2016 ortası itibarıyla Dabık'ın IŞİD'tan temizlenmesi ile Azaz-Cerablus arasında kalan hatta yaklaşık 30 km'lik derinliğe sahip coğrafyada fiili anlamda güvenli bölge kurulmuş oldu.

Fırat'ın doğusunda şekillenen Suriyeli Kürtlerden oluşan kantonlar şimdilik sorun olarak görülme de Türkiye bu bölgeyi kontrol altına almalı PKK ile bütünleşmeleri ve işbirliği içine girmeleri önlenmelidir. Türkiye'nin bölgedeki etkinliği parçalanmak üzere olan Suriye topraklarında ülkemize tehdit oluşturacak güçlerin önlenmesi; İsrail, Mısır ve Güney Kıbrıs arasında imzalan anlaşmalar nedeniyle KKTC statüsünün korunması; ABD, İngiltere ve NATO güçlerinin Türkiye'ye karşı işbirliği yapılmasının önlenmesi gibi stratejik kararlar alınmalıdır.²¹⁹

2.4.3.Basında Suriye'ye Müdahale ve Fırat Kalkanı Operasyonu

Türkiye'de yaşanan 15 Temmuz Darbesi, Gaziantep DAESH saldırısı ve bunların yanı sıra Suriye'de meydana gelen iç savaşın ciddi boyutlara gelmesi nedeniyle, Türkiye Suriye'nin kuzeyinde bir koridor oluşturulması, NATO ve BM'in kontrolünde bir askeri müdahalenin yapılması gerektiğini fırsat bulduğu her platformda en üst düzeyden bildirmiştir. Ancak Rusya ve İran'ın vermiş olduğu tepkiler, Rusya ve Çin'in iki kez Güvenlik Konseyi kararlarını veto etmeleri BM ve

²¹⁸ Ararat, a.g.m., s.1

²¹⁹ Tarakçı, a.g.e., s.3

NATO'nun müdahalelerinin engelleyen önemli bir faktör olmuştur²²⁰. Bu aşamada siyasi liderlerin yaptığı açıklamalar ve hedefine göndermek istediği “dijital mermiler” olarak nitelediğimiz tehditkâr mesajlar, basın yayın organları tarafından uluslararası camiaya ulaştırılmıştır. Suriye krizinin çıkmasıyla birlikte siyasi liderlerin yaptıkları açıklamaların basında yer alma biçimleri aşağıdaki birkaç örnekte gösterilmiştir;

Radikal gazetesi yapmış olduğu bir haberde, “Erdoğan’dan Esad’a sert mesaj: Zulm ile abad olunmaz”, “sertlik ve meydan okuma bakımından belki de Türk dış politikası tarihinin en ilginç örneği oldu. Çünkü hem Başbakan Erdoğan hem de zaman zaman Davutoğlu, Esad’a karşı şahin tavır sergilediler. Erdoğan, Esad’ı sert bir şekilde eleştirdi ve onu zalim olarak tanımladı”²²¹ ifadeleriyle artık Türkiye ve Suriye arasında ciddi bir kavganın başladığı bildirilmiştir. 2011 yılından itibaren gündeme gelen müdahale için CNN mülakatında Başbakan Erdoğan; ABD’deki başkanlık seçimleri nedeniyle Suriye müdahalesinin geciktiğini bildirerek aslında ABD’nin de müdahaleden yana olduğu algısını oluşturmuştur. Ayrıca, bu mülakatta “BM’nin uçuşa yasak bölge ilan etmesi gerektiği” ifade edilerek BM’nin inisiyatif alması istenmiştir²²².

Türkiye’nin Suriye politikası ile ilgili basında birçok haber çıkmıştır. ABD’nin Suriye’ye müdahale etmesi durumunda Suriye’nin Kıbrıs’ı vuracağına dair Havadis gazetesinde çıkan haber, Suriye’nin basına yapmış olduğu açıklama ile hem Türkiye’yi hem de ABD ve İsrail’i tehdit ettiği görülmektedir. “Suriye devlet medyasının, ABD’nin bir askeri müdahaleye misilleme olarak İsrail, Türkiye ve Kıbrıs’ta hedef alınabilecek tesisler listesini yayımlandığına dikkat çekilirken listede Türkiye’deki askeri ve istihbarat tesislerinin bulunduğu belirtiliyor”²²³.

Türkiye’nin Suriye topraklarında askeri bir faaliyet yürütüp yürütemeyeceği her iki ülke ve uluslararası egemen ülkelerce zaman zaman ifade edilmiştir. Bu süreçte Batılı bazı medya organlarının, Türkiye’yi destekleyen haberler yapmaları, müdahale konusunda Batının Türkiye ile aynı düşünmeye başladığını akıllara getirmiştir. Suriye iç savaşının başlamasından itibaren bazı Türk basın mensupları müdahaleden yana tavır almışlardır. Yeni Şafak Yazarı İbrahim Karagül, 8 Şubat

²²⁰ Kıran, a.g.m., s. 103-104

²²¹ Radikal, “Erdoğan’dan Esad’a sert mesaj: Zulm ile abad olunmaz”, 24.08.2011. (Erişim Tarihi: 12.02.2017)

²²² Hürriyet, <http://www.hurriyet.com.tr/erdogan-amanpoura-roportaj-verdi-21385490>, 06.09.2012. (Erişim Tarihi: 15.06.2017)

²²³ <http://www.havadiskibris.com/suriyeye-mudahale-olursa-kibrisi-vururuz/01.09.2013>, (Erişim Tarihi: 10.01.2017)

2016 tarihinde yazmış olduğu “Türkiye Suriye’ye müdahale etmeli!” başlıklı yazısında Ülkelerin örgütler tarafından başlattığı vekâlet savaşlarının bittiği artık doğrudan ülkelerin müdahil olacağı döneme girildiğinden bahsetmiştir. Halep’te insanlara yapılan kıyımın büyük bir trajedi olduğunu bildirdikten sonra şu ifadeleri kullanarak Türkiye’nin biran önce müdahil olmasını ve Suriye topraklarına girmesini telkin etmiştir;

“Suriye’den vuracaklar! Şu ön kabulle hareket ediyorum: Türkiye bu yeni durumu kabullenmeyecek, kabullenmemeli de. Moskova ve Tahran’ın Suriye’yi Türkiye’yi tehdit edecek şekilde dizayn etmesine, burayı bir garnizon ülkeye çevirmesine, bu ülke üzerinden onlarca yıl Türkiye’yi vuracak şekilde planlar yapmasına asla müsaade edilmemeli, edilmeyecek de... Bizi PYD ile ortak yapacaklar, Uzun Suriye sınırı boyunca yoğun saldırılara maruz kalacağız. Yeni örgütler çıkacak, planlanacak, sahaya sürülecek. Bugün PKK derken o gün onlarca örgütle mücadele etmek zorunda kalacağız. O örgütlerin her biri bir ülkenin kontrolünde olacak, o vekalet savaşının yönü Türkiye’ye döndürülecek.”²²⁴

Haberler.com internet adresinden “Erdoğan’dan Suriye’ye Müdahale Sinyali: Gerekli Hazırlıkları Yapıyoruz” başlığıyla verilen haberde Erdoğan’ın müttefiklerden gerekli desteği almamasına rağmen Suriye’ye müdahale sinyali verdiği manşete çekilmiş, “Bu şehrimize düşen her roketeye, tıpkı Moskova’ya, Londra’ya, Brüksel’e, Washington’a, Paris’e, Berlin’e yönelmiş muamelesi yapmayan hiçbir ülkenin DAİŞ’le mücadele konusunda samimi olduğuna inanmıyoruz” ifadelerini kullandığı bildirilmiştir²²⁵.Cumhurbaşkanı bu ifadeleriyle Suriye’ye müdahale etmek istemesinin aslında IŞİD ile mücadeleden başka amaç gütmeyeceği, IŞİD saldırılarının ilerleyen zamanlarda Batılı ülke başkentlerine de yapılacağı mesajı basın yoluyla iletilmiştir.

Fırat kalkanı operasyonundan sadece 5 gün önce T24 haber sitesi, Yeni Şafak yazarı İbrahim Karagül’ün köşe yazısını haberleştirmiş ve Amerika’nın Türkiye’yi kuşattığı ve Türkiye’nin PYD’ye müdahale etmesi gerektiğini şu ifadelerle okuyucularına aktarmıştır;

“İçeride yeni terör fırtınası başlatanlar, aynı zamanda Suriye’nin Kuzeyi’nde PKK Devleti kurma planlarını hızlandırdılar. Münbiç’i alıp PYD’ye verdiler. IŞİD dün Cerablus’u boşaltmaya başladı. Burayı da PYD’ye verecekler. Suriye’nin kuzeyindeki haritanın tamamlanmasına sadece kırk kilometre kaldı. Bu plan, Türkiye’yi kuşatma planıdır. Bu plan başarılı olduğu anda bizi içeride boğmaya başlayacaklar. Ne yapıp edip, gerekirse savaşı göze alıp bu planı boşa çıkarmak zorundayız. Geç kalmak ölümdür, sonuçları ölümcül olacaktır. Sonra bunun geri dönüşü

²²⁴<http://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahimkaragul/turkiye-suriyeuye-mudahale-etmeli-2026655>, (Erişim Tarihi: 15.01.2017)

²²⁵ Haberler.com. <http://www.haberler.com/erdogan-kilis-sinirin-diger- tarafini-temizlemek-8431713-haberi/> 12 Mayıs 2016, (Erişim Tarihi: 15.01.2017)

olmayacaktır. Dikkat edin, Kafkaslardan Akdeniz'e kadar bütün sınırlardan kuşatma altına alınıyoruz"²²⁶

2011 yılından itibaren genellikle iktidara yakın köşe yazıları ve gazete haberleri meşru gerekçeleri çerçeveleme ve öne çıkarma yöntemleri ile yazarak kamuoyunun sınır ötesi harekâtın gereklerine inanması, uluslararası baskının azaltılması sağlanmıştır. 2011-2016 yılları arasında, Esad'ın ülke yönetimini bırakması ya da Uluslararası güçlerin müdahale beklentisiyle geçen süreçten bir sonuç alınamaması, Suriye'nin kuzeyini IŞİD ve PYD'nin tamamen ele geçirmesi gibi sebepler Türkiye'nin bütün riskleri göz önüne alarak 24 Ağustos 2016 sabahı Suriye'nin kuzeyine "Fırat Kalkanı" operasyonunu başlatmasına neden olmuştur.

24 Ağustos 2016 tarihinde Fırat kalkanı ile ilgili gazete manşetlerine bakacak olursak, Sabah gazetesi "Her türlü terörle sınırsız mücadele", Habertürk "Sabrın sınırı", Vatan "Eller tetikte"²²⁷, manşetleriyle çıkarak bir nevi o sabah başlatılan operasyonun işaretlerini sanki daha önceden vermişlerdir. Diğer yandan 25 Ağustos 2016 tarihinde²²⁸ Vatan "IŞİD kaçıyor PYD çekiliyor", Hürriyet "14 saatte Cerablus" ve "Kürt koridoru olmayacak nokta", Sabah "Bitirmeden dönmek yok", Habertürk "Fırat Kalkanı Suriye'de dengeleri değiştirecek" ve "Cerablus alındı" manşetiyle çıkarak operasyona olan desteklerini bildirmiş, Türkiye'nin artık Kürt koridoru oluşturma gayretlerini sonlandıracağı, Suriye'de güvenli bölge oluşturmadan dönülmeyeceğini resmi açıklamalara da dayanarak ilan etmişlerdir. 29 Ağustos 2016, Anka Enstitüsü sitesinde çıkan bir makalede şu ifadeler kullanılmıştır;

*"Operasyondan kesin sonuç almak için bu operasyon, sadece IŞİD mevzilerinin ele geçirilmesi ve IŞİD'in bölgeden temizlenmesi ile sınırlı kalmamalı, Türkiye bölgede stratejik adımları atacak hamleleri de gerçekleştirmelidir. Bu kapsamda, PKK/PYD'nin Akdeniz'e açılımını sağlayacak Kürt koridoruna mani olmak amacıyla, Süleyman Şah Türbesini eski yerine taşıyarak kendi koridorunu yeniden tesis etmelidir. Operasyon askeri hedefine ulaşabilir. Burada esas olan siyasi hedefin gerçekleştirilmesidir. Bu durum sağlanırsa asıl o zaman stratejik hedefe de ulaşılmış olur. Stratejik adımların atılması, ABD ile PYD/YPG konusunda ki mevcut anlaşmazlığın giderilmesine bağlıdır. ABD'nin PYD/YPG'yi himaye ettiği bilinmektedir. Türkiye Suriye kuzeyini PYD oluşumuna izin vermeyecekse önce bu meseleyi halletmelidir."*²²⁹

²²⁶ T24. <http://t24.com.tr/haber/yeni-safak-amerika-turkiyeyi-kusatiyor-pydye-mudahale-edilmeli,355781> 19 Ağustos 2016 (Erişim Tarihi: 25.03.2017)

²²⁷ <http://www.trthaber.com/foto-galeri/gazete-mansetleri-24-agustos-2016/11467/sayfa-1.html> (Erişim Tarihi: 20.03.2017)

²²⁸ http://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/joe-bidena-protesto,82_TC11OwkKZPB1Z-82LqQ/41rFCCp1keFLfC-YQCMbw (Erişim Tarihi: 21.03.2017)

²²⁹ Ararat, a.g.m, s.2

TC Cumhurbaşkanlığı sitesinde yayınlanan bir haberde Fırat Kalkanı Operasyonu, YPG ve Münbiç ile ilgili sorulara Cumhurbaşkanı'nın ifadeleri aşağıdaki gibi olmuştur.

“Aslında Münbiç bu işin en önemli hareket noktalarından bir tanesi. ...Sayın Başkan Obama ile görüştüğümüzde kendileri, kesinlikle bunların buraya girmeyeceğini bana taahhüt etti. ...bunlar Arapları dışlayıp oradan YPG gruplarını kuzeye doğru göndermenin gayretini gösterdiler. ...Dedik ki Hedef burada DAESH ile mücadele ise kuzeyden güneye doğru birlikte bunları öteleyelim....biz Cerablus'a girmiyoruz. Cerablus'a Cerabluslu giriyor. Bizim onlara sadece lojistik desteğimiz var. Bu lojistik desteğimizi de kısmi, onları yönlendirecek ekiple yapıyoruz ve bunun yanında da tanklarla vesaire onlara bu lojistik desteği veriyoruz. Bunların içinde kimler var? Türkmenler var, Araplar var. Bunlar kimdir? Bunlar, Cerablus'un yerli halkıdır. Bundan daha tabii, daha doğal ne olabilir? Yani biz Türkiye olarak birilerinin yaptığı gibi Cerablus'a girip oraya yerleşmenin gayreti, hesabı içinde değiliz ki. Tam aksine Cerablus'un gerçek sahiplerinin oraya yerleşmesine yönelik adımlar atıyoruz.”²³⁰

ifadeleriyle Cerablus'a girenin aslında Türk askeri olmadığı ve Cerablus halkının şehri İŞİD'tan alması için Türk askerinin her türlü destek sunduğunu basın yoluyla tüm dünyaya duyurarak kendisine gelecek tepkileri azaltmış olmaktadır.

5 Eylül 2016 Akşam Gazetesi'nde çıkan bir haberde Cumhurbaşkanı'nın değerlendirmeleri ele alınmış ve verilen demeçlerle ilgili şu yorum yapılmıştır;

“Cumhurbaşkanı'nın özellikle Tel Ebyad'dan bahsetmesiydi. Zira Fırat doğusunda yer alan Tel Ebyad, daha önce ABD'nin hava saldırıları marifetiyle DAİŞ'ten alınmıştı ve PKK/YPG/SDG burada etnik temizlik faaliyetlerine girişmişti. Cumhurbaşkanı bu konudaki hassasiyetini dile getirirken aslında YPG'nin bu noktadan sonra Fırat'ın doğusunda da batısında da hedef olacağına sinyallerini vermekteydi. Hatırlayın harekâtın ilk günlerinde hedefin sınır hattının terör unsurlarından temizlenmesi olduğu en tepeden açıklanmıştı. Bu hedefin gerçekleşebilmesi için ve güney sınırimızın tam anlamıyla istikrara kavuşabilmesi için Afrin'den Kamışlı'ya PKK unsurları hedef olacaktır.”²³¹

Betül Baykal Dinç, “Fırat Kalkanı Operasyonunun Kodları” isimli 22 Eylül 2016 tarihli yazısında İngiltere, İsrail ve ABD'nin Ortadoğu stratejilerinde bir Kürt devleti kurma, sınırimıza PYD ve Barzani ile bir set çekme planları olduğu, aslında karşımızda bir haçlı ordusu olduğunu ifade etmiştir²³².

²³⁰<http://www.tccb.gov.tr/haberler/410/51196/firat-kalkani-operasyonunun-amaci-teror-orgutlerinin-ulkemiz-icin-bir-tehdit-olmaktan-cikarilmasidir.html>, 02.09.2016, (Erişim Tarihi: 18.02.2017)

²³¹<https://istihbaratveanaliz.wordpress.com/2016/09/07/suriye-dosyasi-cumhurbaskaninin-dilinden-firat-kalkaninin-kodlari/> (Erişim Tarihi: 14.02.2017)

²³²<https://istihbaratveanaliz.wordpress.com/2016/09/22/suriye-dosyasi-betul-baykal-dinc-firat-kalkani-operasyonunun-kodlar/> (Erişim Tarihi: 16.02.2017)

E. Tümg. Armağan Kuloğlu “Fırat Kalkanı: Evet Ama Yetmez !” isimli 10 Eylül 2016 tarihli yazısında “*Harekât devam ettirilmeli, Menbic konusundaki kararlılık sürdürülmeli, Menbic olmazsa Afrin denenmeli ve Harekâtın başarısı TSK’ya aittir*” ana temalarında operasyonun desteklenmesi gerektiğini yazarken²³³, 5 Aralık 2016 tarihinde “Fırat Kalkanı’nın yeni amacı kriz çıkarabilirdi” başlıklı yazısında Cumhurbaşkanı’nın Kudüs toplantısında, Suriye’ye “...devlet terörü estiren zalim Esad hükümrânlığına son verilmesi için...”²³⁴ girdiği şeklindeki ifadelerinin sorunlu bir açıklama olduğu, ancak sonradan yapılan açıklamalarla geri adım atılarak düzeltmelerin yapıldığı ifade edilmiştir. Kuloğlu, 11 Şubat 2017 tarihli yazısında “*Rakka’da Ne İşimiz Var?*” diyerek ABD ve Rusya’ya fazla güvenilmemesi gerektiğini tavsiye etmektedir²³⁵. Can Kasapoğlu’na göre, Türkiye, “*El-Bâb’da IŞİD’a karşı askeri bir zafer kazanacak kabiliyete fazlasıyla sahip*”, diğer yandan Rusya ve ABD’nin Türkiye’ye kısmen de olsa destek vererek IŞİD’a karşı mücadelede başarıya ulaşmasını sağlayabileceği vurgulanmıştır²³⁶.

“Fırat Kalkanı Operasyonu” kapsamında gelişen olaylarla ilgili gelinen son durumu özetlemek adına TSK Basın Açıklaması aşağıdaki gibidir;

“BM Sözleşmesinin 51’inci maddesinden kaynaklanan meşru müdafaa hakkımız kapsamında, ülkemizin ve halkımızın güvenliğini tehdit eden DEAŞ Terör Örgütü mensupları başta olmak üzere, bölgede mevcut teröristleri etkisiz hâle getirmek ve hudut güvenliğimizi sağlamak amacıyla; 24 Ağustos 2016 tarihinde Koalisyon Güçleri ile koordineli olarak başlatılan Fırat Kalkanı Harekâtının bu safhası başarıyla tamamlanmıştır. Yapılan planlamaya uygun olarak ulusal güvenliğimizin korunması kapsamında; istenmeyen her türlü oluşumun engellenmesi, yerinden edilmiş Suriyeli kardeşlerimizin ülkelerine dönüşlerine imkân verilmesi ve bölgede güvenlik ve istikrarın sağlanması amacıyla faaliyetlerimiz sürdürülmektedir.”²³⁷

Bu açıklama kapsamında tarihsel olarak incelediğimizde 25 Ağustos 2016’da Cerablus IŞİD’tan, 29 Ağustos 2016 Sacur Çayı’na kadar olan bölge PYD/PKK’dan arındırılmış, 04 Eylül 2016’da hudut hattımız, 16 Ekim 2016’da Dabık ve Suran IŞİD terör örgütünden tamamen arındırılmıştır. 08 Aralık- 24 Şubat 2017 itibarıyla, Bab’ın tüm mahalleleri IŞİD’ten alınarak ÖSO kontrolüne bırakılmıştır.

²³³<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/sitesinden/10.09.2016/>, (Erişim Tarihi: 18.02.2017)

²³⁴<https://istihbaratveanaliz.wordpress.com/2016/12/05/arastirma-dosyasi-armagan-kuloglu-firat-kalkaninin-yeni-amaci-kriz-cikarabilirdi/> (Erişim Tarihi: 16.02.2017)

²³⁵<https://istihbaratveanaliz.wordpress.com/2017/02/11/arastirma-dosyasi-e-tumg-armagan-kuloglu-rakkada-ne-isimiz-var/>(Erişim Tarihi: 16.02.2017)

²³⁶Can Kasapoğlu, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/firat-kalkani-harekati-ve-sonrasi>, 13.02.2017 (Erişim Tarihi: 25.02.2017)

²³⁷Milliyet, <http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-tsk-dan-firat-kalkani-gundem-2424078/> (Erişim Tarihi: 15.06.2017)

Harita 2: Fırat Kalkanı Harekatı sonrası görünüm²³⁸

Türkiye'nin, gerçekleştirdiği Fırat Kalkanı Harekatı ile sınır hattında önemli bir bölgeyi IŞİD'den ele geçirdiği ortadadır. Bu operasyon ile²³⁹,

- IŞİD'in kontrolünün sona ermesi ile bölgede yüzbinlerin geri dönüşünün göçmen sorununu bir nebze de olsa azalttığı,
- PYD ve PKK terör örgütlerinin Türkiye sınırında koridor bölge oluşturmasının engellendiği,
- Türkiye'nin, uluslararası etkinliğini ortaya koymuş, bölge ile ilgili gelişebilecek eylemlere karşı önemli güç olduğu²⁴⁰
- Türkiye'nin, Rusya ve İran ile olumlu yönde gelişen ilişkileri, bölgenin kaderini belirleyecek karşılıklı diyalog ve görüşmeler, koordineli operasyonlar ile Dünya genelinde etkin konuma geldiği,
- Terörden temizlenen bölgenin; sağlık ve eğitim gereksinimlerinin, Türkiye'nin desteği ile yeniden yapılandırma çalışmalarının yürütüldüğü,

²³⁸ Anadolu Ajansı, Fırat Kalkanı Harekatı'nın birinci yıl dönümü, 24 Ağustos 2017 tarihli haber, <http://aa.com.tr/tr/info/infografik/6895> (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

²³⁹ Anadolu Ajansı, 24.08.2017 tarihli a.g.h. (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

²⁴⁰ Necdet Özçelik, Fırat Kalkanı Harekatı Sonrası: Riskler Ve Fırsatlar, Suriye Meselesi, Kriter Dergisi, SET Vakfı İktisadi İşletmesi, Nisan 2017, <http://kriterdergi.com/firat-kalkani-harekatı-sonrası-riskler-ve-fırsatlar/> (Erişim Tarihi: 10.11.2017)

- Bölgede kurulan meclis ile demokratik oluşumların başladığı, terör örgütü üyelerinin yargılama sonrası cezalarının infazı amacı ile cezaevi yapılarak kontrolünün Özgür Suriye Ordusu'nda olacağı²⁴¹

sonuçlarının elde edildiği görülmektedir.

Fırat Kalkanı Harekatı ile ilgili olarak analistlerin söylemlerinin yanı sıra, 24 Ağustos 2016 tarihinde 911 kilometrelik Türkiye-Suriye sınırında oluşabilecek terör örgütü tehlikelerine karşı başlatılan Fırat Kalkanı Operasyonu'nun "işgal" olduğu²⁴² iddia edilmiştir. Ancak operasyon sonucuna bakıldığında 2015 kilometrekarelik alanın güvenliğinin sağlandığı görülmektedir²⁴³. Yaklaşık 7 ay 6 gün süren harekâta Türkiye, her zaman insan hayatına önem verdiğini faaliyetleri ile ortaya koymuştur. Öyle ki; güvenlik temini amaçlı çalışmalar, altyapıların inşa edilmesi, sivil insanların terör örgütüne kalkan olarak kullanılması sebebi ile sivil kayıplarını önleyici strateji tarzı, sağlık ve gıda desteklerinin sağlanması, eğitim amaçlı okul binaları yapımı Türkiye'nin harekâta olan bakış açısını somut biçimde özetlemektedir²⁴⁴.

²⁴¹ Kenan Butakın, 'Fırat'tan sonra yeniden yapılanma, 28 Mayıs 2017 tarihli haber, <http://www.karar.com/dunya-haberleri/firattan-sonra-yeniden-yapilanma-496044#> (Erişim Tarihi: 10.11.2017)

²⁴² Vatan Gazetesi, Esad: Fırat Kalkanı Operasyonu 'işgal' , 14 Ekim 2016 tarihli haber, <http://www.gazetevatan.com/esad-agiz-degistirdi-995226-dunya/> (Erişim Tarihi: 10.09.2017)

²⁴³ Binali Yıldırım, Fırat Kalkanı başarıyla bitti, 30 Mart 2017 tarihli: "Referanduma Doğru Başbakan Özel" adlı televizyon programı, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2017/03/30/firat-kalkani-basariyla-bitti> (Erişim Tarihi: 10.09.2017)

²⁴⁴ Adam McConnel, Fırat Kalkanı'nın stratejik kazanımları, 23 Ağustos 2017 tarihli haber, <http://aa.com.tr/tr/analiz-haber/firat-kalkaninin-stratejik-kazanimlari/891955> (Erişim Tarihi: 15.09.2017)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FIRAT KALKANI OPERASYONUNUN GAZETE KÖŞE YAZILARINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin siyasi görüşüne karşıt olarak düşünülen Sözcü Gazetesi, görüşe destek verdiği düşünülen Yeni Şafak Gazetesi ve görüşe göre tarafsız olarak düşünülen Hürriyet Gazetesi'nde yer alan ve farklı yazarlar tarafından kaleme alınan Fırat Kalkanı Harekatı'na yönelik köşe yazıları incelenecektir.

Tablo 1: Bekir Coşkun 25 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı ("Yüreği yaralı yiğit askerler...")²⁴⁵

ARGÜMAN	KATILYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değinilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	Değinilmemiştir	
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur		
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir.		
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		HAYIR

Bekir Coşkun tarafından yazılan köşe yazısına²⁴⁶ bakıldığında Fırat Kalkanı Harekatı'nın vatani savunma ve terörü önleme amacı ile yapıldığı görülmektedir. Osmanlı'dan günümüze önem arz eden, birçok başarıya imzasını atan Türk askerinin, 15 Temmuz darbe girişimi sebebi ile yıprandığını belirten yazar bu

²⁴⁵ Bekir Coşkun, Yüreği yaralı yiğit askerler..., Sözcü Gazetesi, 28 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/bekir-coskun/yuregi-yarali-yigit-askerler-1364230/> (Erişim Tarihi: 22.10.2017)

²⁴⁶ Coşkun, a.g.m.,

sebeple askerin gururunu geri kazanması adına operasyonun gerekli olduğunu belirtmiştir.

Tablo 2: Emin Çölaşan 08 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı (“BİZE NE SURİYE’DEN”)²⁴⁷

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	Değnilmemiştir	HAYIR
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır		HAYIR
Türkiye’nin dış politikasındaki değışimin sonucudur		HAYIR
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir.		HAYIR “Bizim askerimiz şimdi Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ile işbirliği yapmış, IŞİD’e karşı savaşıyormuş.. ÖSO kim?. Suudi Arabistan, Katar ve Türkiye tarafından beslenen paralı askerler topluluğu ;. Bir çapulcu güruhu”
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır	Değnilmemiştir	Değnilmemiştir
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye’yi ekonomik olarak yıpratmaktadır	EVET “Askerimiz ABD istedi diye Suriye’ye girdi”	Değnilmemiştir
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir	EVET “İçimizden bir kişi olsun çıkıp acaba “Ordumuza helal olsun, Suriye’ye girdi” dedi mi? Esad’ın bize verdiği herhangi bir zarar yoktu”	

Çölaşan, köşe yazısında²⁴⁸ Fırat Kalkanı Harekatı’nın, Türkiye’nin kendi iradesi ile yapılmadığını açıkça belirtmektedir. Harekatın Türkiye’ye ekonomik olarak negatif etkisinin olduğunu belirten yazar, harekatta Türkiye’nin müttefik olarak paralı

²⁴⁷ Emin Çölaşan, Bize ne Suriye’den, Sözcü Gazetesi, 8 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/emin-colasan/bize-ne-suriyeden-1382332/> (Erişim Tarihi: 13.09.2017)

²⁴⁸ Çölaşan, a.g.m.,

askerler topluluğu Özgür Suriye Ordusu'nu tercih ettiğini ifade etmektedir. Fırat Kalkanı Harekatını 1974 yılında gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekatı ve 1990 Kuzey Irak Operasyonları ile kıyaslayan yazar, bu yönü ile Fırat Kalkanı Harekatı'nın toplumca yerinde bir hareket olarak karşılanmadığını, hareketin yersiz olduğunu belirten ifadeleri kullanmaktan kaçınmamıştır.

ölaşan Türkiye hükümetinin; ABD istekleri ile hareket etme, PKK'ya dostluk eli uzatma ve çözüm süreci adı altında güçlendirme, IşİD ve PKK'nın dolaylı olarak Türkiye tarafından palazlandırılarak Suriye'de ve Türkiye sınırlarında konuşlandırıldığı söylemlerine yazısında ayrıca yer vermiştir. Yazar tüm bu ifadeleri ile hareketin olumsuz olduğunu ortaya koyarken ÖSO için "apulcu güruhu" tanımlaması yaparak Gezi Olaylarında Cumhurbaşkanının ifadesine gönderme yapmaktadır.

Tablo 3: Emin Çölaşan 23 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı (“Suriye olayında ne kazandık”)²⁴⁹

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR	
Terörü önleme amaçlıdır	Değinilmemiştir	HAYIR	
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır		HAYIR “Üstelik başımıza bir de üç milyon Suriyeli belası açıldı. Atsan atılmaz satsan satılmaz! Ne yapmalı?”	
Türkiye’nin dış politikasındaki değişimin sonucudur		Değinilmemiştir	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir.		HAYIR “Suriye’de Esad’a karşı savaşıyan maaşlı teröristler, en büyük yardımı Türkiye’den gördü. Bunlara gıda, silah, cephane Türkiye’den gönderildi, şeriatçı muhalifler Türkiye tarafından beslendi ki Esad devrilsin!”	
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		Değinilmemiştir	Değinilmemiştir
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır			
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır	EVET “Askerimiz ABD istedi diye Suriye’ye girdi”	Değinilmemiştir	
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye’yi ekonomik olarak yıpratmaktadır	EVET “... Daha doğrusu herhangi bir kazancımız oldu mu? Hayır, hiçbir kazancımız olmadı. Tam tersine çok büyük maddi ve manevi zararlara uğradık. Bunun aksini iddia eden bir babayiğit varsa çıksın ortaya, iddiasını kanıtlasın.”		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir	EVET “...Ortadoğu’nun bataklığına bulaşmış olduk. ... Türkiye Cumhuriyeti o pislige ne halt etmeye bulaştı?”		

²⁴⁹ Emin Çölaşan, Suriye Olayında ne kazandık!, Sözcü Gazetesi, 23 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/emin-colasan/suriye-olayinda-ne-kazandik-1406219/> (Erişim Tarihi: 21.10.2017)

Çölaşan, köşe yazısında²⁵⁰ hükümetin Suriye ile ilgili yol haritasının tamamen yanlışlar ile dolu olduğunu ifade etmektedir. Bu yazıda Suriye ile Türkiye arasında olan samimiyetin, Suriye’de iç savaş çıkması sonrası Türkiye’yi yönetenlerin Esad’ı devirmeye çalışmalarına dönüştüğü belirtilmiştir. Ayrıca hükümetin sığınmacılara uyguladığı politikaya da değinen Çölaşan ilgili yazısında, Türkiye’ye gelen üç milyondan daha fazla Suriyelinin olduğunu, bunların Türkiye tarafından temin edilen kamplarda üç öğün yemek masraflarının, sağlık masraflarının ve eğitim giderlerinin karşılandığını ve bu sebeple Türkiye’nin 25 milyar dolar harcadığını (Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapılan açıklamaya atıfla) belirtmektedir. Bu politika sonrasında Türkiye’nin, Avrupa Birliği ülkelerinden “para dilendiğini” iddia eden yazar, Türkiye’nin Suriye’de bazı terörist gruplara yaptığı sağlık, silah, gıda ve cephane desteği ile teröristleri Esad’ı devirmek amacı ile desteklediğini ayrıca belirtmiştir. Yazar bu açıklamalarında, Türkiye’nin uluslararası alanda “Terör Destekçisi Ülke” olarak anılmasına neden olacak, kanıtlanması zorunlu olabilecek ifadeleri söylemekten çekinmemiştir.

Çölaşan²⁵¹ yazısının devamında Türkiye’nin Suriye’ye yaptığı operasyonda iki amacının olduğunu belirtmiştir. Bu amaçların ise;

- Türkiye’de; Suriye’de olan şeriatçı yönetim sisteminin kurulması,
- ABD tarafından yapılan “Esad’ı devirmemize destek ver” çağrısı,

olduğunu belirtmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda Türkiye’nin yanlış politika izlediğini, Fırat Kalkanı Harekatı ve Suriye ile ilgili politikaları sebebi ile olumsuz davranışlar sergilediğini, tüm ekonomi ve itibar alanlarında meydana gelen olumsuz etkilerin, şehit haberlerinin, tek sorumlusunun iki kişi olduğunu belirtmiştir. Çölaşan’ın açıkça belirttiği iki kişinin ise Türkiye Cumhuriyeti’nin;

- “dünya liderimiz” atfı ile tanımladığı 12. Cumhurbaşkanı: Recep Tayyip Erdoğan
- “şahıs” atfı ile tanımladığı 26. Başbakanı: Ahmet Davutoğlu

olduğu anlaşılmaktadır. Açıklamanın devamında ise Suriye politikalarının sorumlularına hesap sorulması gerektiği ancak hesap sorabilecek kimsenin olmadığından yakınıldığı görülmüştür. Çölaşan yazısında Ortadoğu ile ilgili yaptığı analizi de ifade etmiştir. Bu ifade ile Ortadoğu’da casusluk faaliyetlerin çok fazla olduğunu belirtmiştir. Birçok açıklaması ile eleştirel olduğu görülen yazar casusluk ile ilgili faaliyetler belirtmesini doğru biçimde yapmış ve ifadesini destekleyen somut deliller olduğu ayrıca görülmektedir. Bu delillere örnek vermek gerekirse; Ağustos

²⁵⁰ Çölaşan, a.g.m.,

²⁵¹ Çölaşan, a.g.m.,

2016 da; gazeteci kimlikli bir bayanın Suriye sınırından Türkiye'ye geçtiği sırada yakalandığı ve yapılan incelemede Suriye adetlerine uygun çarşaf giysili klasik Suriye kadını algısı oluşturan bu kişinin aslında ABD'ye çalışan istihbarat personeli olduğu görülmüştür²⁵².

Tablo 4: Emin Çölaşan 29 Kasım 2016 tarihli köşe yazısı ("Ne işiniz vardı Suriye Bataklığında?")²⁵³

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	Değnilmemiştir	HAYIR "Rusya, IŞİD, Suriye Ordusu, Özgür Suriye Ordusu (ÖSO), PYD (PKK) vesaire. Her biriyle sınır komşusu olduk!Ancak ÖSO bizim dostumuz! O kadar ki, çatışmalarda ölen ÖSO teröristleri bizim Genelkurmay tarafından resmen "Şehit" ilan ediliyor"
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır		HAYIR
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET	Değnilmemiştir
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir.		HAYIR
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır	Değnilmemiştir	Değnilmemiştir
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		HAYIR Suriye toprak bütünlüğüne yapılan bir saldırıdır
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır	EVET "ABD tarafından Suriye'nin bölünmesi ile Türkiye'nin de bu ülkeden toprak parçası alabileceği Türkiye'ye söylenmiştir. Özgür Suriye Ordusu terör grubu ile Türkiye iş birliği yapmıştır."	
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır	EVET "Suriye ile ilgili Türkiye bugüne kadar 30 milyar dolar harcamıştır. Bunun karşılığında her hangi bir kazanım söz konusu değildir."	Değnilmemiştir
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir	EVET "Harekattın gerçekleştirilmesinden dolayı hükümet pişman, toplumda harekatı destekleyen hükümet yanlısı basın organları dahil kimse bulunmamaktadır."	

²⁵² Diken, Gazeteci mi CIA ajanı mı!, 2 Eylül 2016 tarihli haber, <http://www.gazetevatan.com/gazeteci-mi-cia-ajani-mi--982450-gundem/> (Erişim Tarihi: 21.10.2017); Diken, Suriye sınırında yakalanan 'ABD'li kadın ajan' kim?, 9 Ağustos 2016 tarihli haber, <http://www.diken.com.tr/suriye-sinirinda-yakalanan-abdli-kadin-ajan-kim/> (Erişim Tarihi: 21.10.2017)

²⁵³ Emin Çölaşan, Ne işiniz vardı Suriye bataklığında?, Sözcü Gazetesi, 29 Kasım 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/emin-colasan/ne-isiniz-vardi-suriye-batakliginda-1534845/> (Erişim Tarihi: 22.10.2017)

Tablo 4'te belirtilen ve "Ne işiniz vardı Suriye bataklığında?" başlıklı köşe yazısında ²⁵⁴ Türkiye hükümetinin, ülke içerisinde hiç kimse tarafından desteklenmeyen (toplum, yanlı yayın organları vb.) Fırat Kalkanı Harekatını gerçekleştirdiğini açıkça belirtmektedir. Öyle ki yazar, hükümetin kendi isteği ile gerçekleştirdiği bu harekattan Türkiye hükümetinin de pişman olduğunu da yazısına eklemiştir. Yazının yayınlandığı tarihe kadar Fırat Kalkanı Harekatı'nda 19 şehidin olduğunu söyleyen, bu şehitlere "Suriye Şehitleri" adlandırması yapan yazar; Türkiye Cumhuriyeti Genel Kurmay Başkanlığı'nın ÖSO teröristlerini de şehit ilan ettiğini belirtmiştir. Yazarın önceki tarihli Fırat Kalkanı Harekatı ve Suriye politikalarına değindiği yazılara bakıldığında, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı ve Cumhurbaşkanı'na yönelik ithamda bulunulurken, bu yazısına Genel Kurmay Başkanlığı'nın da top yekün dahil edildiği görülmüştür.

Çölaşan, Fırat Kalkanı Harekatı ile Türkiye'nin Ortadoğu denen bataklığa saplandığını ve kurtuluşun oldukça zor olduğunu belirtmektedir. Yapılan hareketin terörü önleme amacı ile olmadığını, Türkiye'nin dış politikasındaki olumsuz değişimlerin (Türkiye aleyhinde) olacağını, mülteci sorununu önleme amaçlı olmadığını ve hareketin milyarlarca dolara mal olduğunu belirtmektedir. Çölaşan, hareketin ABD tarafından yapılan; "Suriye'yi işgal edeceğiz bize destek verin, Suriye bölünmesi ile size de pay verelim" teklifi sonrası Türkiye hükümetinin dış politika, ekonomik durum, ilişkiler, terör-mülteci sorunları gibi hiçbir etkeni düşünmeden karar verdiği ifadesini de eklemiştir. Bu ifadesi ile yazar Türkiye'nin BOP kapsamında hareket ettiğine dolaylı olarak da olsa değinmiştir. Kürt devleti ile ilgili her hangi bir atıfta bulunmayan yazar Türkiye'nin yaptığı hareketi Suriye'nin toprak bütünlüğüne saldırı olarak nitelendirmiştir²⁵⁵.

Çölaşan'ın köşe yazısına bakıldığında Fırat Kalkanı Harekatı ile ilgili olarak;

- Önceki yazılarında olduğu üzere Harekatın gereksiz olduğu,
- Türkiye'yi ekonomik zarara uğrattığı, askeri kayıplar verdirdiği,
- Ortadoğu gibi güvensiz ortama Türkiye'nin de dahil olduğu,
- Harekatta tercih edilen müttefiklerin ABD ve Esad gibi teröristler olduğu,
- Türkiye'nin Esad'a karşı savaştan teröristlere gıda, silah, para ve mühimmat gibi yardımlarda bulunduğu,
- Mülteci sorununun çözülmediği,

²⁵⁴ Çölaşan, a.g.m.,

²⁵⁵ Çölaşan, a.g.m.,

- o Harekatın (dolaylı ifadelerle) Suriye Devleti'nin toprak bütünlüğüne yapılan saldırı olduğu, sonuçları çıkmaktadır.

Tablo 5: Emin Çölaşan 17 Aralık 2016 tarihli köşe yazısı (“Hezimetin hesabını kim verecek?..”)²⁵⁶

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	Değnilmemiştir	HAYIR
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır		HAYIR <i>“Halep’teki çatışma sebebi ile “... on binlerce insan Türkiye sınırına doğru kaçıyor”</i>
Türkiye’nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET	Değnilmemiştir
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir.	Değnilmemiştir	HAYIR <i>“ÖSO adlı terörist gruplar Türkiye tarafından desteklenmektedir”</i>
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		Değnilmemiştir
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		HAYIR
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır	EVET	Değnilmemiştir
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye’yi ekonomik olarak yıpratmaktadır	EVET	
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir	EVET	

Çölaşan’ın bu köşe yazısında yer verdiği bazı ifadeleri, önceki köşe yazılarında²⁵⁷ da belirttiği görülmüştür. Örneğin Suriye ile ilgili anlaşmazlıkların ve Fırat Kalkanı Harekatı’nın tek sorumlusunun Ahmet Davutoğlu olduğu, Türkiye’nin Suriyeli sığınmacılar ve Fırat Kalkanı Harekatı sebepli maddi kayıplarının olması dolayısı ile AB ülkelerinden maddi destek talep edildiği, “*para dileniyoruz*” ifadesi ile

²⁵⁶ Emin Çölaşan, Hezimetin hesabını kim verecek?.., Sözcü Gazetesi, 17 Aralık 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/emin-colasan/hezimetin-hesabini-kim-verecek-1570535/> (Erişim Tarihi: 22.10.2017)

²⁵⁷ Emin Çölaşan, Suriye Olayında ne kazandık!, Sözcü Gazetesi, 23 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/emin-colasan/suriye-olayinda-ne-kazandik-1406219/> (Erişim Tarihi: 21.10.2017)

belirtilmiştir. Türkiye tarafından desteklenen terörist grup ÖSO'nun Suriye askerleri ile yaptığı çatışma sonrasında Halep'in yerle bir edildiğine, binlerce insanın öldürüldüğüne, yaşanan olaylar sonrası bu bölgelerden kaçan on binlerce Suriyelinin Türkiye'ye kaçtığına değinilmiştir. ABD'nin talimatı ile Türkiye'nin Suriye konusundaki dış politikalarında ki değişim sonucu meydana gelen yaklaşımın, Esad'ı devirmek olduğu, mezhep kavgalarının çıkarıldığı belirtilmiştir.

Yazar Türkiye'nin müttefiklerini doğru biçimde seçemediğine dair de atıfta bulunmuştur. ÖSO'nun , "Hırsız kral ve şeyhleri" ifadesini kullandığı Suudi Arabistan ve Katar yöneticileri tarafından desteklenen, aylık 2-3 bin dolar civarı maaşları olan paralı askerler topluluğu olduğu ve terör örgütü olarak tanımlanan ÖSO'nun Türkiye'den de birçok destek aldığı belirtilmiştir. ÖSO yöneticilerinin İstanbul'da lüks otellerde toplantılar yaptığına da değinilmiştir. Suriye ile ilgili politikalar doğrultusunda milyarlarca dolar harcadığı, tüm bunlara rağmen şehit haberlerinin alındığı, sınır komşularında meydana gelen değişim ile IŞİD ve PKK'nın Türkiye'ye yeni komşu olduğu belirtilmiştir. Çölaşan yazısında, Cumhurbaşkanı'na hukuken bir soruşturma açılmayacağına, Suriye ile ilgili uygulamalar sebebi ile Türkiye'nin milyarlarca dolar kaybına uğradığına değinmiştir. Suriye ile bozulan ikili ilişkilerin, 3 milyon sığınmacının Türkiye'ye gelmesinin, dış politikadaki olumsuz değişimlerin sorumlusunun Ahmet Davutoğlu olduğunu belirterek "hesap sorulmayacak mı?" ifadesi ile yargılanması gerektiğini belirtmiştir.

Çölaşan'ın köşe yazısına bakılacak olursa özetle;

- ÖSO mensuplarına, Genelkurmay Başkanlığı tarafından "Şehit" ünvanı verilerek Türkiye'deki gerçek şehitlere saygısızlık yapıldığı,
- Türkiye'nin ÖSO adlı terörist grubu desteklediği, ÖSO'nun Osmanlı Devleti'nin tarihi eserlerinin de bulunduğu Halep'te binlerce insanı öldürdüğü, şehri yerle bir ettiği, Türkiye'ye doğru on binlerce göçün başladığı,
- Fırat Kalkanı Harekatı'nın, Türkiye açısından maddi kayıplara, siyasi itibar kayıplarına ve ikili ilişkilerde bozulmalara neden olduğu,

anlaşılmaktadır.

Tablo 6: Yılmaz Özdil 23 Aralık 2016 tarihli köşe yazısı (“Suriye Şehitleri”)²⁵⁸

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	Değinilmemiştir	Değinilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır		
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur		
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir.		
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		HAYIR “Kadınlara çocuklara sahip çıkmak insanlık görevidir, amenna...”

Yılmaz Özdil, Suriye Şehitleri başlığı ile kaleme aldığı yazısında²⁵⁹ hükümetin iç ve dış politikalarında ki farklılıklara örnekler vererek değinmiştir. Özdil örneklerinde, Türkiye'nin iç politikalarında Suriyeli gençlere yönelik birçok ilde onlarca etkinlik, aktivite, mesleki-sanat projeleri düzenlendiğini belirtmiş ve her örnekleme sonrasında Fırat Kalkanı Harekâtında ki şehit haberlerine değinmiştir. Okuyucuları yönlendirme özelliğini etkin biçimde kullanan yazar; okuyucuları iç politikada uygulanan Suriyeli gençler adına düzenlenen projeler ile harekâtın kıyaslamasını yaparak hükümetin iç ve dış politikalarının yanlış olduğunu düşünmeye sevk etmektedir. Yönlendirmesini pekiştirme amacı ile Türk milletini duygulandıran şehit haberlerini ve Suriyeli gençler adına düzenlenen projeleri tek bir paragrafta belirtmek yerine ayrı ayrı paragraflar ile akışa uygun biçimde sıralamıştır. Şehit haberleri yanı sıra saldırıya uğrayan Türk birliklerinin (tankların vurulması,

²⁵⁸ Yılmaz Özdil, Suriye şehitleri, Sözcü Gazetesi, 23 Aralık 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/yilmaz-ozdil/suriye-sehitleri-2-1581367/> (Erişim Tarihi: 22.10.2017)

²⁵⁹ Özdil, a.g.m.

bombalı saldırı, vb.) haberlerine de yer veren yazar Suriyeli vatandaşların Türkiye'deki doğum oranlarına da ayrıca değinmiştir.

Özdil, yazısında hareketin çocuk ve kadınları koruma amacı ile yapılmasına “*insanlık görevidir, amenna*” ifadesi ile değinirken 500 bin Suriyeli gencin silah tutabilecek halde olmasına rağmen Türkiye’de kendi memleketlerini umursamaz halde vakit geçirdiklerini, eğlendiklerini belirtmiştir. Bu duruma karşın Türk birliklerinin düzenlediği harekatta şehit ve gazi olan Türk gençleri örneğini belirten yazar, bu durumun vatan savunması olarak adlandırılmayacağını soru ifadesi ile belirtmektedir.

Tablo 7: Akif Beki 26 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Hedef PYD, IŞİD bahane’ cazgırlığı”)²⁶⁰

ARGÜMAN	KATILYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	EVET	
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir.	Değinilmemiştir	Değinilmemiştir
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		

²⁶⁰ Akif Beki, !Hedef PYD, IŞİD bahane' cazgırlığı, Hürriyet Gazetesi, 26 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/akif-beki/hedef-pyd-isid-bahane-cazgirli-40209273> (Erişim Tarihi: 23.10.2017)

Fırat Kalkanı Harekatı ile ilgili olarak Hürriyet Gazetesi köşe yazarlarından Akif Beki,²⁶¹ Fırat Kalkanı Harekatı'nı doğru bir adım olarak nitelemiştir. Yazar, Fırat Kalkanı Harekatını eleştirenlere açıkça karşı çıkmaktadır. Beki yazısında, önceki yıllarda ana muhalefet partisinin Sivas ilinin doğusuna geçemediğine değinmiş ve Fırat Kalkanı Harekatı'na karşı çıkanlara yönelik olarak atıf yapmıştır. Yazar muhaliflerin; Türkiye'nin IŞİD'i bahane ederek esas hedefin PYD olduğunu belirten ifadelerini "cazırtı" olarak tanımlarken IŞİD ve PYD terör örgütünün ortak hedef olduğunu belirtmiştir. UNİCEF'in açıklamasına göre, kaçak giriş yapmak isteyen 26 bin çocuğun ABD sınırlarında yakalandığını, yakalanan çocuklarında yaklaşık bin kadarının 5 yaşından küçük olduğunu belirtmiş ve mülteci sorununa da yazısında yer vermiştir.

Yazar hükümetin BOP tetikçiliği yaptığı, Fırat Kalkanı Harekatı'nın ekonomik krize neden olduğu ve müttefikler konusuna değinmezken, Türkiye'nin dış politikasında meydana gelen değişim ile askeri operasyon sinyallerini birçok kez verdiğini belirtmiştir.

Yazar Cumhuriyet Halk Partisi'nin Sivas'ın doğusuna geçemediğini, Kılıçdaroğlu'nun Artvin ziyaretini ve Artvin'de yaşanan PKK'lılarca yapılan konvoy saldırısını hatırlatarak ana muhalefet partisinin de tüm Türkiye'de faal olduğunu, benzer biçimde Türkiye'nin de Fırat Kalkanı Harekatı ile Orta Doğu'da aktif rol oynamaya başladığını belirtmiştir. Yazarın genel anlamda harekatı desteklediği ve harekatın gerekliliği üzerinde durduğu görülmektedir.

²⁶¹ Beki, a.g.m

Tablo 8: Ertuğrul Özkök 24 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Savaş Planı Yaparken Önüne Düşen Moral Bozucu Fotoğraf”)²⁶²

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değnilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	Değnilmemiştir	HAYIR
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur		HAYIR
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir.		Değnilmemiştir
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		Değnilmemiştir
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		Değnilmemiştir
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		Değnilmemiştir
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		Değnilmemiştir
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir	EVET	

Özkök yazmış olduğu köşe yazısında Türk ordusunun ve özellikle komutanlarının yıpratılmaya çalışıldığını, bu yıpratma işleminin de Fırat Kalkanı Harekatı'nın başlangıcından 12 saat önce başladığını belirtmektedir. Harekatı yürütecek olan Kara Kuvvetleri Komutanı'nın 15 Temmuz darbe gecesi astları tarafından derdest edilerek yere yatırıldığı görüntülerin, Fırat Kalkanı Harekatı'nın başlangıcından saatler önce basına yansımalarının ve bu olayın aynı gün gerçekleştirilen Yüksek Askeri Şura bitimi sonrasında gerçekleşmesinin, ordu ve komutanları yıpratmak amacıyla yapılmış olabileceğini belirtmiştir. Bu tür tutumlara karşı ilgili fotoğrafları sızdıran ve yayınlama cesareti gösteren özel ve kamu kurumlarının sorgulanması gerektiğini de ayrıca belirtmektedir.

Yazar Fırat Kalkanı Harekatı ile ilgili olarak, Suriye'nin İran, Rusya, ABD, PYD, İŞİD ile PKK'nın yer aldığı riskli bir bölge olduğunu ve Türkiye'nin hareketinin yanlış politika sonucu ortaya çıktığını belirtip, bu görüşünü de kendisiyle aynı görüşte olan köşe yazarlarının ifadeleri ile desteklemektedir. Ancak yazar bu ifadelerinin sonrasında, politikalar gereği gelinen son noktada; hareketin gerçekleştirilmesinin gerekliliğini belirtmiş ve başka bir çözümün olmadığına da değinmiştir. Özkök, Fırat Kalkanı Harekatı'nda, tüm gücüyle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yanında bir

²⁶² Ertuğrul Özkök, Komutan Savaş Planı Yaparken Önüne Düşen Moral Bozucu Fotoğraf, Hürriyet Gazetesi, 24 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ertugrul-ozkok/komutan-savas-plani-yaparken-onune-dusen-moral-bozucu-fotograf-40207402> (Erişim Tarihi: 23.10.2017)

destekçi olarak yer aldığını ifade etmiştir. Desteğini somut ifadelerle açıklayan ve hareketin uzun süreli olmaması gerektiğini vurgulayan yazar, Türk ordusunun uzun süre Suriye toprağında kalması durumunda, “nankör bölge Ortadoğu'nun” yıpratıcı etkilerinin olabileceği öngörüsünde bulunmuştur.

Yazar müttefik olarak tercih edilen ÖSO'nun da güvenilir bir tarafı olmadığı, örgüt üyelerinin başka bir terör örgütü mensupları arasında yer aldığını hatırlatmaktadır. Ayrıca IŞİD ve YPG terör örgütlerini tehlikesiz hale getirme amacı ile mücadele yapıldığını belirten yazar bu amaçlardan ilkinin; YPG'nin Fırat Nehri Doğusuna gönderilmesi ile gerçekleştiğini de belirtmiştir.

Tablo 9: Ertuğrul Özkök 30 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Bu fotoğraf gerçekse biri onlara bir şey demeli”)²⁶³

ARGÜMAN	KATILYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değnilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	Değnilmemiştir	HAYIR
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur		HAYIR
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir.		Değnilmemiştir
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		Değnilmemiştir
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		HAYIR
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		

Fırat Kalkanı Harekatı ile ilgili olarak Özkök'ün 30.08.2016 tarihli köşe yazısına²⁶⁴ bakıldığında bir resim ile (Cumhuriyet Gazetesi kaynaklı) yazısına başladığı görülmektedir. Resimde ÖSO mensubu kişilerin, rehineleri çıplak biçimde diz çöktürerek arkalarında resim çektiğini, bu resmin dünya tarafından “IŞİD'li militanlar rehin aldı, katliam yapacak” biçiminde algılayacağını belirtmektedir. Ancak resimdekilerin ÖSO mensubu bireyler olmasına değinen yazar Türkiye'nin destek verdiği bu örgütün yanlış bir müttefik olduğunu ifade ederek, Ankara'dakilerin bu resim karşısında yaptırımlar da bulunması gerektiği telkininde bulunmuştur.

²⁶³ Ertuğrul Özkök, Bu fotoğraf gerçekse biri onlara bir şey demeli, Hürriyet Gazetesi, 30 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ertugrul-ozkok/bu-fotograf-gercekse-biri-onlara-bir-sey-demeli-40212190> (Erişim Tarihi: 23.10.2017)

²⁶⁴ Özkök, a.g.m

Özkök, 15 Temmuz Darbe girişimi sonrasında, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin güç gösterisi amacı ile Fırat Kalkanı Harekatı'nı gerçekleştirdiğini iddia edenleri açıkça eleştirmektedir. "Trol kafa" olarak adlandırdığı bu kişilere ordunun güç gösterisi amacı ile harekate başlamadığını, harekatın güç gösterisi amacı taşımadığını belirtmiş ve harekat sebebini, hükümet tarafından uygulanan dış politikanın yanlış olması nedeni ile kaçınılmaz ve doğru bir adım olduğu gerekçesine dayandırmıştır.

Tablo 10: Ertuğrul Özkök 1 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı ("Ankara'da akıllı biri var mı demiştim, varmış")²⁶⁵

ARGÜMAN	KATILYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değnilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	Değnilmemiştir	
Türkiye'nin dış politikasındaki değışimin sonucudur	EVET	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir.	Değnilmemiştir	
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		

Özkök tarafından yazılan 01.09.2016 tarihli köşe yazısında, Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın'ın yapmış olduğu açıklamalar ile Fırat Kalkanı Harekatı'nda akılda kalan soru işaretlerini tüm dünyanın duyacağı biçimde cevapladığı ve yanlış anlaşılmalara neden olmayacak ifadelerin seçildiği vurgulanmaktadır. Harekatın terörü önleme amacıyla yapıldığını belirten Kalın'ın açıklamalarına değinen yazar, bu doğru açıklamalar sebebi ile Türkiye'nin uyguladığı politikayı destekleyerek "akıllı politika budur" ifadesini kullanmıştır. Kalın tarafından yapılan açıklamada, harekatın Kürt vatandaşları hedef almadığını belirten ifadelerine yazısında yer veren yazar, açıklamaları yerinde ve başarılı bularak devamının gelmesi durumunda; hiçbir sorun yaşamadan girilen Suriye'den sorun yaşamadan çıkılabileceğini açıkça ifade etmiştir.

²⁶⁵ Ertuğrul Özkök, Ankara'da akıllı biri var mı demiştim, varmış, Hürriyet Gazetesi, 1 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ertugrul-ozkok/ankarada-akilli-biri-var-mi-demistim-varmis-40213088> (Erişim Tarihi: 23.10.2017)

Tablo 11: Ertuğrul Özkök 22 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı (“Demiyor muyum size bu adamlarla olmaz diye”)²⁶⁶

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	Değinilmemiştir	Değinilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır		HAYIR
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur		HAYIR
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir.		Değinilmemiştir
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		Değinilmemiştir
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		

Özkök Fırat Kalkanı Harekatı'na kısa açıklamalar ile değindiği yazısında ÖSO'ya müttefik olarak destek vermesi sebebi ile Türkiye'nin müttefiklerini doğru seçemediğine ve (ÖSO'nun hatası sonrası) 4 Türk tankının IŞİD örgütü tarafından vurulduğuna ve 7 şehidin olduğuna değinmiştir. ÖSO'nun IŞİD'ten ele geçirdiği yerleri tekrar kaybetmesi sebebi ile bu tür kötü haberlerin geldiğine de değinen yazar ÖSO ile müttefik olarak hareket edenlerin bu mücadelede başarı elde edemeyeceğini 4 yıldır yazdığı köşe yazıları ile somut biçimde ifade ettiğini belirtmektedir. Yazar Fırat Kalkanı ile ilgili olarak izlenen siyasi politikanın değişmesi gerektiğini, aksi durumda benzer şehit, yaralı ve saldırı içerikli haberlerin geleceğini ayrıca ifade etmiştir.

²⁶⁶ Ertuğrul Özkök, Demiyor muyum size bu adamlarla olmaz diye, Hürriyet Gazetesi, 22 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ertugrul-ozkok/demiyor-muyum-size-bu-adamlarla-olmaz-diye-40229312> (Erişim Tarihi: 23.10.2017)

Tablo 12: Ertuğrul Özkök 12 Ekim 2016 tarihli köşe yazısı (“Yani şimdi ciddi ciddi Musul’u ve Kerkük’ü almayı mı düşünüyoruz”)²⁶⁷

ARGÜMAN	KATILYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	Değnilmemiştir	Değnilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır		
Türkiye’nin dış politikasındaki değişimin sonucudur		Evet
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir.		
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır	Evet	Değnilmemiştir
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye’yi ekonomik olarak yıpratmaktadır	Değnilmemiştir	
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		

Fırat Kalkanı Harekatı ile ilgili olarak önceki köşe yazılarında Sözcü Gazetesi yazarlarına değnilmektedir. Ancak Özkök’ün yazdığı 12.10.2016 tarihli köşe yazısı bu kısma kadar olan köşe yazıları arasında “Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır” argümanına verdiği net bir cevap ile diğerlerinden somut biçimde ayrılmaktadır. Önceki köşe yazılarında bu düşünceye katılmayıp aksini iddia ederek Suriye topraklarına yapılan saldırı olarak tanımlayan yazarlardan farklı olarak Özkök, Fırat Kalkanı Harekatı’nın amaçları arasında IŞID-YPG mücadelesi yanı sıra Kürt devleti kurulmasının engellenmesi olduğunu da açıkça ifade etmiştir.

Özkök harekatı genel olarak yorumladığı yazısında hükümetin dış politikasını (daha önceki incelenen köşe yazılarında olduğu üzere) eleştirerek yanlış olduğunu belirtmektedir. Öyle ki bu yanlışa göre, Türkiye’nin bu hareket sonrasında Musul ve Kerkük’ü geri alacağı iddialarının gündeme gelmesini, hükümetin bu yönde ifadeler sarf etmesini eleştiren yazar, Orta Doğu’da sınırların yeniden değişecek biçimde gerçekleştirilecek faaliyetlerin olumsuz sonuçlar elde edilmesine neden olabileceğini belirtmiştir. Bu yönde alınacak kararlardan önce ise mutlaka mevcut durumların, gerçekleştirilmesi planlanan operasyonel faaliyetlerin birçok kez düşünülerek başarılı biçimde analiz edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

²⁶⁷ Ertuğrul Özkök, Yani şimdi ciddi ciddi Musul’u ve Kerkük’ü almayı mı düşünüyoruz, Hürriyet Gazetesi, 12 Ekim 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ertugrul-ozkok/yani-simdi-ciddi-ciddi-musulu-ve-kerkuku-almayi-mi-dusunuyoruz-40247132> (Erişim Tarihi: 25.10.2017)

Tablo 13: Taha Akyol 1 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı (“Fırat Kalkanı”)²⁶⁸

ARGÜMAN	KATILYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değnilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	Değnilmemiştir	
Türkiye’nin dış politikasındaki değışimin sonucudur	EVET	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir.	EVET	
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır	Değnilmemiştir	
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye’yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		HAYIR

Hürriyet Gazetesi köşe yazarlarından Taha Akyol 1 Eylül 2016 tarihli köşe yazısına doğrudan “Fırat Kalkanı” adını vererek harekate çoğunlukla siyasi diyaloglar tarafından yaklaşmıştır. Fırat Kalkanı hareketinde hükümetin ABD, İsrail, Rusya ve İran ile yaptığı diyaloglar ve müttefik görüşmeler sonrasında harekatı başlattığını, bu ülkelerden destek aldığını belirtmektedir. Terörü önleme amacı ile başarılı bir dış politika sonrası geliştirilen hareketin, ÖSO’ya verilen destek ile başarılı biçimde sürdürüldüğünü ifade eden yazar hareketin kapsayacağı bölgelerinde belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Belirlenecek veya belirlenmiş olan bölgelerin hükümet tarafından açıklanmamasını başarılı bir politika davranışı olarak nitelendiren yazar, hareketin geniş alana yayılmaması gerektiğini açıkça dile getirmektedir.

Akyol yazısında harekatta diplomatik ortamda değışiklik olabileceğini dile getirmiş; Rusya’nın PYD’yi koruma amaçlı Türkiye’ye yaptığı “sadece IŞİD ile savaşın” uyarısına yer vererek bu düşüncesini desteklemiştir. Bu uyarıların yanı sıra, hareketin başlangıcında İran’ın Türkiye’yi desteklediğini açıklamasına karşın sonraki günlerde farklı yönde açıklama yaparak Rusya ile birlikte Türkiye’ye harekatta sınırlandırma getirebileceğini belirtmektedir. Akyol yazısında Türkiye’ye en önemli tavsiye olarak hukuk devleti çerçevesinde faaliyetlerini yürütmesini ve yabancı ülkelerin bu çerçeve de Türkiye’yi benimsemesi gerektiğini öne sürmüştür.

²⁶⁸ Taha Akyol, Fırat Kalkanı, Hürriyet Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, 1 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/taha-akyol/firat-kalkani-40213093> (Erişim Tarihi: 26.10.2017)

Tablo 14: Ünal Çeviköz 25 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Cerablus hareketinin siyasi hedefi ne olmalı?”)²⁶⁹

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değiniilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	Değiniilmemiştir	
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir.	EVET	
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır	Değiniilmemiştir	
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		

Ünal Çeviköz'ün Hürriyet Gazetesi'nde yer alan 24.08.2016 tarihli köşe yazısına bakıldığında Fırat Kalkanı Harekatı'nın üç hedefi olduğu belirtilmiştir. Bu hedefler;

- Terör örgütü PYD'nin Türkiye'ye zarar veremeyecek biçimde kesintisiz toprak bütünlüğü oluşturmasının engellenmesi,
- Suriye'de Türkiye tarafından desteklenen muhaliflerin Türkiye-Suriye sınırında belirli noktaları kontrol altına alması,
- Suriye'de Esad yönetiminin devrilmesi,

olarak belirtilmektedir.

Türkiye'nin operasyonu başlatmasında etkili olan dış politikadaki değişimler arasında Rusya ile olan diyalogların iyi olması gösterilmektedir. Harekatın başlangıcını belirleyen bu diyaloglardan, Rusya'nın harekate karşı çıkması için bir olumsuzluğun olmadığı hareketin başlangıcının ilk sebepleri arasında yer alırken; PYD'nin Türkiye sınırına doğru ilerleyerek Türkiye'ye yönelik terörist tehdit oluşturacak olması ikinci sebep olarak gösterilmiştir.

Harekat kapsamında Türkiye'nin müttefiklerini doğru seçmesi, dış politikada diğer ülkeler ile olan ilişkilerini askeri diyaloglardan önce siyasi yollardan sürdürmesi

²⁶⁹ Ünal Çeviköz, Cerablus hareketinin siyasi hedefi ne olmalı?, Hürriyet Gazetesi, 24 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/unal-cevikoz/cerablus-harekatinin-siyasi-hedefi-ne-olmalı-40207388> (Erişim Tarihi: 26.10.2017)

gerektiği ve harekatta yer alacak Türkiye müttefikleri gruplarının lojistik destek sağlaması ve Suriye’de varlıklarının sürdürülmesi yazarın önerileri arasında yer alırken hareketin bu doğrultuda başarı ile sonlandırılabilceğini belirtmiştir.

Tablo 15: Murat Yetkin 24 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Cerablus: Perde Arkası”)²⁷⁰

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değinilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	Değinilmemiştir	
Türkiye’nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir	Değinilmemiştir	
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekâtı; Türkiye’yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		

Fırat Kalkanı Harekâtı’nın başladığı 24 Ağustos 2016 tarihinde yayınlanan köşe yazısında hareketin 4 gün önceden kararlaştırıldığı yer almaktadır. Ayrıca, hareketin Türkiye’nin dış politikadaki somutlaşan tutumları ile 14 ay öncesinde (2015 Haziran ayında) yapılmasının planlandığı, bu planlamada ABD ile olan diyaloglar sonucu ABD’nin İncirlik üssünde bulunduracağı uçakları ile Suriye’de temizlenmiş bölgeler oluşturulması ve diğer konulardaki destekleri sağlayacağı ifade edilmiştir.

Tüm bu diyaloglar ve müttefik görüşmeleri sürerken, terör örgütü PKK ve İŞİD’in Türkiye’ye yönelik eylemler gerçekleştirmesi ve Türkiye’nin terörist saldırılara yoğunlaşması sebebiyle Fırat Kalkanı Harekâtı’nı 2015 yılının sonraki aylarına ertelediği köşe yazısında ayrıca belirtilmiştir. Türkiye terör örgütleri ile mücadele ettiği sırada Hatay yakınlarında 24 Kasım 2015 tarihinde Rus uçağının düşürülmesi sonrasında ileri ki aylara ertelenen Fırat Kalkanı Harekâtı düşünülmez hale gelerek tozlu raflarda yerini almıştır.

²⁷⁰ Murat Yetkin, Cerablus: Perde arkası, Hürriyet Gazetesi, 24 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/murat-yetkin/cerablus-perde-arkasi-40207382> (Erişim Tarihi: 26.10.2017)

Fırat Kalkanı Harekatı'nın 15 Temmuz darbe girişimi öncesinde bölgede görev yapan ordu mensupları tarafından da yavaşlatılabileceği ve bu sebeple IŞİD ve PKK ile mücadele eden, Türkiye'nin Irak-Suriye sınırını kontrol eden İkinci Ordu'da görevli subayların da araştırılması gerektiğini belirten yazar, Suriye ve hareket ile ilgili gelecek planlarının yapılması tavsiyesi ile yazısını sonlandırmıştır.

Tablo 16: Abdulkadir Selvi 25 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı ("Operasyonun Perde Arkası")²⁷¹

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değinilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	Değinilmemiş	
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir	EVET	
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır	Değinilmemiştir	
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır	EVET	
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır	Değinilmemiştir	
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		HAYIR

Selvi, köşe yazısında TSK'da görevli komutanların harekatı bizzat yönettiğine değinerek, gerekli olduğunu öne sürdüğü harekatın 15 Temmuz darbe girişimi sonrası yapılmasının da yerinde bir karar olduğunu belirtmiştir. Yaşanan darbe girişimi ve ordudan FETÖ terör örgütüne üye olması sebebi ile atılan-tutuklanan kişilerin, bu tablo sebebi ile TSK'ya zarar verebileceği söz konusu iken böyle bir harekatın orduyu güçlendireceği de aynı yazıda yer almaktadır.

Selvi, harekata neden "Fırat Kalkanı" adının verildiğini sorgularken; bu durumun T.C. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde yapılan, özel bir toplantıda alınan karar neticesinde ortaya çıktığını yazmıştır. Türkiye'nin dış politikada değişime giderek sınır ötesi harekât gerçekleştirdiği, aynı tarihlerde ABD Başkan Yardımcısı'nın Türkiye'de yaptığı üst düzey görüşmeler ile anlaşılmaktadır. Öyle ki operasyona ABD'nin destek olduğu ve bu jestin yanı sıra lojistik destekte sağladığı ifade edilmiştir. Terörü önleme amacı ile yapılan harekâtın hedeflerine

²⁷¹ Abdulkadir Selvi, Operasyonun Perde arkası, Hürriyet Gazetesi, 25 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/abdulkadir-selvi/operasyonun-perde-arkasi-40207424> (Erişim Tarihi: 26.10.2017)

değinen yazar, bu hedefler arasında Suriye’den Türkiye’ye olan göçlerin azaltılması, sınır güvenliğinin sağlanması ve PYD tarafından Afrin-Kobani’nin birleştirilip Kürt koridoru oluşturulmasının engellenmesinin olduğunu belirtmiştir.

Tablo 17: Hasan Öztürk 26 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Yavuz’un torunları iki köprüyü birden açtı”)²⁷²

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değinilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	Değinilmemiştir	
Türkiye’nin dış politikasındaki değişimin sonucudur		
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir	EVET	
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır	Değinilmemiştir	
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır	EVET	
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır	Değinilmemiştir	
Fırat Kalkanı Harekâtı; Türkiye’yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		HAYIR

Yeni Şafak Gazetesi köşe yazılarına bakıldığında ilk olarak Hasan Öztürk’ün yazısı dikkate çarpmaktadır. Fırat Kalkanı Harekati’nin başladığı tarihten 2 gün sonra kaleme alınan yazıda farklı bir giriş görülmekte olup, iki köprü açılışından bahsedilmektedir. Bu köprülerden ilki İstanbul ilinde yapılan Yavuz Sultan Selim Köprüsü (3. Köprü) açılışı, ikincisi ise Suriye ile istikrar-barış köprüsünü oluşturan Fırat Kalkanı Harekati’dir. Yazar ayrıca harekatin 2015 yılında gerçekleştirilebileceği söz konusu iken terör örgütü PKK’nın saldırıları ve FETÖ oluşumlarının bunlara engel olduğu birçok şehit haberinin bu sebeple alındığını belirtmiştir.

Öztürk yazısında, Türkiye’nin FETÖ ve diğer terör örgütleri tarafından kuşatılmak, içten ele geçirilmek, saldırılara tepki veremez hale getirilmek, sınırında terör örgütü koridoru ve her hangi bir devlet kurulmasını sağlamak, Müslüman (Sünni) taraflardan kopararak yalnız kalması sağlanmak amacı ile birçok farklı saldırıya maruz bırakıldığını belirtmiştir. Tüm bunlara ek olarak bir ülkenin en üst düzey görevlisine, cumhurbaşkanına yapılan suikast girişimi (15 Temmuz darbe gecesi) ile Türkiye’nin farklı saldırılara maruz kaldığını belirten yazar düşünlere

²⁷² Hasan Öztürk, Yavuz’un torunları iki köprüyü birden açtı, Yeni Şafak Gazetesi, 26 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/hasanozturk/yavuzun-torunlari-iki-kopruyu-birden-acti-2031442> (Erişim Tarihi: 25.11.2017)

(Gaziantep) ve diğer etkinliklerde yapılan saldırıların Türkiye’de iç savaş çıkarılması (toplumun devlete olan güveninin azalması) amacıyla yapıldığını ifade etmiştir.

Türkiye’nin kendisine yapılan tüm bu saldırılarla başarı ile mücadele ettiği, terörü önlediği ve son olarak karşı en stratejik hamlesini (Kıbrıs Barış Harekatı’ndan sonra ki) ilk kez gerçekleştirdiği Öztürk tarafından belirtilmiştir. Ayrıca Rusya ile yapılan görüşmeler ve hareketin ilerletilmesi konusunda müttefikler ile başarılı faaliyetler yürütüldüğü ifade edilmiştir. Tehdit oluşturan ve toplum düzenini bozan terör örgütlerine karşı hareketin genel olarak gerekli olduğu ve (FETÖ, PKK sebebi gecikme ile) gecikmeli olarak başlayabildiği ifade edilen yazıda ABD’nin terör örgütü PYD’yi açıkça desteklediği (Biden’in ifadeleri ile) ve çeşitli tarafların (Financial Times, Salih Müslim) Türkiye’yi hareket sebebi ile tehdit ettiği ayrıca belirtilenler arasındadır.

Tablo 18: Özlem Albayrak 26 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Fırat Kalkanı: Neden şimdi?”)²⁷³

ARGÜMAN	KATILYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değnilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	EVET	
Türkiye’nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir	EVET	
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır	Değnilmemiştir	
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır	EVET	
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır	Değnilmemiştir	
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye’yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		HAYIR

Özlem Albayrak tarafından kaleme alınan yazı dikkate alındığında yukarıdaki tablonun ortaya çıktığı görülmektedir. Buna göre yazar hareketin nedenlerini belirtmekte olup, Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad tarafından Suriye halkına yönelik katliamların ve zulümlerin başlangıcına dayandırmaktadır. Yazara göre; insanlık dışı davranışlar sebebi ile ölümden kaçan mültecilerin Türkiye’ye sığınması

²⁷³ Özlem Albayrak, Fırat Kalkanı: Neden şimdi?, Yeni Şafak Gazetesi, 26 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/ozlemalbayrak/firat-kalkani-neden-simdi-2031431> (Erişim Tarihi: 25.11.2017)

ve terör örgütlerinin faaliyete geçmesi hareketin başlıca nedenleri arasında yer almaktadır.

Albayrak yazısında Öztürk tarafından kaleme alınan yazıda²⁷⁴ olduğu gibi Türkiye'nin yıpratılması amacı ile yabancı kuruluşlar tarafından asparagas söylemlerin ortaya atıldığını belirtmektedir. Buna göre "Today's Zaman" adlı gazetenin "Türkiye'nin IŞİD'e destek olduğu" konularında yaptığı yayınlar, MİT tırları olayları gibi diğer komplolar ile Türkiye'nin uluslararası arenada yıpratılmak istendiği, Suriye'deki olaylardan uzak tutularak müdahalesinin engellendiği ifade edilmektedir.

Köşe yazısında Türkiye'nin dış politikadaki değişimi (Suriye gelişmelerini sabırla beklemesi) ve Rusya ile koordinasyon sonrası hareketin başladığı belirtilmektedir. ABD'nin desteği ile Kürt devleti kurulmasını engelleme hareketin amaçları arasında olduğunu, bu sebeple Fırat Kalkanı Harekatının gerekli ve zorunlu bir müdahale olduğunun ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Yazı dikkate alındığında gerekli olan bu hareketin zamanlamasının da doğru olduğu, her hangi bir gecikme veya ertelenme söz konusu olmadığı özellikle vurgulanmaktadır. Bu yönüyle yazarın, aynı gün aynı gazetede Hasan Öztürk tarafından kaleme alınan yazıda yer alan "Türkiye harekate gecikti" yönlü ifadelerle katılmadığı görülmektedir.

²⁷⁴ Öztürk, a.g.m.

Tablo 19: Yasin Aktay 27 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Türkiye Suriye’de oyunu bozdu, terör örgütlerinin kardeşliği açığa çıktı”)²⁷⁵

ARGÜMAN	KATILYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değnilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	Değnilmemiştir	
Türkiye’nin dış politikasındaki değişimin sonucudur		
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir		
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekâtı; Türkiye’yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		HAYIR

Yukarıdaki tablo dikkate alındığında Aktay tarafından kaleme alınan köşe yazısında, Fırat Kalkanı kapsamındaki 2 argümanın somut biçimde yer aldığı görülmektedir. Tabloda yer alan “Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır” argümanına farklı bir perspektiften yaklaşan yazar “Terör devletinin kurulmasını engellemek amaçlıdır” düşüncesini benimsemektedir.

Aktay, Türkiye’nin DHKP-C, MLKP, PKK, TIKKO, FETÖ, DAİŞ, YPG ve PYD gibi etrafını kuşatmaya çalışan birçok farklı terör örgütü ile mücadele ettiğini, üstelik bazı terör örgütlerinin destekçisinin ABD olduğunu belirtmektedir. Uzun yıllardır terör örgütleri ile mücadele eden Türkiye’nin, sınırında terör devleti kurulmasını engellemek için yapılması gereken Fırat Kalkanı Harekâtı’nı gecikmeli olsa da başlattığını ve gecikmenin FETÖ mensubu askeri kişilerden kaynaklandığını ifade etmektedir. FETÖ bağlantılı şahısların Türkiye sınırında terör devleti kurulmasına göz yuman davranışlar (TSK’da görev yaptıkları dönemlerde) sergilediklerini ve FETÖ-PYD destekçisinin ise ABD olduğunu yinelemektedir.

Yasin Aktay’ın kaleme aldığı köşe yazısına bakıldığında, kendisinden bir gün önce aynı gazetede yayınlanan Hasan Öztürk tarafından kaleme alınan yazıda belirtilen ABD’nin; Türkiye’ye karşı terör örgütlerini desteklediği, Fırat Kalkanı Harekâtı’nın geciktiği, Harekatın gecikme sebepleri arasında FETÖ ve diğer terör

²⁷⁵ Yasin Aktay, Türkiye Suriye’de oyunu bozdu, terör örgütlerinin kardeşliği açığa çıktı, Yeni Şafak Gazetesi, 27 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/yasinaktay/turkiye-suriyede-oyunu-bozdu-terror-orgutlerinin-kardesligi-aciga-cikti-2031456> (Erişim Tarihi: 25.11.2017)

örgütlerinin aktif rol oynadığı yazarların ortak düşünceleri arasında yer almaktadır. Bir gün önce aynı gazetede Özlem Albayrak tarafından kaleme alınan köşe yazısına bakıldığında, Aktay ve Albayrak'ın hareketin zamanlaması konusunda farklı düşünceye sahip olduğu görülmektedir. Buna göre Albayrak hareketin tam vaktinde başlatıldığını belirtirken, Aktay hareketin birkaç yıl geciktiğini ifade etmektedir.

Tablo 20: Hasan Öztürk 30 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı (“Suriyeli Kürtlere değil PYD terörüne karşıyız”)²⁷⁶

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değnilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	Değnilmemiştir	
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir	EVET	
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır	Değnilmemiştir	Değnilmemiştir
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekâtı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		HAYIR

Öztürk tarafından yazılan köşe yazısına bakıldığında, hareketin soykırım benzeri bir yaklaşım ile Kürtlere yönelik yapıldığını belirten bazı kesimlerden bahsettiği görülmektedir. Bu tür yanlış algıların doğru olmadığını belirten yazar, FETÖ gibi birçok terör örgütünün Türkiye'yi yıpratıldığını düşünmektedir.

Yazar, hareket ile ilgili olarak Kürtlerin hedef alınmadığını, sınırda PYD koridoru oluşmasının engellenmesinin ve Suriye'nin toprak bütünlüğünün sağlanmasının temel amaç olduğunu Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş'un ifadeleri ile dile getirmektedir. Ayrıca müttefik olarak tanımlanan ABD'nin Savunma Bakanlığının hareket hakkındaki olumsuz söylemlerini değerlendiren yazar, bu davranışın anormal olduğunu belirtmektedir. Yazar, ABD Savunma Bakanlığının “Suriye’de silahlı oyuncuların çatışmalara ara vermesi gerekmekte” ve “İŞİD’in olmadığı Cerablus’ta TSK ile PYD’nin çatışması kabul edilemez” şeklindeki

²⁷⁶ Hasan Öztürk, Suriyeli Kürtlere değil PYD terörüne karşıyız, Yeni Şafak Gazetesi, 30 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/hasanozturk/suriyeli-kurtlere-degil-pyd-terorune-karsiyiz-2031519> (Erişim Tarihi: 25.11.2017)

açıklamalarını Kurtulmuş'a ileterek; hareketin başlangıcından önce tüm müttefiklerin (Rusya, ABD ve dolaylı olarak Suriye) bilgilendirildiği cevaba ayrıca yer vermiştir.

Yazar, Kurtulmuş ile yaptığı görüşmede aldığı cevaplar doğrultusunda yaptığı bir çıkarıma da yer vermiştir. Buna göre Türkiye'nin dış politikada meydana gelen değişimleri sonucu Suriye'ye bakışının değiştiği, Başbakan Binali Yıldırım'ın ifadelerinin ("altı ay içerisinde Suriye'de sonuç elde edilebilir") bu değişimi desteklediği belirtilmektedir. Türkiye'nin Rusya ile yaptığı fikir birliği sonrasında DAEŞ'in sınırlardan tehdit olmayacak biçimde uzaklaştırılması, PYD tarafından oluşturulmak istenen koridorun engellenme kararlarının olduğu yazıda ayrıca belirtilmiştir. Köşe yazısında son olarak hareketin gerekli olduğu ve oldukça yararlı sonuçların yakın tarihte alınabileceği belirtilmiştir.

Tablo 21: Yasin Aktay 10 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı ("Türkiye Cerablus'ta çözüm için alan açtı")²⁷⁷

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değnilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	EVET	
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir	EVET	
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır	Değnilmemiştir	Değnilmemiştir
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekâtı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		HAYIR

Aktay, kaleme aldığı yazısında özetle Fırat Kalkanı Harekâtı'nın, terörü önleme ve Suriye halkının zorunlu göç sorununun çözülmesi amaçları ile Türkiye'nin dış politikasında meydana gelen değişim sonucu başladığını belirtmektedir. Yazara göre, Türkiye'nin önceki yıllarda ikili diyaloglarda sorun yaşadığı İran ve Rusya gibi ülkeler ile ilişkilerinin müttefik boyutlarında iyileşmesi sonrasında Fırat Kalkanı Harekâtı'nın başladığı, PYD, IŞİD gibi terör örgütlerinin bölgede etkisiz hale getirilmesi ile bu diyalogların pekiştirildiği görülmüştür.

²⁷⁷ Yasin Aktay, Türkiye Cerablus'ta çözüm için alan açtı, Yeni Şafak Gazetesi, 10 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/yasinaktay/turkiye-cerablusta-cozum-icin-alan-acti-2031733> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Türkiye'nin Rusya ve İran ile müttefikliği yanı sıra, dış politikasında yaptığı değişimler ile harekate başlaması ve hareketin terör koridoru ve tehdit unsurlarını ortadan kaldırma amacı ile gerçekleştirildiği yazar tarafından ifade edilmektedir. FETÖ'nün darbe girişimine karşı toplumun dik duruşunun hareketin temel dayanakları arasında olduğu da yazarın görüşleri arasındadır. Ancak tüm bu olumlu gelişmelere karşın, ABD'nin sergilediği terör örgütlerini destekler nitelikli davranışların Türkiye-Rusya ve İran müttefik grubunun karşı cephesinde yer alan bir tutum olarak konumlandığı da yazar tarafından ifade edilmektedir. Yazar ayrıca Fırat Kalkanı Harekatı ile Türkiye'ye ileriki dönemde, zorunlu olarak dayatılacak sınır değişiklikleri haritalarının önüne geçildiğini belirtmektedir.

Tablo 22: Yasin Aktay 19 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı ("Ortadoğu'da ABD için tehlike çanları")²⁷⁸

ARGÜMAN	KATILYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değnilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	EVET	
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	Değnilmemiştir	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir		
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekatı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		HAYIR

Aktay köşe yazısında Fırat Kalkanı Harekatı ile ilgili olarak Türkiye'nin diğer ülkelere oranla daha farklı politikalar izlediği ve bölge halkı tarafından daha farklı biçimde karşılandığına yer vermiştir. Yazara göre; Türkiye'nin terörü önleme amacı ile Cerablus'u ilk durak olarak harekate başladığı, bölge halkının mülteci statüsünden yerel halk statüsüne geri dönüşünün sağlanabileceği, diğer ülkelerin Suriye'de Türkiye ile benzer amaçlar sergilememesinin yanı sıra suçsuz kişilerin korunmasına önem vermedikleri de ifade edilmektedir.

²⁷⁸ Yasin Aktay, Ortadoğu'da ABD için tehlike çanları, Yeni Şafak Gazetesi, 19 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/yasinaktay/ortadoguda-abd-icin-tehlike-canlari-2031894> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Yazar kaleme aldığı köşe yazısında, ABD'nin terörü desteklediğini, barış getirme amacı ile müdahalede bulunduğu ülkelerde art niyet sergilediği düşüncelerini dile getirmektedir. Aktay yazısında, Türkiye tarafından gerçekleştirilen harekate değinirken, ağırlıklı olarak ABD'nin Ortadoğu'daki savaş ortamını tetikleyici faaliyetlerine yer vermektedir. Türkiye'nin Fırat Kalkanı Harekatında sergilediği davranışlar ile Rusya, İran ve ABD gibi ülkelerin sergiledikleri tutumların birbirinin zıttı yönde olduğunu belirten yazar Türkiye'nin insancıl yaklaşan ve suçlu-suçsuz ayrımı yapan tek ülke olduğunu ancak diğer ülkelerin bu doğrultuda hareket etmediklerini belirtmektedir.

Aktay tarafından yazılan köşe yazısı²⁷⁹ ile diğer köşe yazarlarının yazıları kıyaslandığında; diğer yazarlarında ABD'ye eleştiriler yönelttiği görülmekte olup bu eleştirilerin yazının tamamına yayılmadığı, paragraflar ile sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Aktay ilgili köşe yazısında, yazının tamamına yakını ABD başta olmak üzere, az da olsa diğer ülkelere eleştirileri farklı yaklaşımlar ile sıralamaktadır.

Tablo 23: Hüseyin Likoğlu 17 Ekim 2016 tarihli köşe yazısı ("ABD yazıyor IŞİD oynuyor")²⁸⁰

ARGÜMAN	KATILYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değinilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	EVET	
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	Değinilmemiştir	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir		
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekâtı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		HAYIR

Likoğlu tarafından kaleme alınan köşe yazısında dikkatlere çarpan ve önceki köşe yazılarından ayıran özelliğin, ABD'nin terör örgütlerine verdiği destek ve

²⁷⁹ Aktay, a.g.m.

²⁸⁰ Hüseyin Likoğlu, ABD yazıyor IŞİD oynuyor, Yeni Şafak Gazetesi, 17 Ekim 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/huseyinlikoglu/abd-yaziyor-isid-oynuyor-2033562?n=1> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Ortadoğu üzerinde gerçekleştirdiği senaryolar olduğu görülmektedir. Yazarı diğer yazarlardan ayıran en önemli düşünce ise ABD'nin IŞİD'i desteklediği ifadesidir. Buna göre ABD, kontrolündeki IŞİD ile Türkiye'yi Suriye'ye müdahale etmek durumunda bırakmak adına birçok farklı senaryo sergilemiştir. Ankara, Kahramanmaraş, İstanbul ve Gaziantep bombalı saldırıları ile Suriye'de sivil halk katliamlarının, Türkiye'nin bölgeye sürüklenmesinin amaçlandığı senaryolar gereği gerçekleşen faaliyetler olduğu ileri sürülmüştür.

Likoğlu'na göre Türkiye harekate, ABD tarafından kullanılan IŞİD'in eylemleri sebebi ile terörü önleme ve mülteci akınlarının engellenmesi amacı ile zorunlu olarak başlamıştır. IŞİD'in eylemlerine başladığı dönemde, Türkiye'nin hamlelerini kısıtlamak amacı ile Başkonsolosluk görevlilerinden 49 kişiyi kaçırmasını ve böylelikle istediği biçimde hareket etmesini sağlayan ortamı hazırlamasını, senaryonun ilk sahnesi olarak belirtilmektedir. Yazar senaryonun ikinci sahnesi olarak, FETÖ ve PKK terör örgütlerinin Türkiye sınırları içinde gerçekleştirdiği eylemlerin yer aldığını ifade etmektedir.

Fırat Kalkanı Harekatı'nın gerekli olduğunu (karşılaşılan terör eylemleri, katliam ve mülteci akınları sebebi ile) belirten yazar, Ortadoğu'da IŞİD ile ilgili tüm olayların ABD tarafından kurgulanan bir senaryo olduğunu düşünmektedir. Tüm yaşananların Türkiye'yi harekate mecbur bıraktığını ve gerçekleşen eylemler arasında tek gerçeğin Türkiye'ye karşı beslenen düşmanlık duyguları olduğunu vurgulamaktadır.

Tablo 24: Mehmet Acet 26 Aralık 2016 tarihli köşe yazısı (“Yeni operasyon Fırat’ın doğusuna mı?”)²⁸¹

ARGÜMAN	KATILYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değnilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	EVET	
Türkiye’nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir	EVET	
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır	Değnilmemiştir	HAYIR
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		Değnilmemiştir
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekâtı; Türkiye’yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		

Acet tarafından yazılan 26 Aralık 2016 tarihli köşe yazısına bakıldığında, yazıya dolaylı yoldan hükümete eleştiri yöneltilek başlandığı görülmektedir. Bu eleştiride terör örgütlerinin Fırat Kalkanı Harekati’nin başlangıcından bir buçuk yıl önce Türkiye’ye saldırı ve terörist eylemler gerçekleştirdiğini, ancak buna karşın hareket başlatılmadığından eylemlerin devam ettiği belirtilmektedir.

Acet, Türkiye’nin harekât ile ilgili iç politikadan da destek aldığını muhalefet partilerin liderleri tarafından yapılan açıklamalarda görüldüğünü belirtmektedir. Bu açıklamalarda muhalefet partilerinin hareket ile ilgili olarak, siyasi iktidara destek veren ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca hükümetin, Suriye ile ilgili terör örgütlerine yönelik olarak geliştirdiği “terörden arındırılmış bölge” tezini savunduğu belirtilen yazıda terörü önleme amacı, göçlerin azaltılması (Telabyad’tan Şanlıurfa’ya göç edenler örneği ile), ÖSO ile işbirliği doğrultusunda terör örgütlerine operasyon konuları ayrıca belirtilmiştir.

Acet diğer köşe yazılarından farklı olarak Türkiye’nin, terör örgütlerine karşı müttefik olarak işbirliği yaptığı ÖSO ile ilgili olarak, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözleri ile ÖSO’yu tanımlamaktadır. Bu tanımlamada ÖSO’nun Türkiye tarafından yetiştirildiği belirtilirken, bu örgüte terör örgütü denilmesinin yanlış olduğu ve sadece direniş amacı ile oluşturulan bir oluşum olduğu ifade edilmektedir. Bu açıklama ile

²⁸¹ Mehmet Acet, Yeni operasyon Fırat’ın doğusuna mı?, Yeni Şafak Gazetesi, 26 Aralık 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/mehmetacet/yeni-operasyon-firatin-dogusuna-mi-2035097> (Erişim Tarihi: 27.11.2017)

ÖSO Türkiye tarafından başarılı biçimde seçilen destek kuvvetler olarak nitelendirilmiştir. Oysa diğer birçok köşe yazısında ÖSO farklı ülkeler tarafından desteklenen, terör örgütü olarak nitelendirilmiştir.

Tablo 25: Mehmet Acet 22 Şubat 2017 tarihli köşe yazısı (“Türkiye ağırlığını hissettiriyor”)²⁸²

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET	Değnilmemiştir
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	Değnilmemiştir	
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir	Değnilmemiştir	
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır		
Fırat Kalkanı Harekâtı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		HAYIR

Fırat Kalkanı Harekâtı ile ilgili olarak bir başka köşe yazısına²⁸³ bakıldığında Türkiye'nin Fırat Kalkanı Harekâtı'nı başlatmakta geç kaldığı belirtilmektedir. Türkiye'nin dış politikada yaptığı değişiklikler ile yeni bir güvenlik yaklaşımı olarak “kaynağında yok etme modeli” benimsediğinin ve bunda Cumhurbaşkanı'nın büyük payının olduğunun görüldüğü ifade edilmektedir.

Fırat Kalkanı harekâtı ile metropoller dahil olmak üzere görülen terör olaylarının engelleneceğini ve harekâtın gerekli olduğunu belirten yazar, Türkiye'nin müttefikleri olan ABD, İngiltere ve Fransa ile diyaloglarına ve ÖSO ile gelinen ilişkilere değinmiş olup bu konuda tarafsız kalmıştır. Daha önce ÖSO'nun Batı ülkeleri tarafından terörist ilan edilmesine karşın Türkiye'nin harekatta bu oluşum ile birlikte başarılı biçimde hareket ettiğinden bahsetmiştir.

Yazıda ayrıca TSK'nın önceki genel kurmay başkanına eleştiri yönelten yazar, harekâtın o dönemde askeri unsurlardan gelen olumsuzluk raporları sebebi ile başlatılmadığını, bu sebeple 2015 yılında Musul ve 2014 yılında Kobani ile ilgili

²⁸² Mehmet Acet, Türkiye ağırlığını hissettiriyor, Yeni Şafak Gazetesi, 22 Şubat 2017 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/mehmetacet/turkiye-agirligini-hissettiriyor-2036342> (Erişim Tarihi: 27.11.2017)

²⁸³ Acet, a.g.m.

müdahalelerin yapılamadığı bilgilerini de paylaşmıştır. Diğer köşe yazarları ile kıyaslandığında, Acet'in Türkiye dış politikasındaki değişim ile ilgili ifadeleri somut biçimde farklılık göstermektedir. Diğer yazarlarda genel ifadeler ile belirtilen bu değişimi Acet, T.C. Cumhurbaşkanı tarafından benimsenen strateji ile (tehlike ile kaynağında mücadele) hareketin başarılı biçimde başlatılıp sürdürüldüğü şeklinde belirtmektedir.

SONUÇ

İletişim birçok amacı içinde barındıran bir süreçtir. Bu süreç içerisinde iletişimin temel fonksiyonunun, bireylerin tutum ve davranışlarında değişiklik meydana getirmek olduğunu söylemek mümkündür.

İletişimin, kişiler arasında bilgi paylaşımını gerçekleştirdiği düşünülürken, toplumda düşüncenin yayılması ve ortaya çıkan yeni vaziyetlerin kişiler tarafından kabullenilmesi açısından etkili bir araç olduğu görülmektedir.

Kitle iletişim araçları siyasal alanda kamuoyu oluşturulması açısından önemli bir fonksiyona sahiptir. Sözlük anlamına bakıldığında “Gündem” sözcüğü görüşülecek konuların bütünü anlamına gelen bir kavramdır. Kitle iletişim araçları ile ele alındığında bu kavram, haber ve olayları bir önem sırasına göre alıcıya sunmak anlamını kazanır. Gündem belirleme yaklaşımına göre medya bireylere ne hakkında düşüneceklerini söylemektedir. Medyanın öne çıkardığı, dikkat çektiği bir konu bireyler için önemli olarak algılanabilmektedir. İletişimin tüm unsurları bir araya getirilerek, alıcılara ne hakkında düşünecekleri aşılanmaktadır. Bu noktada köşe yazarlarının da, kamuoyu algılarını değiştirebilmek için, kamu gündemini belirleme konusunda medyanın gücünü etkin biçimde kullandıkları görülmektedir.

İletişim kavramı insanların en önemli anlaşma araçlarından birisidir. Mesajların birbirine iletilmesi, fikir ve düşüncelerin aktarılması iletişim ile sağlanmaktadır. İletişim bireylerin etkileşimini sağlarken sadece sözlü olarak değil yazılı olarak da bunu sağlamaktadır. Yazılı iletişimlerden biriside medya aracılığı ile gerçekleşmektedir. Öyle ki medya barındırdığı içerikleri okuyucularına iletmektedir. Bu iletim ile toplumun düşünce dağarcığına etkide bulunabilen medya, farklı yayın organları ile faaliyet gösterirken köşe yazarları bu döngü içerisinde rol alanlar arasındadır.

Türkiye'nin Fırat Kalkanı Harekatı ile ilgili faaliyetlerine bakıldığında aslında bu hareketin önceki yıllarda planlandığı, bu planlamanın uluslararası alanda dolaylı olarak dile getirildiği sıkça görülmüştür. Hükümet politikaları ile yöneticilerin söylem ve girişimleri, terör örgütlerinin sınır hattında risk haline dönüşmesi ve çeşitli saldırıları Türkiye'yi harekate zorunlu kılmıştır. Bir taraftan Suriye'de görülen toplumsal olaylar, diğer ülkelere göç, farklı terör örgütü faaliyetleri, sınır hattının terör devleti olmasına yönelik gelişmeler, Türkiye'nin Fırat Nehri ile terör örgütünün bu

konumdaki yerleşimine yönelik stratejisi ve Türkiye’de farklı noktalarda görülen terörist eylemlerin, Fırat Kalkanı Harekatı’nın nedenleri arasında yer aldığı görülmüştür.

Türkiye’nin harekatta yürüttüğü faaliyetler kadar bunların gündeme yansımaları da önem arz etmektedir. Öyle ki yapmadığı bir savaş suçunun yanlı olarak servis edilmesi ve savaş suçu ilan edilmesi Türkiye’nin uluslararası alanda karşılaşabileceği sorunlara gebe olacaktır. Ancak tarafsızca aktarılan yayınlar da ülkenin uluslararası alanda konumunu üst seviyelere çıkararak güvenilirlik ve etkinlik seviyelerini arttıracaktır. Bu durum tarafsızca aktarılan verilerin güvenilir olması ve faaliyetlerin başarılı olması sonucu görülebileceği gibi, faaliyetlerde hukuk dışı uygulamaların yapılması ve bunun basında yer alması yine Türkiye’nin faaliyetlerini yeniden planlamasına neden olacaktır.

Türkiye Fırat Kalkanı Harekatı öncesinde birçok önlem almıştır. Sınıra yakın bölgelere kurulan çadır kentler, farklı illerdeki diğer konaklama destekleri, güvenlik seviyelerinin artırılması, sınır kapılarında sıkı kontroller ve sınır hattı projesi bunlardan bazılarıdır.

Fırat Kalkanı Harekatına genel olarak bakıldığında sadece DAESH terör örgütüne yönelik olarak yapılmadığı görülmektedir. Bu durumun somut biçimde anlaşılması adına harekatın gerçekleştirildiği tarihten önceki ayların masaya yatırılması bu kanıyı ortaya koyabilecektir. Harekattan 1 ay önce yaşanan 15 Temmuz Darbe girişimi, PKK’nın yurt içi saldırıları, Gaziantep Saldırısı harekatın kronolojisinde giriş safhasını oluşturmaktadır. Harekat sonrası bölgede 2015 kilometrekarelik alanın terörden arındırılması ve bölgeye olan geri dönüş hareketleri Ortadoğu ve özellikle Suriye’deki topraklara huzurun gelişini sağlamıştır.

Harekatın iç basında yansımaları Türkiye kamuoyu adına oldukça önemlidir. Bu önemin somut biçimde anlaşılması adına harekat döneminde Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti’nin siyasi görüşü dikkate alınarak bu siyasi görüşe karşıt olan Sözcü Gazetesi, görüşe taraf olan Yeni Şafak Gazetesi ve tarafsız olarak algılanan Hürriyet Gazetesi’nde yer alan köşe yazıları incelenmiştir. Konunun daha anlaşılır biçimde ortaya konulması adına inceleme tablolar şeklinde sunulmuştur.

Üç gazetede farklı köşe yazarları tarafından Fırat Kalkanı Harekatı ile ilgili olarak incelenen 25 köşe yazısı mevcuttur. Köşe yazıları öncelikle gazetelere göre

ayrı tablolarda değerlendirilmiş, sonrasında bütünleşik olarak tablo 29'da birleştirilmiştir.

Tablo 26: Sözcü Gazetesi İncelenen Köşe Yazıları

ARGÜMAN	KATILYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET (1)	HAYIR (4)
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	0	HAYIR (4)
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET (2)	HAYIR (1)
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir	0	HAYIR (4)
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır		0
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır		HAYIR (1)
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır	EVET (4)	0
Fırat Kalkanı Harekâtı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır	EVET (4)	
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir	EVET (4)	HAYIR (1)

Sözcü gazetesinde yer alan köşe yazılarında Fırat Kalkanı Harekâtı ile ilgili olarak;

- Harekatın terörü önleme amacı olmadığı,
- Mülteci sorunun engellenmesini amaçlamadığı,
- Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin bir sonucu olduğu,
- Türkiye'nin harekatta tercih ettiği müttefiklerinin (ÖSO) başarılı bir seçim olmadığı,
- Kürt devletinin kurulmasını engelleme amacı taşımadığı,
- Büyük Ortadoğu Projesinde Türkiye'nin başrol oynadığı,
- Fırat Kalkanı Harekâtı'nın Türkiye'yi maddi kayıplara uğrattığı,
- Fırat Kalkanı Harekâtı'nın gerekli olmadığı,

sonuçları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 27: Hürriyet Gazetesi İncelenen Köşe Yazıları

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET (8)	0
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	EVET (2)	
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET (6)	HAYIR (4)
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir	EVET (3)	HAYIR (3)
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır	Değnilmemiştir	0
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır	EVET (2)	
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır	0	
Fırat Kalkanı Harekâtı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir	EVET (1)	HAYIR (6)

Hürriyet gazetesinde yer alan köşe yazılarında Fırat Kalkanı Harekâtı ile ilgili olarak;

- Harekâtın terörü önleme amacı olduğu,
- Mülteci sorunun engellenmesini amaçladığı,
- Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin bir sonucu olduğu,
- Türkiye'nin harekatta tercih ettiği müttefikler (ÖSO) ile ilgili olarak yazarların bir kısmının, Türkiye'nin başarılı bir tercih yaptığı, diğer kısmının ise müttefiklerin seçiminde başarılı bir tercih yapıldığına katılmadığı,
- Kürt devletinin kurulmasını engelleme amacı taşıdığı,
- Fırat Kalkanı Harekâtı'nın gerekli olduğu,

sonuçları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 28: Yeniş Şafak Gazetesi İncelenen Köşe Yazıları

ARGÜMAN	KATILİYOR	KATILMIYOR
Terörü önleme amaçlıdır	EVET (9)	0
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	EVET (5)	
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET (5)	
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir	EVET (5)	
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır	0	HAYIR (1)
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır	EVET (2)	0
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır	0	
Fırat Kalkanı Harekâtı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır		
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir		

Yeniş Şafak gazetesinde yer alan köşe yazılarında Fırat Kalkanı Harekâtı ile ilgili olarak;

- Harekâtın terörü önleme amacı olduğu,
- Mülteci sorunun engellenmesini amaçladığı,
- Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin bir sonucu olduğu,
- Türkiye'nin harekatta tercih ettiği müttefiklerinin (ÖSO) doğru seçim olduğu,
- Hükümetin harekâtı iç politikada baskı amacı ile kullanmadığı,
- Kürt devletinin kurulmasını engelleme amacı taşıdığı,
- Fırat Kalkanı Harekâtı'nın gerekli olduğu,

sonuçları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 29: Gazetelerin Köşe Yazıları Dağılımı

ARGÜMAN	KATILYOR	KATILMIYOR	DEĞİNMEYEN
Terörü önleme amaçlıdır	EVET (18)	HAYIR (4)	3
Mülteci sorununu önleme amaçlıdır	EVET (6)	HAYIR (4)	15
Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin sonucudur	EVET (13)	HAYIR (5)	7
Türkiye operasyonda müttefiklerini başarılı biçimde tercih etmektedir	EVET (8)	HAYIR (7)	10
Siyasal İktidar Fırat Kalkanı Operasyonunu iç politikada baskı aracı olarak kullanmaktadır	0	HAYIR (1)	24
Kürt devletinin kurulmasını önlemek amaçlıdır	EVET (4)	HAYIR (1)	20
Büyük Ortadoğu Projesinin tetikçiliğini yapma amaçlıdır	EVET (4)	0	21
Fırat Kalkanı Harekâtı; Türkiye'yi ekonomik olarak yıpratmaktadır	EVET (4)	0	21
Fırat Kalkanı Operasyonu gereksiz-yersizdir	EVET (5)	HAYIR (15)	5

Hükümet politikasına karşı, farklı taraflarda olan 3 gazetede yayınlanan 25 köşe yazısı incelendiğinde yukarıdaki tabloda yer alan ifadeler ortaya çıkmaktadır. Bu ifadelere göre yazarlar tarafından;

- Terörü önleme amacıyla olduğuna katılımın çoğunlukta olduğu (% 72'lik evet oranı ile),
- Mülteci sorununa çözüm amaçlı olduğuna yönelik katılımın % 24'lük evet ve bu görüşe değinmeyenlerin ise çoğunlukta olduğu (% 60 oranı ile),
- Türkiye dış politikası değişimi sonucu olduğuna yönelik düşünceye katılımın çoğunlukta olduğu (% 52'lük evet) ,
- Türkiye'nin operasyonda müttefiklerini başarı ile seçtiği hakkındaki düşünceye yazarların çoğunluğunun değinmediği (% 40) yaklaşık üçte birinin katıldığı (% 32),
- Harekatın iç politikada baskı amacı ile kullanıldığına sadece 1 yazarın katıldığı diğer yazarların ise değinmediği,
- Kürt devleti kurulmasının engellenmesi amacı 4 yazı ile desteklenirken, yazıların büyük çoğunluğunda (% 80) değinilmediği,
- Türkiye'nin harekat ile BOP projesinde aktif rol oynadığına ve harekatın ekonomik yıpranmaya neden olduğuna yönelik iki farklı düşüncede de aynı dağılımların gösterildiği ve 4 yazıda bu görüşler desteklenirken kalan 21 yazıda değinilmediği,

- Yazıların 15 yazı ile büyük çoğunluğunda (% 60'ı) hareketin gereksiz olduğu düşüncesinin desteklenmediği, görüşleri ortaya konulmuştur.

Yukarıdaki veriler ışığında Fırat Kalkanı Operasyonu'na yönelik söylemlerini incelediğimiz Sözcü, Hürriyet, Yeni Şafak Gazetelerinin Köşe yazarlarının ve onların yazılarının gazetelerin siyasi bakışlarını doğrudan yansıttığı görülmektedir.

Hükümete muhalif olarak görülen Sözcü Gazetesinde operasyonun Türkiye'ye zararı olacağı üzerinde durulurken, Yeni Şafak Gazetesindeki köşe yazılarında Sözcü Gazetesindeki zıttı argümanlarla karşılaşılmaktadır.

Merkezde yer alan Hürriyet Gazetesinde yayınlanan köşe yazılarında ise diğer iki gazetenin olumlu ve olumsuz görüşlerinin bir arada verildiği tespit edilmiştir.

Medyanın yol gösterici olarak toplumu bilgilendirebilmesi, topluma katkı sağlaması, sorunlara çözüm üretebilmesi, demokrasinin sağlam temellere oturtulabilmesi için basın baskıdan ve ideolojik unsurlardan temizlenmiş olması gerekmektedir. Bu şekilde köşe yazarları medyada çok sesliliğin temsilcileri olarak yerlerini alabilecektir.

Çalışma sonucunda, farklı ideolojileri temsil eden gazetelerdeki köşe yazarlarının, genel itibarıyla mensubu oldukları gazetelerin ideolojik yaklaşımlarına ters düşmeyen görüşler ortaya koyarak gündemi belirlediği anlaşılmıştır. Buna göre çalışmanın hipotezini oluşturan "Yazılı basın, belirli bir olayla ilgili olarak tarafgir, yansız, ve karşıt yayın yaparak okuyucu kanaatlerini yönlendirmektedir."yargısının doğruluğu ortaya konmuştur.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- ALAV Orhan, **Kitle İletişim ve Yerel Medya**, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2001.
- ANIK Cengiz, **Bilgi Fabrikaları ve Müşteriler**, Altinküre Yay., Ankara, 2003
- AZİZ Aysel, **Toplumsallaşma ve Kitleleşme İletişim**, Ankara: Ankara Üniversitesi, BYYO Yayını,1982.
- AZİZ Aysel, **Televizyon ve Radyo Yayıncılığı Giriş**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.
- BARKAN Murat, **İletişimin Kavramsal Temelleri ve İşlevleri**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yayınları, No: 17, 1994.
- BODUR Feyyaz, **Yerel Basında Yönetim ve Örgüt Yapısı**, Eskişehir,1997.
- BURTON, Graeme **Görünenden Fazlası**, (Çev: Nefin DİNÇ), Alan Yay., İstanbul,1995
- CAN Halil, **Organizasyon ve Yönetim**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2002,
- DAVUTOĞLU, Ahmet, **Stratejik Derinlik**, 17.Baskı, İstanbul, Küre Yayıncılık, 2004, s. 324-361
- DEARING James W. and ROGERS Everett M., **Agents-Sedding**, Communication Concepts 6, California: Sage Publications, 1996
- DeFLEUR Melvin, **Çağdaş Kitle İletişim Kuramları**, (Çev: Aytaç Oksal Buldam), Yıllık VII, A.Ü.BYYO Yayınları, Ankara, 1982.
- DÖKMEN Üstün, **İletişim Çatışmaları ve Empati**, İstanbul: Sistem, 2003.
- ERDOĞAN İrfan, **İletişimi Anlamak**, Erk Yay., Ankara, 2002.
- ERDOĞAN İrfan, ALEMDAR Korkmaz, **İletişim ve Toplum**, Bilgi Yayınları, Ankara,1990, s. 151-152
- EROĞLU Feyzullah, **Davranış Bilimleri**, İstanbul: Beta, 1996
- FISKE John, **İletişim Çalışmalarına Giriş**, (Çev: Süleyman İRVAN), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2003.
- GÖKÇE Orhan, **İletişim ve Kitle İletişim Bilimlerine Giriş**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005.
- GÖKÇE Orhan, **İletişim Bilimine Giriş**, Konya: Dizgi Ofset, 2008.
- GROSSBERG Lawrence, **Media Making Mass Media in a Popular Culture**, Sage Publication, Thousand Oaks, California, 1998.
- GÜRGEN Haluk, **Örgütlerde İletişim Kalitesi**, İstanbul: Der Yayınları, 1997.
- GÜZ Nurettin, **Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları**, Nobel Yay., Ankara, 2005.
- HARDT Hanno, **Eleştirelin Geri Dönüşü ve Radikal Muhalefetin Meydan Okuyuşu: Eleştirel Teori, Kültürel Çalışmalar ve Amerikan Kitle İletişimi Araştırması**, **Medya İktidar İdeolojisi**, (Der ve Çev: Mehmet Küçük), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara1999
- IYENGAR Shanto, **Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues**, The University of Chicago Press, Chicago,1991
- IYENGAR Shanto, KİNDER Donald R, **News That Matters**, TheUniversity of Chicago Press, Chicago,1987.
- İÇEL Kayhan, **Kitle Haberleşme Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul,1990
- KALENDER Ahmet, **Siyasal İletişim, Seçmenler ve İktidar Stratejileri**, Konya: Çizgi Kitabevi, 2000.
- KATZ Elihu, **İletişimde İki Aşamalı Akış**, (Çev: Nazife GÜNGÖR), İletişim, Sayı: 1-2, Ankara, 1994.
- KAĞITÇIBAŞI Çiğdem, **Yeni İnsan ve İnsanlar**, İstanbul: Evrim Yayınevi, 1999.
- KAYAALP İsa, **Eğitimde İletişim Dili**, Bilge Sanat Yapım Yayın, İstanbul, 2002.

- KLAPPER Joseph T, "**Değişik Haberleşme Araçlarının Karşılaştırmalı Etkileri**", **Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş** (Der. ve Çev.: Ünsal OSKAY), Der Yayınları, İstanbul,1992
- KEPPLINGER, Hans M. "**Etki Kavramının Sınırları**", **Medya Etki Araştırmaları** (Der ve Çev: Murat S. ÇEBİ), Alternatif Yayınları, Ankara, 2003
- KORKMAZ Alemdar ve ERDOĞAN İrfan, **Popüler Kültür Ve İletişim**, Ankara: Ümit Yayıncılık, 1990
- MAIGRET Eric, **Medya ve İletişim Sosyolojisi**, (Çev; Yücel H.), İstanbul, İletişim Yayınları, 2013
- MATTELART Armand ve MATTELART Michele, **İletişim Kuramları Tarihi** (Çev: Merih Zillioğlu), İletişim Yayınları, İstanbul, 2003
- MCQUAIL Denis, "**Kitle İletişim Araçlarının Etkileri**", **Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar**, (Der: Korkmaz Alemdar ve Raşit Kaya), Savaş Yayınları, Ankara,1983
- MCQUAIL Denis, **Kitle İletişim Kuramı** (Çev: Ahmet H. Yüksel), Kibele Sanat Merkezi, Eskişehir,1994
- MCQUAIL Denis ve WINDAHL Sven, **İletişim Modelleri**, (çev. Konca Yumlu), Ankara: İmge Kitabevi, 2005.
- MERTEN Klaus, **Medya Etki Araştırmalarının Buluntuları Baskın Paradigmanın Varsayımlarının Eleştirisi**, **Medya Etki Araştırmaları**, (Der ve Çev: Murat S. Çebi), Alternatif Yayınları, Ankara2003
- MILLS Wright **İktidar Seçkinleri**, (Çev. Prof. Dr. Ünsal Oskay), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974.
- MUTLU Erol, **İletişim Sözlüğü**, Ankara: Ark Yayınları. 1988, s. 168.
- NOELLE-NEUMANN Elisabeth, **Kamuoyu: Suskunluk Sarmalının Keşfi**,. Çev. Murat Özkök, Ankara: Dost Kitabevi, 1998, s. 268.
- OSKAY Ünsal, **XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri**, Ankara: A.Ü.S.B.F. Basın ve Yayın Y.O. Yayınları, No:495, 1982, s.309
- PEKÖZ Mustafa, **Küresel Güçlerin Ortadoğu Stratejisi**, Kalkedon Yayınları, 2007, İstanbul:
- RİGEL Nurdoğan, **İleti Tasarımında Haber**, Der Yayınları, İstanbul, 2000, ss. 147-149.
- SAYDAM Ali, **İletişimin Akıl ve Gönül Penceresi Algılama Yönetimi**, İstanbul: Rota Yayınları, 4. Baskı, 2007.
- SCHRAMM Wilbur, **Haberleşme Nasıl İşler, Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş** (Der. ve Çev.: Ünsal Oskay), Der Yayınları, İstanbul, 1992.
- SEVERİN Werner ve TANKARD James W, **İletişim Kuramları**, Çev: A. Atif Bir ve N. Serdar Sever), Kibele Sanat Merkezi, Eskişehir, 1994, s. 511
- SHOEMAKER Pamela ve REESE Stephen D, **İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi**, Medya Kültür Siyaset, (Der.Süleyman İRVAN), Ankara: Alp Yayınevi, 2002
- ŞAHİN Abdullah, **Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye**, İstanbul, Truva Yayınları, 2004.
- TURAN Ömer, **Tarihin Başladığı Nokta Orta Doğu**, İstanbul: Step Ajans yayınları, 2002, s.16-17
- TUTAR Hasan, **Örgütsel İletişim**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2003.
- TUTAR Hasan ve ERDÖNMEZ Cumhur, **Genel ve Teknik İletişim**, Seçkin Yayınevi, İstanbul, 2005
- UZGEL İlhan, **ABD ve NATO'yla İlişkiler, Türk Dış Politikası**, (Ed. Baskın Oran), Cilt II, 8. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005, s. 265.
- WILLIAMS Roger E. "Genel İletişim Kavram ve Modelleri" (Çev: Akın Ergüden) Kurgu 2, Anadolu Üniv. Yay., Eskişehir,1979
- YAYLAGÜL Levent ve KORKMAZ Nilüfer, **Medya Popüler Kültür ve İdeoloji**, Ankara: Dipnot Yayınları, 2008

- YEŞİLTAAŞ Murat, ABD'nin Uluslararası Terörizme Yaklaşımı, ABD'nin Haydut Devletleri, Ed. Kemal İnat, İstanbul: Değişim Yayınları, 2004
- YUMLU Konca, **Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları**, İzmir: Nam Basım, 1994, s. 50
- ZILLIOĞLU Merih, **İletişim Nedir**, Cem Yayınları, İstanbul, 2003.

MAKALELER

- ACUN Can, "Neo el-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD)", **SETA Perspektif**, Haziran 2014, s: 53
- AKGÜN Nafiz "Kitle Haberleşme Araçları Üzerine Kritik", **Meydan Dergisi**, Şubat-Mart 1976
- AKSOY Ersin, DAİŞ ve Suriye İç Savaşında DAİŞ'in Rolü, **Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi**, 2016, 2, 2, 29-42
- ALAV Orhan, GÜÇLÜER Eray, "Medya'nın Gündem ve Kamuoyu Oluşturma Etkilerinin Toplumsal - Siyasal ve Yönetimsel Eksende Tartışılması", **Elektronik Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi**, 2014, 1, 2, 1-23, <http://esosbil.aksaray.edu.tr>
- ATABEK Nejdet, Gündem Belirleme Yaklaşımı, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi**, 1998 sayı 7 s:96-105
- ATABEK Nejdet ve UZTUĞ F, "Haberlerde Çerçeveleme ve Öne Çıkarma", **Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi: Kurgu**, Sayı: 15, 96-105, 1998
- BABACAN Mehmet Emin, HAŞLAK İrfan ve HİRA İsmail, "Sosyal Medya ve Arap Baharı", **Akademik İncelemeler Dergisi**, 6(2), 2011, 63-92.
- CERECİ Sedat, "Gündem Oluşturmada Medyanın Rolü", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2001,3, 3
- CURRAN James, GUREVITCH Michael ve WOOLLACOTT Janet, "İletişim araçları Üzerine Çalışma: Kuramsal Yaklaşımlar", (Çev: Meral ÖZBEK), Yıllık, **A.Ü. BYYO Dergisi**, 1990
- ÇAĞLAR Barış, Türkiye'nin Suriye Politikası: Yeni-Klasik Realist Bir Bakış Ortadoğu Analiz, 2012, 4, 47, 39-52
- DENİZ Şadiye, Ortadoğu'nun Yeniden İnşasının Yapı Bozumu: Büyük Ortadoğu Projesi Üzerine Bir Analiz **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2012, 5, 20, 168-183
- DE VREESE Claes H, "Framing Politics at the Launch of the Euro: A Cross National Comparative Study of Frames in the News", *Political Communication*, 2001,18, s. 107-122
- EFEĞİL Ertan, AK Parti Hükümetinin Orta Doğu Politikası ve ABD Yönetimi ile Batılı Uzmanların Eleştirileri **Akademik Bakış**, 2016, 9,8, 45-58
- ERDOĞAN İlker, Gündem Koyma ve Saptama Yaklaşımında Bir Araştırma Geleneği ve Tasarımı Olarak Çerçeveleme, **Erciyes Üniversitesi İletişim Dergisi**, C.II, S. 1, 2011, 48-62
- GÜNAL Altuğ, "Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye", **Ege Akademik Bakış Dergisi**, 2004, 4, 1, s.158-159
- GÖÇER İsmet, ÇINAR Sertan, Arap Baharı'nın Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu Ve Türkiye'nin Dış Ticaret Ve Turizm Gelirlerine Etkileri, **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2015, 6,10, 51-68
- GÖZEN Ramazan, "Türkiye ve Arap Baharı: Değişimi Açıklamak ve Anlamak", **Adam Akademi**, 2011.
- HAWKS, Banu Baybars, Agent-SettingResearch, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi**, 2002
- İRAZ Rıfat, Organizasyonlarda Karar Verme ve İletişim Sürecinin Etkinliği Bakımından Bilgi Teknolojilerinin Rolü, Selçuk Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2004, ss. 1-22.

- İRVAN Süleyman, "Gündem Belirleme Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi", **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi: İletişim**, 2001, 9
- JOFFE George, "The Arab Spring in North Africa: Origins and Prospects", **The Journal of North African Studies**, 2011, 16(4), 507-532
- KİBAROĞLU Mustafa, "Arap Baharı Ve Türkiye", **Adam Akademi**, 2011, 2, 26-36
- KILIÇ Deniz, "Türk Basınında İran Nükleer Krizin Sunumu: Haberlerin Çerçevesi", **Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını**, 2007, 6, 67-86
- KIRAN Abdullah, "Arap Baharı, Suriye ve Demokratik Dönüşüm Beklentileri", **ANEMON, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2014, 2,1, 97-115.
- KÜÇÜKKELEŞ Müjge, AB'nin Ortadoğu Politikası ve Arap Baharına Bakışı, **Seta Analiz**, Ocak 2013, 63, 1-28
- KÖYLÜ Murat, "Büyük Ortadoğu Projesi (BOP), Türkiye Ve Suriye", Uluslararası İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi 2015, 2, 1, 85-100
- LAZAR Judith, "Kitle İletişimi", (Çev: İker BIÇAKÇI), **İletişim Fak. Dergisi**, 1999, 9
- ORHAN Oytun, "Fırat Kalkanı Hedefler, Fırsatlar ve Riskler", **Ortadoğu Analiz**, Kasım-Aralık 2016, 8, 77, 11-14
- SELÇUK Ayhan, Kültürler Arası İletişim Açısından Gündelik İletişim Davranışları, Selçuk Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 13, 2005, 419-430.
- ŞEN Gülriş, "İran ve Arap Baharı: Bağlam, Söylem ve Siyaset", **Ortadoğu Etütleri**, 2012 3(2), 95-118.
- UYGUR Hakkı, "İran ve Arap Baharı", SETA Analiz, 2012, 52, 3-37.

RAPORLAR

- ACUN Can, KESKİN Bünyamin, PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG, SETA Yayınları 61, I. Baskı: 2016, Rapor, 1-46
- SANDIKLI Atilla, SEMİN Ali, "Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi Ve Türkiye Bilge Adamlar Kurulu Raporu", No: 52 Kasım 2012, BİLGESAM, 1-81, s. 33-37
- SEMİN Ali "Suriye Krizi, PYD ve 2.Cenevre Konferansı" Bilgesam,2014.

TEZLER

- ERCAN Özge, Medyanın Kitleleri Etkilemedeki Gücü: Suriye Savaşı Üzerinden Yazılı Basın İncelemesi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)
- ERÖZALP H. Aycan Alp, Gündem Belirleme Kuramı Açısından Türk Basınında Wikileaks Etkisi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, s. 19-25 (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- KAYAALTI Ömer, Medyanın Kamuoyu Oluşturma Stratejileri: Türk Ceza Kanunu Değişikliği Örneği, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim, Ankara, 2006, (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)
- KILIÇ Çetin, Gündem Belirleme Kuramı Çerçevesinde Siyasal Karar Verme Sürecine Sosyal Medya Etkisinin İncelenmesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)
- KOPAN Koray, Basının Gündem Belirleme İşlevi Üzerine Ampirik Bir Çalışma; Yazılı Basının 2009 Yerel Seçimlerine Bakışının Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Ankara, 2010, (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)
- ÖZPINAR Burçin, Geleneksel Medyanın Gündem Belirlemede Sosyal Medyanın Etkisi: Soma Örneği Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016 (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

- TERKAN Banu, Türkiye’de Basın ve Siyaset İlişkisi: Basın Gündemi Ve Siyasal Gündemin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Gündem Belirleme Çalışması, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005, **(Yayınlanmamış Doktora Tezi)**.
- TORAMAN İbrahim, Arap Baharı Ve Suriye, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova, 2015, **(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**
- YÜKSEL Erkan, Türkiye’de Ekonomi Basını Gündemi Ve Siyasal Gündem İlişkisi: Özelleştirme Örneğinde Bir Gündem Belirleme Çalışması, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999, **(Yayınlanmamış Doktora Tezi)**,
- YÜCEL Zübeyir, Politika Oluşturma Sürecinde Basın: Orman Arazilerinin Mülkiyet Devrine İlişkin Tartışmalar, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Ankara, 2007. **(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

İNTERNET KAYNAKLARI

21. YÜZYIL TÜRKİYE ENSTİTÜSÜ, Suriye Krizi İzleme Merkezi, <http://www.21yyte.org/arastirma/suriye-krizi-izleme-merkezi/2013/09/02/7192/suriye-krizinin-kronolojisi>, (Erişim Tarihi: 25.02.2017)
- ACET Mehmet, Türkiye ağırlığını hissettiriyor, Yeni Şafak Gazetesi, 22 Şubat 2017 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/mehmetacet/turkiye-agirligini-hissettiriyor-2036342> (Erişim tarihi: 27.11.2017)
- ACET Mehmet, Yeni operasyon Fırat’ın doğusuna mı?, Yeni Şafak Gazetesi, 26 Aralık 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/mehmetacet/yeni-operasyon-firatin-dogusuna-mi-2035097> (Erişim tarihi: 27.11.2017)
- ACET Mehmet, Yeni operasyon Fırat’ın doğusuna mı?, Yeni Şafak Gazetesi, 26 Aralık 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/mehmetacet/yeni-operasyon-firatin-dogusuna-mi-2035097> (Erişim tarihi: 27.11.2017)
- AKTAY Yasin, Ortadoğu’da ABD için tehlike çanları, Yeni Şafak Gazetesi, 19 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/yasinaktay/ortadoguda-abd-icin-tehlike-canlari-2031894> (Erişim tarihi: 26.11.2017)
- AKTAY Yasin, Ortadoğu’da ABD için tehlike çanları, Yeni Şafak Gazetesi, 19 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/yasinaktay/ortadoguda-abd-icin-tehlike-canlari-2031894> (Erişim tarihi: 26.11.2017)
- AKTAY Yasin, Türkiye Cerablus’ta çözüm için alan açtı, Yeni Şafak Gazetesi, 10 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/yasinaktay/turkiye-cerablusta-cozum-icin-acti-2031733> (Erişim tarihi: 26.11.2017)
- AKTAY Yasin, Türkiye Cerablus’ta çözüm için alan açtı, Yeni Şafak Gazetesi, Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/yasinaktay/turkiye-cerablusta-cozum-icin-acti-2031733> (Erişim tarihi: 26.11.2017)
- AKTAY Yasin, Türkiye Suriye’de oyunu bozdu, terör örgütlerinin kardeşliği açığa çıktı, Yeni Şafak Gazetesi, 27 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/yasinaktay/turkiye-suriyede-oyunu-bozdu-terror-orgutlerinin-kardesligi-aciga-cikti-2031456> (Erişim tarihi: 25.11.2017)
- AKTAY Yasin, Türkiye Suriye’de oyunu bozdu, terör örgütlerinin kardeşliği açığa çıktı, Yeni Şafak Gazetesi, 27 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/yasinaktay/turkiye-suriyede-oyunu-bozdu-terror-orgutlerinin-kardesligi-aciga-cikti-2031456> (Erişim tarihi: 27.11.2017)

- AKYOL Taha, Fırat Kalkanı, Hürriyet Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, 1 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/taha-akyol/firat-kalkani-40213093> (Erişim tarihi: 26.10.2017)
- ALBAYRAK Özlem, Fırat Kalkanı: Neden şimdi?, Yeni Şafak Gazetesi, 26 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/ozlemalbayrak/firat-kalkani-neden-simdi-2031431> (Erişim tarihi: 25.11.2017)
- ARARAT Osman, "Fırat Kalkanı Operasyonu" <http://ankaenstitusu.com/firat-kalkani-operasyonu/> 29 Ağustos 2016 (Erişim Tarihi: 14.02.2017)
- ATLIOĞLU Yasin, Türkiye'nin Suriye Siyasetindeki Çıkmazları, BİLGESAM, 23 Haziran 2011, <http://www.bilgesam.org/incele/1158/-turkiye%E2%80%99nin-suriye-siyasetindeki-cikmazlari/#.WTqpJmijyIU> (Erişim Tarihi: 04.02.2017)
- BEKİ Akif, 'Hedef PYD, IŞİD bahane' cazgırlığı, Hürriyet Gazetesi, 26 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/akif-beki/hedef-pyd-isis-bahane-cazgirli-40209273> (Erişim tarihi: 23.10.2017)
- COŞKUN Bekir, Yüreği yaralı yiğit askerler..., Sözcü Gazetesi, 28 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/bekir-coskun/yuregi-yarali-yigit-askerler-1364230/> (Erişim tarihi: 22.10.2017)
- Cengiz Çandar, "Türkiye, Mısır'ın neresinde", Radikal Gazetesi, 01 Şubat 2011 <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/cengiz-candar/turkiye-misirin-neresinde-1038590/> (Erişim tarihi: 12.6.2017).
- ÇEVİKÖZ Ünal, Cerablus hareketinin siyasi hedefi ne olmalı?, Hürriyet Gazetesi, 24 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/unal-cevikoz/cerablus-harekatinin-siyasi-hedefi-ne-olmali-40207388> (Erişim tarihi: 26.10.2017)
- ÇÖLAŞAN Emin, Bize ne Suriye'den, Sözcü Gazetesi, 8 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/emin-colasan/bize-ne-suriyeden-1382332/> (Erişim Tarihi: 13.09.2017)
- ÇÖLAŞAN Emin, Hezimetin hesabını kim verecek?.., Sözcü Gazetesi, 17 Aralık 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/emin-colasan/hezimetin-hesabini-kim-verecek-1570535/> (Erişim tarihi: 22.10.2017)
- ÇÖLAŞAN Emin, Ne işiniz vardı Suriye bataklığında?, Sözcü Gazetesi, 29 Kasım 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/emin-colasan/ne-isiniz-vardi-suriye-batakligininda-1534845/> (Erişim tarihi: 22.10.2017)
- ÇÖLAŞAN Emin, Suriye Olayında ne kazandık!, Sözcü Gazetesi, 23 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/emin-colasan/suriye-olayinda-ne-kazandik-1406219/> (Erişim tarihi: 21.10.2017)
- ÇÖLAŞAN Emin, Suriye Olayında ne kazandık!, Sözcü Gazetesi, 23 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/emin-colasan/suriye-olayinda-ne-kazandik-1406219/> (Erişim tarihi: 21.10.2017)
- DİKEN, Gazeteci mi CIA ajanı mı!, 2 Eylül 2016 tarihli haber, <http://www.gazetevatan.com/gazeteci-mi-cia-ajani-mi--982450-gundem/> (Erişim Tarihi: 21.10.2017); Diken, Suriye sınırında yakalanan 'ABD'li kadın ajan' kim?, 9 Ağustos 2016 tarihli haber, <http://www.diken.com.tr/suriye-sinirinda-yakalanan-abdli-kadin-ajan-kim/> (Erişim Tarihi: 21.10.2017)
- GOLDSMITH Leon, "Alawites for Assad Why the Syrian Sect Backs the Regime," Foreign Affairs, April 16, 2012 (Erişim Tarihi: 02.01.2017)
- HÜRRİYET, <http://www.hurriyet.com.tr/erdogan-amanpoura-roportaj-verdi-21385490>, 06.09.2012. (Erişim Tarihi: 15.06.2017)
- KASAPOĞLU Can, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/firat-kalkani-harekati-ve-sonrasi>, (Erişim Tarihi : 13.02.2017)
- LİKOĞLU Hüseyin, ABD yazıyor IŞİD oynuyor, Yeni Şafak Gazetesi, 17 Ekim 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/huseyinlikoglu/abd-yaziyor-isis-oynuyor-2033562?n=1> (Erişim tarihi: 26.11.2017)

- LİKOĞLU Hüseyin, ABD yazıyor İŞİD oynuyor, Yeni Şafak Gazetesi, 17 Ekim 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/huseyinlikoglu/abd-yaziyor-isid-oynuyor-2033562?n=1> (Erişim tarihi: 26.11.2017)
- MİLLİYET, <http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-tsk-dan-firat-kalkani-gundem-2424078/> Milliyet, 31.03.2017. (Erişim Tarihi : 15.06.2017)
- ÖZÇELİK Necdet, Fırat Kalkanı Harekatı Sonrası: Riskler Ve Fırsatlar, Suriye Meselesi, Kriter Dergisi, SET Vakfı İktisadi İşletmesi, Nisan 2017, <http://kriterdergi.com/firat-kalkani-harekatı-sonrası-riskler-ve-fırsatlar/> (Erişim tarihi: 10.11.2017).
- ÖZDİL Yılmaz, Suriye şehitleri, Sözcü Gazetesi, 23 Aralık 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/yilmaz-ozdil/suriye-sehitleri-2-1581367/> (Erişim tarihi: 22.10.2017)
- ÖZKÖK Ertuğrul, Ankara'da akıllı biri var mı demiştim, varmış, Hürriyet Gazetesi, 1 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ertugrul-ozkok/ankarada-akilli-biri-var-mi-demistim-varmis-40213088> (Erişim tarihi: 23.10.2017)
- ÖZKÖK Ertuğrul, Bu fotoğraf gerçekse biri onlara bir şey demeli, Hürriyet Gazetesi, 30 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ertugrul-ozkok/bu-fotograf-gercekse-biri-onlara-bir-sey-demeli-40212190> (Erişim tarihi: 23.10.2017)
- ÖZKÖK Ertuğrul, Demiyor muyum size bu adamlarla olmaz diye, Hürriyet Gazetesi, 22 Eylül 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ertugrul-ozkok/demiyor-muyum-size-bu-adamlarla-olmaz-diye-40229312> (Erişim tarihi: 23.10.2017)
- ÖZKÖK Ertuğrul, Komutan Savaş Planı Yaparken Önüne Düşen Moral Bozucu Fotoğraf, Hürriyet Gazetesi, 24 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ertugrul-ozkok/komutan-savas-planı-yaparken-onune-dusen-moral-bozucu-fotograf-40207402> (Erişim tarihi: 23.10.2017)
- ÖZKÖK Ertuğrul, Yani şimdi ciddi ciddi Musul'u ve Kerkük'ü almayı mı düşünüyoruz, Hürriyet Gazetesi, 12 Ekim 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ertugrul-ozkok/yani-simdi-ciddi-ciddi-musulu-ve-kerkuku-almayi-mi-dusunuyoruz-40247132> (Erişim tarihi: 25.10.2017)
- ÖZTÜRK Hasan, Suriyeli Kürtlere değil PYD terörüne karşıyız, Yeni Şafak Gazetesi, 30 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/hasanozturk/suriyeli-kurtlere-degil-pyd-terorune-karsiyiz-2031519> (Erişim tarihi: 25.11.2017)
- ÖZTÜRK Hasan, Suriyeli Kürtlere değil PYD terörüne karşıyız, Yeni Şafak Gazetesi, 30 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/hasanozturk/suriyeli-kurtlere-degil-pyd-terorune-karsiyiz-2031519> (Erişim tarihi: 25.11.2017)
- ÖZTÜRK Hasan, Yavuz'un torunları iki köprüyü birden açtı, Yeni Şafak Gazetesi, 26 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/hasanozturk/yavuzun-torunlari-iki-kopruyu-birden-acti-2031442> (Erişim tarihi: 25.11.2017)
- ÖZTÜRK Hasan, Yavuz'un torunları iki köprüyü birden açtı, Yeni Şafak Gazetesi, 26 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/hasanozturk/yavuzun-torunlari-iki-kopruyu-birden-acti-2031442> (Erişim tarihi: 27.11.2017)
- RADİKAL "Mısır Kardeşliği: Obama-Erdoğan'dan işbirliği çağrısı", Radikal, 31.01.2011. (Erişim Tarihi: 08.02.2017)
- RADİKAL, "Erdoğan: Libya'da Fransa devre dışı kaldı", Radikal, 25.03.2011(Erişim Tarihi: 10.02.2017)

RADİKAL, "Erdoğan'dan Esad'a sert mesaj: Zulm ile abad olunmaz", Radikal, 24.08.2011.(Erişim Tarihi: 12.02.2017)

RADİKAL, "Libya temas grubu İstanbul'da toplanıyor", Radikal, 24.08.2011(Erişim Tarihi: 10.02.2017)

SEALE Patrick, "AssadFamilyValues "How the Son LearnedtoQuash a RebellionFrom His Father," ForeignAffairs, March 20, 2012

SELVİ Abdulkadir, Operasyonun Perde arkası, Hürriyet Gazetesi, 25 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/abdulkadir-selvi/operasyonun-perde-arkasi-40207424> (Erişim tarihi: 26.10.2017)

TARAKÇI Nejat, "Fırat Kalkanı Harekâtının Jeopolitik Etkileri" (Erişim Tarihi: 26.10.2017)

YENİ ŞAFAK, <http://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahimkaraqul/turkiye-suriyeuye-mudahale-etmeli-2026655> (Erişim Tarihi: 15.01.2017)

YENİ ŞAFAK, <http://yenisafak.com.tr/Dunya/?i=300956>. 01.02.2011 (Erişim Tarihi:15.02.2017)

YETKİN Murat, Cerablus: Perde arkası, Hürriyet Gazetesi, 24 Ağustos 2016 tarihli köşe yazısı, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/murat-yetkin/cerablus-perde-arkasi-40207382> (Erişim tarihi: 26.10.2017)

<http://haber.sol.org.tr/medya/medya-suriyede-kamuoyunu-nasil-yonlendiriyor-haberi-55323> 29 Mayıs 2012 (Erişim Tarihi: 05.02.2017)

<http://nethaberci.com...169387.html>.(Erişim Tarihi: 10.02.2017)

<http://t24.com.tr/haber/yeni-safak-amerika-turkiyeyi-kusatiyor-pydye-mudahale-edilmeli,355781> 19 Ağustos 2016

<http://www.21yyte.org/arastirma/suriye-krizi-izleme-merkezi/2013/09/02/7192/suriye-krizinin-kronolojisi>(Erişim Tarihi:25.02.2017)

<http://www.haberler.com/erdogan-kilis-sinirin-diger- tarafini-temizlemek-8431713-haberi/> 12 Mayıs 2016(Erişim Tarihi:15.01.2017)

<http://www.havadiskibris.com/suriyeye-mudahale-olursa-kibrisi-vururuz/01.09.2013>(Erişim Tarihi: 10.01.2017)

http://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/joe-bidena-protesto,82_TC11OwkKZPB1Z-82LqQ/4_1rFCCp1keFLfC-YQCMbw(Erişim Tarihi: 21.03.2017)

<http://www.tccb.gov.tr/haberler/410/51196/firat-kalkani-operasyonunun-amaci-terror-orgutlerinin-ulkemiz-icin-bir-tehdit-olmaktan-cikarilmasidir.html>, 02.09.2016(Erişim Tarihi: 18.02.2017)

<http://www.trthaber.com/foto-galeri/gazete-mansetleri-24-agustos-2016/11467/sayfa-1.html> (Erişim Tarihi: 14.02.2017)

<https://istihbaratveanaliz.wordpress.com/2016/09/07/suriye-dosyasi-cumhurbaskaninin-dilinden-firat-kalkaninin-kodlari/> (Erişim Tarihi: 14.02.2017)

<https://istihbaratveanaliz.wordpress.com/2016/09/22/suriye-dosyasi-betul-baykal-dinc-firat-kalkani-operasyonunun-kodlari/> (Erişim Tarihi: 14.02.2017)

<https://istihbaratveanaliz.wordpress.com/2016/12/05/arastirma-dosyasi-armagan-kuloglu-firat-kalkaninin-yeni-amaci-kriz-cikarabilirdi/> (Erişim Tarihi: 14.02.2017)

<https://istihbaratveanaliz.wordpress.com/2017/02/11/arastirma-dosyasi-e-tumg-armagan-kuloglu-rakkada-ne-isimiz-var/> (Erişim Tarihi: 14.02.2017)